

SOSIALISMI

JA

TEOLLISUUDEN KEHITYS

EMILE VANDERVELDE

Lainaus aika 4 viikkoa

~~A 37~~

No 274

Hinta 1.⁰⁰

Lb / 2007
E 811 / 2008

SOSIALISMI JA TEOLLISUUDEN KEHITYS

Emile Vandervelde

Saksankielestä suomentanut
AKU RISSANEN.

ASTORIA, ORE.
TOVERIN KUSTANNUSYHTIÖ
1908

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI
MIGRATIONSINSTITUTET
Pohjanmaan aluekeskus
Österbottens regioncenter

JOHDANTO

„Minä uskon, että nykyisyys sisältää yhdistelmän menneisyydestä ja siemenen tulevaisuuteen.”

Enfantin.

Se onnellinen sattuma, joka on tehnyt sivistyksen mahdolliseksi, sanoo Rodbertus, on siinä, että yhteistyö on tuottavampaa kuin eristetty työ.

Yksikseen jätettynä voisi ihminen tuskin tuottaa niin paljon, että eläisi.

Mutta kun hän tulee jäseneksi järjestettyyn yhteiskuntaan, lisääntyy hänen työnsä tuottavuus samassa määrin, kuin työnjako, työn järjestäminen ja yhä täydellisimmät työkalut saavat valtaa luonnon yli.

Jokaisessa yhteiskunnassa, ol'koonpa se vapaan työn tai orjatyön perustalla, kapitalistinen tai kommunistinen, tuottaa yhteinen työ ylijäämän, ylijärvon, joka on suurempi kuin persoonallisten työsuoritusten ja tuotantoprosessin aikana käytettyjen lisäaineiden ja raaka-aineiden arvo.

Kommunistisen yhteiskuntajärjestyksen vallitessa tämä arvoylijäämä käytettäisi yhteiseksi hyödyksi. Kapitalistisessa yhteiskunnassa, jonka tunnusmerkkinä on enemmän tai vähemmän täydellinen eristyminen omaisuuden ja työn välillä, sitä vastoin ei työn synnyttämä yliarvo tule työn itsensä hyväksi. Tuotannon- ja vaihdonvälineiden omistajat ottavat sen voittona takavarikkoon.

Wienin yliopiston oikeustieteen professori Anton Menger esittää sen seuraavin sanoin teoksessaan: *Das Recht auf den vollen Arbeitsertrag*:

„Meidän omaisuusoikeutemme, jonka ydinkohdana on yksityisomaisuus, ei takaa työläiselle täyttä tulosta hänen työstään. Kun meidän yksityisomistusoikeutemme jättää yksityisille henkilöille valian mielin määrin käytellä olevaa omaisuutta, pääasiassa tuotannonvälineitä, suo se näille mahtiase-man, jonka kautta he saavat työttä tuloa, jolla he voivat tyydyttää erilaisia tarpeitaan. Tätä tuloa, jonka oikeusjärjestyksen suositamat henkilöt saavat yhteiskunnalta siile mitään vastapalvelusta tekemättä, sanovat saint-simonistit, Buchzin ja Rodbertuksen kannattajat koroksi, Thomson ja Marx yliarvoksi; minä kutsun sitä työttä saaduksi tuloksi.”

Kiitos siitä pääoman yksityisomistusluonteen, on siis tuotannon- ja vaihdonvälineiden omistajilla **perinnöllinen** oikeus anastaa itselleen sen yliarvon, jonka toisten työ on luonut. He voivat sen mielen-sä mukaan käyttää tuottavasti tai tuottamattomasti,

tuhlata sen hurjissa mässäyksissä tai säästää sen sitä enemmän työstä voittoa kiskoakseen. Omistajina ollen johtavat he tehtaita ja työpajoja, sikäli kuin he eivät pidä parempana asettaa sijaansa palkattuja johtajia. Joko suoraan tai välikäsiä kautta kulettavat he kansallisille ja kansainvälisille markkinoille tavaroita, vaihtoarvoja ainoastaan siinä tarkoituksessa, että saisivat voittoa, eivätkä tyydyttäkseen jotakin tarvetta.

Lyhyesti sanoen on tuotannon ja omaisuuden jaon näkökannalta katsottuna nykyisen yhteiskunnan tunnusmerkkinä — lukuunottamatta menneen jäännöksiä ja tulevaisen siemeniä, joita siihen sisältyy — pääman kaikkivalta, joka ei tunne mitään muuta tarkotusperää kuin voiton, ei mitään muuta yhteiskunnallista ohjaa kuin kilpailun, ei mitään muuta rajoitusta kuin työväen järjestäytymisen ja lainsäädännön sekaantumisen, joka liiankin usein tapahtuu vain silmien lummeeksi.

Sosialismin päämääränä sitä vastoin on yhteiskunnan yhteinen omistusoikeus tuotannon- ja vaihdonvälineisiin, työn yhteiskunnallinen järjestäminen ja yliarvon jakaminen työtätekevään kesken sen jälkeen kuin yhteisiin tarpeisiin välttämätön osa on siitä poistettu.

Puhtaan kollektivismin vallitessa — olettaen, että tämä yhteiskuntajärjestys kerran tulee todella olemaan — kuuluisivat siis maa, kaivokset, tehtaat, luottolaitokset ja liikennevälineet yhteiskunnalle.

Ainoastaan ne esineet, jotka ovat persoonallista käyttöä varten, olisivat persoonallista omaisuutta.

Liikejohto ei olisi kuten nyt yksinvaltainen tai harvainvaltainen, vaan saisi tasavaltaisen muodon. Liikejohto, joka nykyään kuuluu perintöoikeuden tai valloittajan oikeuden nojalla keskenään kilpaileville tai yhdessä työskenteleville kapitalisteille, joutuisi itsemääräämisvaltaisille julkisille valtion valvonnan alaisille korporatiooneille eikä valtiolle, kuten väärin on väitetty ja yhä siitä kiinni pidetään.

„Kollektivinen pääoma,” sanoo Schaeffle kirjassaan Quintessenz, „pitäisi erityisten yhteiskuntaelimitysten kautta luovuttaa eri paikallisille ja ammattiryhmille. Näinä yhteiskuntaelimityksinä olisivat laillisesti asetetut hoitajaviranomaiset tai olisivat ne vain kansan luottamusmiehiä, joilla olisi vain siveellinen auktoriteetti. Samojen elimistöjen tehtävänä olisi huolehtia tuotannonvälineiden parantamisesta ja kartuttamisesta. Tämä kansan taloudellisten laitosten hoito ja johto olisi siis julkinen ja keskitetty eikä kilpailevien kapitalistien toimi.”

Nykyinen voittoa hakeva tavarakauppa korvataisi yhteisten ja persoonallisten tarpeiden mukaisesti sovelletulla tarvetavaroiden ja käyttöarvojen jaolla. Työmiesten palkkausta eivät määräisi työn tuottokustannukset joutuen yliarvo kapitalisteille, vaan ohjautuisi se joko heidän tarpeidensa tai työtuotteidensa arvon mukaan. Myöhemmin tulemme me tarkemmin käsittelemään tätä ainetta. Tässä voimme me rajoittua pitämään varmana, että puu-

das kollektivismi ei ole ainoastaan tuotannonvälineiden yhteiskunnallistuttamista, vaan myöskin tuotanto- ja jakojärjestelmän täydellistä uudistamista.

Jo tämän uudistuksen suuruus todistaa, että se voi olla aincastaan pitkän ja laajan uudistussarjan tulos. „Syvälleikävät uudistukset eivät voi tahtua äkkiä, äkilliset uudistukset eivät voi olla syvälleikäviä.”

Mutta jo nyt olemme me keskellä yhteiskunnallista vallankumousta, sillä sosialismi ei ole mitään muuta kuin jo toimivien pyrkimysten perille saattamista ja niiden elimellinen päämäärä. Kapitalistisen tuotannon kehitys työn yhteiskunnallistumisen suuntaan edistää ja tekee omaisuuden yhteiskunnallistuttamisen välttämättömäksi.

Esityksessämme tahdomme me etupäässä läheteä tältä **tuotannon kehityksen** kannalta.

Että meidän käsityksemme jaosta on oikeampi kuin nykyinen, merkitsee sängen vähän, jos se tuottaa tuotantomuotojen kehitykselle esteitä tai ehkä sen pysähdyttää.

Taloudellisesta maailman historiasta käy selville epäamättömänä totuutena seuraava: tuotantojärjestelmä, tuokoonpa se mitä vääryyksiä tahansa, mitä vastakohtia tahansa se synnyttäneekin, mitä vallankumouksia he herättäneekin, ei katoa, ennenkuin löydetään parempi, joka ei ole sitä ainoastaan oikeuden näkökannalta katsottuna, vaan myöskin ja

ennen kaikkea yhteiskunnalliseen tuotantokykyisyyteensä nähden.

Henki- ja maaorjuus, jonka vuosisadat läpeensä olivat tuominneet moralistit, katosivat kristityissä maissa vasta sitten, kun tuotannon tarpeet vaativat työn **muodollista** vapauttamista.

Tunteelliset selvittelyt, joita voidaan tehdä sosialismin edistämiseksi, eivät koskaan saisi aikaan työn **tosiperäistä** vapauttamista, jollei sosialismi olisi omiaan korkeamman tuotantokykyisyytensä vuoksi voittamaan kapitalistisen järjestelmän.

Me olemme asettaneet päämääräksemme todistaa tämän sosialismin taloudellisen etevämmyyden. Me tulemme siis esittämään kapitalistisen keskittymisen seuraukset, tulokset valtion liikkeenharjoittamisen laajenemisesta ja ne tehtävät, jotka täytyy ratkaista työtä kansanvaltaisten periaatteiden mukaan järjestettäessä ja työn tuotteita jaettaessa.

ENSIMMÄINEN OSA.

Pääoman keskittyminen.

Ei mikään yhteiskuntamuoto häviä, ennen kuin kaikki ne tuotantovoimat, jotka se vain voi sisältää, ovat kehittyneet, eivätkä uudet korkeammat tuotantosuhteet astu sen tilalle, ennen kuin niiden aineelliset olemisehdot ovat kasvaneet vanhan yhteiskunnan helmasta.

Karl Marx.

Samassa määrin kuin yhteiskunnan kehitys edistyy, yksilöiden välinen yhdysside kasvaa ja kanssakäyminen laajenee, kasvaa myös työnjako.

Kun yhteiskunnissa, jotka ovat maanviljelyskannalla, tuskin tavataan puolta tusinaa eri ammattia, luettelee Saksan ammattitilasto vuodelta 1895 10,397 ammattinimitystä, joista 5,506 kuuluu teollisuuden alaan.

Useat näistä ammateista jakaantuvat eri käsittelyihin, joita suorittavat eri työmiehet. Verrattessaan uudenaikaista kengänvalmistusta alkuperäiseen kengäntekoon, havaitsi Levasseur, että Lynn-

sin (Massachusetts'issa) tehtaissa viisikymmentäkaksi työmiestä ja työläisnaista ottaa osaa yhden naisen kengän valmistamiseen sillä tavalla, että kukin käsittely tuskin kestää muutamia sekunteja ja joka päivä toistetaan tuhansia kertoja.

Mutta tämän yhteiskunnallisen työn äärimmäisen jakamisen vuoksi kasvaa välttämättömästi työmiesten molemminpuolinen riippuvaisuus toinen toisistaan. Maanviljelijät, kauppijat, teollisuudenharjoittajat, tehdastyömiehet, jotka läpi koko elämänsä neulovat kiinni saman napin tai ompelevat saman nappiläven, liittyvät yhä tiukemmin toisiin tuottajiin aina sen mukaan, kuin heidän yhteiskunnalliset tehtävänsä erikoistuvat. Työnjakoa vastaan toiselta puolen teknillinen ja yhteiskunnallinen järjestyminen, joka laajemmalla pohjalla palauttaa ammatin yhteyden ja eri tuotantohaarojen yhteenkuuluvaisuuden.

Yksilöllisen työläisen sijaan asettaa uudenaikainen tehdas teknillisesti katsottuna kollektiviteyden miehen, jättiläisautomatin, joka saattaa yhtenäisyydeksi tuotannolle välttämättömät käsittelyt. Me näemme siis, kuinka työnjako juuri edistää ja tekee mahdolliseksi työn yhteiskunnallistuttamisen.

Yhteiskunnalliselta kannalta katsottuna uudet, uusien tuotantosuhteiden mukaan sovelletut muodot astuvat vanhojen tuotantomuotojen tilalle, jotka ovat tulleet liian ahtaiksi ja joiden rajat teknillinen edistys on särkenyt.

Suljettu perhetalous, joka ainoastaan tuottaa käyttöesineitä omaa tarvetta varten, väistyy vaihtokaupan tieltä sen kolmine eri muotoine: keskiaikainen kaupunkitalous, kansallinen yhteiskuntatalous ja kansainvälinen yhteiskuntatalous.

I. SULJETTU PERHETALOUS.

Niin kauan kuin työnjako vielä on kehossaan, muodostaa taloudellisen kokonaisuuden perhe tai heimo, s. o. yksilöt, joilla on yhteinen asunto tai, kuten keskiaikana sanottiin, „istuvat saman puorokupin ääressä,” kuten esim. alkuperäinen roomalainen familia, keskiajan patriarkalinen talonpoikaisperhe, eteläslaavien zadruga. Lukuunottamatta niiden henkilöluokuisuutta, joka usein oli melkoinen, on näillä talouksilla se yhteinen tunnusmerkki, että ne omalla työllään tyydyttävät tarpeensa; ainoastaan muutamit tuotteet ovat poikkeuksena (esim. rauta ja sisämaassa suola). Ne ovat tiukasti erossa toisista samallaisista talouksista ja niillä on vain vähän kanssakäymistä keskenään, ne ovat todellisia koppiyhteiskuntia, olematta tuskin ollenkaan likeyhteydessä ulkomaailman kanssa; ne tuottavat kaiken, mitä kuluttavat, ja kuluttavat kaiken, minkä tuottavat.

Tuskin tarvinnee mainita, että työn tuottavuus tällä kehitysasteella on hyvin alhainen.

II. VAIHTOKAUPPA.

A. Kaupunkitalous.

Suljetun perhetalouden ja korkeampien taloudellisten yhteiskuntamuotojen rajalla aikavat tuotanto ja kulutus erottautua toisistaan. Syntyy joukko aiheita harjoittaa vaihtokauppaa. Käsityöammatit erottautuvat maanviljelyksestä; kaupungeissa muodostuu ammattikuntia; kaupunki lähimpine ympäristöineen tulee taloudelliseksi kokonaisuudeksi.

„Jos me tarkastamme vanhan Saksan valtakunnan karttaa”, sanoo Karl Buecher, „ja merkitsemme siinä ne paikkakunnat, jotka keskiajan lopulla olivat saaneet kaupunkioikeudet (niitä lienee ollut noin 3,00), niin havaitsemme koko maan seuloiksi täyteen kaupungeita, etelässä ja lännessä keskimäärin 4—5, pohjoisessa ja idässä 7—8 tunnin matkan päähän toisistaan. Kaikilla ei ollut samaa merkitystä, mutta useimmat olivat kuitenkin aikanaan tai ainakin koettivat olla keskipisteenä määrättyjen alueiden taloudelliselle elämälle, jotka alueet taas elivät yhtä eristettyä elämää kuin aikaisemmin oman onnensa varassa olleet maatalot. Saadaksemme käsityksen näiden alueiden suuruudesta ajatteleme me koko maan tasasesti jaetuksi kaupunkien ympärille. Lounais-Saksassa tulee silloin keskimäärin 2—2½ neliöpeninkulmaa jokaista kaupunkia kohden, keskisessä ja luoteisosassa 3—4 ja itäisessä 5—8. Jos me ajatteleme kaupungin keskipisteeksi

jokaiselle sellaiselle yhteiskunta-alueelle, niin näkyy, että talonpoika melkein kaikkialla Saksassa, kaukaisimmiltakin seuduilta, voi ehtiä päiväksi kaupungin torille, palata illaksi taas kotiinsa.”

Kautta pitkällisen muutoksen, joka on tapahtunut vuosisatojen kuluessa eikä tänäänkään vielä loppunut, kadottaa siis perhe tai heimo osan riippumattomuudestaan.

Mutta koko sinä aikajaksona, jonka tunnusmerkkinä on ammattikuntalaitos, säilyvät vanhat perhe-kommunistiset muodot. Enimmät elintarpeet tuotetaan edelleen siinä taloudessa, missä ne kulutetaan; työnjako on vielä vain vähän kehittynyt; kansallinen samoin kuin kansainvälinenkin kauppa käsittelee vain harvoja eri tavaroita, kuten maustimet, etelän hedelmät, kuivattu ja suolattu kala, turkikset, hienommat vaatteet ja pohjoismaissa viini.

Suurien löytöjen kautta laajenevat markkinat ja käsiteollisuus tekee tuloaan. Työnjako, joka keskiaikana oli jakautumista eri käsitöihin, saa nyt aikaan sen, että tuotantoprosessi jakautuu eri osiin ja suuntautuu määrätyn tavaran tuottamiseen. Olen tuottokykyisyydeltään huomompi kulkee ammattikuntalaitos perikatoaan kohden. Kapitalistinen aikakausi murtautuu esiin.

B. Kansallistalous ja maailmantalous.

Alussa suojelustulli- ja merkantilistinen yhteiskuntajärjestelmä on vain vanhan ammattikuntajär-

jestelmän uudistamista laajemmalla pohjalla, samalla kun se säilyttää suuren osan vanhoista muodoista.

Alussa pisimmällekkin kehittyneissä kapitalistisissa maissa teollisuutta ja kauppaa harjoittavat luokat ovat vain pieni murto-osa koko kansasta. Gregory Kingin laskujen mukaan esim. Englannissa v. 1688 oli 4,265,000 maanviljelijää vain 240,000 teollisuudessa ja 246,000 kaupassa työskentelevää henkilöä vastaan. Mutta jo v. 1769, vähemmän kuin sata vuotta myöhemmin, oli tämä suhde täydelleen muuttunut. Youngin mukaan oli tähän aikaan maata viljelevää väkeä 3,600,000, käsiteollisuudessa työskentelevää 3,000,000 ja muissa ammateissa 1,900,000.

Nyt kulkee teollinen vallankumous uskomattoman nopeasti. Maailmanmarkkinat syntyvät, liikenneneuvot kehittyvät, maan mineraliaarteet nostetaan päivän valoon, koneteollisuus astuu käsiteollisuuden (Manufactur) tilalle, tehdasteollisuus voittaa toiset tuotannon lajit, taistelu olemassaolosta alkaa, taistelu elämästä ja kuolemasta teollisuuden eri muotojen rajoittamattomalla taistelukentällä.

Tämän kehityksen yhteiskunnalliset seuraukset on Karl Marx kuvannut Kapital-teoksen ensi nidososan mainiossa loppuluvussa:

Uudenaikainen suurpääoma, jotenkin niin hän sanoo, syntyy pientuotannon häviämisestä ja taantumisesta. Pientuotannossa olivat vielä työ ja omaisuus yhdistettyinä. Työmies oli tuotannonvälineensä ja työnsä tuotteen todellinen omistaja. Tämä

oikeudenmukainen klassillinen yksityisomaisuusmuoto, jonka vallitessa työmies on työkalujensa vapaa omistaja — talonpoika peltonsa, jota hän viljelee, käsityöläinen työkalujensa, joilla hän työskentelee taiturina — tämä aikanaan onnellinen ja oikeuden vastimuksia vastaava muoto oli siitä paha, että se pirstoitti maan tuotannonvälineet. Tästä pirstoutumisesta taas oli seurauksena, että tuottavaisuus väheni ja sen kautta myöskin taloudellisen edistymisen keinot. Määrätyllä kehityksen asteella täytyi tämän johdosta pienomaisuuden kadota ja sen edustajat, pikku käsityöläiset ja pienviljelijät pakotettiin vähitellen väistymään agrari- ja teollisuuspääoman tieltä.

„Oman hankkiman yksityisomaisuuden, joka syntyy yksityisen ja riippumattoman yksilön työn kautta, tunkee syrjään kapitalistinen yksityisomaisuus, joka syntyy siten, että riistetään toisten muodollisesti vapaata työtä.

Niin pian kuin tämä muutos on tarpeeksi laajalti ja syvästi hävittänyt vanhan yhteiskunnan, niin pian kuin työmiehet muuttuvat proletareiksi, ja niin pian kuin kapitalistinen yhteiskunta seisoo omin jalkoineen, saa työn edelleen yhteiskunnallistuminen sekä maan ja muiden tuotannonvälineiden muuttuminen kapitalistiseksi omaisuudeksi, toisin sanoen yksityisomistajain pakko luovuttaminen (Expropriation) uuden muodon.” Toisella kehityksasteellaan tuhoaa suurpääoma pienkapitalistit. Kiitos siitä tuotannonvälineiden jatkuvan keskittymisen suurissa teol-

lisuuksissa tappaa usein yksi kapitalisti useita muita. Suurkapitalin alueella kehittyy rinnan tämän kanssa yhä suuremmissa mittakaavassa työprosessin ko-operatiivinen muoto samoin kuin myös tieteen teknillinen sovelluttaminen, maan suunnitelmallisen työhöydyksen käyttäminen, yksilöllisen työmetodin korvaaminen yksilöiden yhteistyöllä, kansakuntien sulautuminen maailmanmarkkinoilla.

„Samalla kun suurkapitalistien, jotka saavat kaikki edut tästä uudistuksesta, lukumäärä pienenee, kasvaa joukkokurjuus, sorto, orjuus, alennus, riisto — mutta myöskin tyytymättömyys alituisesti kasvavassa työväenluokassa, jonka on koonnut, kouluttanut ja järjestänyt kapitalistisen tuotantotavan oma koneisto. Pääomamonopoli tulee kahleeksi sille tuotantotavalle, joka sen kanssa ja aikana on kukoistanut. Tuotannonvälineiden keskittyminen, työn laajeneva yhteiskunnallinen luonne saavuttavat asteen, jossa ne eivät enää salli itseään teljettävän kapitalistiseen kuoreensa. Tämä murtuu. Kapitalistisen yksityisomaisuuden viimeinen tunti lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan.”

Me olemme tarkoituksella toistaneet tämän suuremman kohdan näyttääksemme, miten epäoikeutettu on se väite, joka usein tehdään sosialismia vastaan, että se etupäässä esittää vääryyksiä jaksotavassa eikä ota ollenkaan huomioon tuotannon tarpeita.

Päin vastoin nojautuu Marxin oppi siihen perusajatukseseen, että personallisen omaisuuden kehitty-

minen kapitalistiseksi ja kapitalistisen yhteiskunnalliseksi pääasiassa riippuu kapitalismin tuotannollisesta etevämmyydestä pientuotantoon verrattuna, sosialismin kapitalistiseen tuotantoon verrattuna.

Jos itsenäiset tuottajat, käsityöläiset ja pienviljelijät, s. t. s. ne, jotka työskentelevät omaksi edukseen eivätkä ja'a työvoittoa toisten kanssa, näyttävät pyrkivän katoamaan yhteiskuntaelämästä, johtuu tämä ennen kaikkea siitä, että heidän työenergiansa ei kykene korvaamaan yhteiskunnallistuneen työn etuisuuksia.

Jos määrättyillä teollisuusaloilla liikkeenharjoittajan luku vähenee, samalla kun työmiesten luku alituisesti kasvaa, riippuu tämä siitä, että suuret liikkeet säännöllisesti ovat tuottokykyisempiä kuin pienet.

Ja jos vihdoin jonain päivänä yhteiskunnallinen omaisuus astuu kapitalistisen omaisuuden tilalle, tapahtuu myös tämä siksi, että yksityismonopolin katoaminen, perinnöllisten etuoikeuksien, työllä saadun tulon, sana!a sanoen kaikkien niiden aitojen, jotka estävät tuotantovoimien kehityksen, katoaminen tulee suunnattomassa määrässä kohottamaan yhteiskunnallisen työn tuottavaisuutta.

Me luonnollisesti emme väitä, että tämä kaava, joka yksinkertaisessa muodossa esittää uuden aikaisen omaisuuden kehityksen — personallinen omaisuus, kapitalistinen omaisuus, yhteiskunnallinen omaisuus — kaikissa tapauksissa sopii tarkalleen yhteen hyvin erilaisiin ilmiöihin.

Me olemme ensimmäisinä tunnustamassa, että Marxin oppi poretariatien kasvavasta kurjuudesta vain esittää pyrkimyksen, jota voivat vastustaa ja usein vastustavatkin vastakkaiset pyrkimykset. Ennen kuin me yksityiskohdissaan esitämme kapitalistisen keskittymisprosessin, tahdomme me sillä välin tuoda esiin organisen luonteen siitä katsantokannasta, joka on kollektivististen teorioiden pohjana.

Me emme tahdo väittää vastaan, ettei Marxilla tavattaisi kommunistisessa manifestissa jäännöksiä äkkikumoushaaveista, joita vastaan manifestin juuri piti taistella, joitakin jäännöksiä väkivaltateorioista, joiden mukaan vallankumous muka kohtaisi uuden aikaisen yhteiskunnan kuin varas yöllä. Mutta silti ei jää vähemmän todeksi, että Marxin teoriat suurena kokonaisuutena katsottuina ovat kohtisuorasti näitä oppeja vastaan. Tuotannon- ja vaihdonvälineiden yhteiskunnallistuttaminen yhteiskunnan yhteiseksi hyväksi on hänelle viimeinen aste kapitalistisesta kehityksestä, seuraus ennen sanotusta pien tuottajain pakkoluovututtamisesta suurten kautta.

Nyt on jälellä tutkiminen, missä määrin on totta, että eri tuotannonhaaroissa persoonallinen omaisuus, s. t. s. itsenäisen tuottajan työväline, osoittaa taipumusta häviämään kapitalistisen omaisuuden, asean, jolla riistetään palkasta työskentelevää tuottajaa, tieltä.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Personallisen omaisuuden taantuminen

„Das Eigentum ist Fremdtum geworden.“ (Omaisuus on tullut vieraalte kuuluvaksi.)

Ferdinand Lassalle.

Personallisen omaisuuden luutenomaiset edustajat, joita me vielä tapaamme kapitalistisessa yhteiskunnassa, ovat pienviljelijät, käsityöläiset ja pienet vähittäismyyjät, sikäli kuin nämä ovat varastoja ja inventarioidensa todellisia omistajia.

Meidän aikamme pienviljelijöillä, jotka yhdessä perheensä kanssa viljelevät maataan, on vastaavaisuutensa keskiajan patriarkallisessa ja eristetyssä talonpoikaisperheessä, enemmän tai vähemmän uuden aikaisen olosuhteiden mukaan soveltuneena.

Käsityöläiset, jotka omistavat työkalunsa ja myyvät tuotteensa, edustavat keskiajan kaupunki-yhteiskuntaa ja ammattikuntalaitosta.

Mitä tulee pikkukauppiaisiin ja välikäsiin, jotka meidän aikamme sukeltavat esiin kaikilla aloilla, näyttäytyvät ne vasta sinä hetkenä, kun työnjako ja markkinoiden laajentuminen on edistynyt tarpeeksi pitkälle suosiakseen heidän esiintymistään välikäsinä.

Kauppaa harjoittavan väestön kasvu Belgiassa selviää seuraavasta taulusta:

SIIRTOLAIUUSINSTITUUTTI
MIGRATIONSINSTITUTET
Pohjanmaan aluekeskus
Österbottens regioncenter

	Kaupasta elävien henkilöiden lukumäärä.	Kauppiaiden lukumäärä.
1846	289.013	103,696
1856	335.915	156,803
1866	400.000 (?)	200,000 (?)
1880	523.000	244,247
1890	700,000	327,091

Me näemme jo tästä, että kapitalistinen kehitys ja teollinen keskittyminen voivat aikaan saada liisäyksen liikkeiden luvussa toisilla aloilla, erittäin kaupassa. On jäljellä nyt tutkiminen, missä määrin nämä pienet liikkeet todellakin ovat omistajainsa personallista omaisuutta.

§ 1. Talonpoikaiset omistajat.

Koska maanviljelys on suurista teollisuuksista kaikkein vähimmän kehittynyt, tapaamme me erittäinkin siinä vanhat omaisuus- ja tuotantomuodot.

Semmoisia ovat yhteismaat, jotka kuuluvat kunnille, mutta annetaan sen jäsenien yksilöllisesti viljeltäviksi, latifundiot (suuret maatilat), jotka ovat feudalista alkuperää, lahjoitusmaat, jotka ovat joutuneet valtion omaisuudeksi oltuaan ruhtinaiden

omaisuutta ja vihdoinkin specialinen muoto personalista omaisuutta, pieni talonpoikaistalo, jota suoraanaisesti viljelee talonpoika perheineen ja melkein tuottaa kaiken, minkä jäsenet kuluttavat.

Maissa, joissa kapitalismi on kehittynyt, ovat nämä muodot olleet suurten muutosten alaisina. Oppiakseen tuntemaan näiden alkuperän — ainoastaan sukupuolieroon perustuvine työnjakoineen — täytyy ennen kaikkea tutkia agrarisuhteita kaakkois-Euroopassa. „Bukovinalainen maanviljelijä”, sanoo Carl Buecher, „tuottaa kaikki elintarpeensa perheensä keskuudessa tai ainakin kylän ahtaissa rajoissa. Kun taloa rakennetaan, suorittaa mies tavallisesti kirvesmiehen, ja kattajan työt, samalla kun vaimo suorittaa muuraustyön tukeista ja palmikoiduista liisteistä rakennettuihin seiniin tai tilkkii saumat sammalilla, talloo permannon y. m. Liianviljelyksestä ja lampaanhoidosta aina vaatteihin ja talouskaluihin saakka valmistaa bukovinalainen maalaisväestö kaiken, mitä se käyttää, vieläpä väriaineenkin omista kasvattamistaan kasveista ja välttämättömät vaikkakin alkuperäiset työkalut. Sama on laita ravintoaineidenkin. Suurta vaivaa nähden viljelee talonpoika maissikenttensä ja jauhaa käsilylyllään kukuruzjauhon, jota hän käyttää leipoessaan pääruokalajiaan, mamaligaa, joka on polentan tapaista. Myöskin yksinkertaiset maanviljelyskapineet sekä kyökki- ja talousesineet valmistaa joko hän itse tai joku itseoppinut kylässä. Ainoastaan raudan muokkaamisen, jota maassa syntynyt väestö käyttää

perin vähän, antaa hän maassa kuleksivien musta-
laisten tehtäväksi.

Tällä kehitysasteella emme tapaa juuri ollen-
kaan kauppaa, rahoja, luottoa, pääomaa, emmekä
mitään porvarillisen talouden kapistuksia.

Mutta siitä hetkestä saakka, kun työnjako alkaa
ja tavaroiden tuottaminen tulee erityiseksi kansan-
talouden haaraksi, käy talonpojan omaisuus suurien
muutoksien läpi, myöskin vaikkei sitä, kuten muutta-
missa Englannin seuduissa täydellisesti hävitäkkään
väkivaltainen ja verinen pakkoluovututtaminen.

Teollisuuden kehitys kaupungeissa tappaa vit-
kalleen ja varmasti sen työn, joka ennen suoritettiin
kotona perheen omaksi tarpeeksi, kuten leipomisen,
puusepäntyön, kehruun ja kutomisen, tai muuttaa
ne kurjasti maksetuksi kotiteollisuudeksi, jota vielä
harjoitetaan vuoristolaaksoissa ja muutamissa osissa
alamaalla.

Maanviljelyksen laajeneminen, joka riippuu li-
sääntyneestä ravintoaineiden kysynnästä sen vuoksi,
että kaupunkilais- ja teollisuusväestö on kasvanut,
saa aikaan viljelemättömän maa-alan pienenemisen,
metsänviljelyksen, yhteismaiden myynnin ja sen
kautta myöskin vapaan laidunoikeuden katoamisen,
joka oli suuriarvoinen pienen maanomistajan talou-
delle.

„Kuntien yhteiset laidunmaat,” lausui v. 1847
Luxenburgin edustaja Belgian eduskunnassa, „ovat
köyhien varmin tuki. Ne antavat laidunta ja rehua
heidän karjalleen, katon heidän majalleen ja monin

paikoin maapalan, joka varustaa heidät osalla per-
heen ylläpitoon välttämättömästä leivästä.”

Lukuun ottamatta muutamia seutuja, joissa
kunnat vielä omistavat viljelemätöntä maata, menet-
tävät talonpojat yleensä yhteiset maa-alueensa ja
on heidän sitä paitsi pakko käyttää rahaa ostaak-
seen, mitä heidän kotityönsä ei enää kykene tuot-
tamaan, maksaakseen yhä kasvavat verot, palkatak-
seen palkollisia korvatakseen niillä lapsensa, jotka
teollisuus ja sotapalvelus vievät pois kodista. Tä-
män vuoksi on talonpojan pakko tuottaa käyttöarvo-
ja, rajoittaa personallinen käyttönsä mitä vähim-
pään, syödä amerikalaista silavaa ja amerikalaista
viljaa, samalla kun hänen täytyy myydä oman voim-
sa, munansa, nautaelukkansa ja sianlihansa joko lä-
himpään kaupunkiin tai myös välikäsille, jotka liian-
kin usein nylkevät häntä ja saattavat hänet velkaan.

Kansainvälisten suhteiden kehitys, lisääntyneet
liikennevälineet, valtamerentakaisen maiden viljan
ja muiden maanviljelystuotteiden tuonti saattavat
maanviljelyksen maailmanmarkkinoiden kaikkien
vaihtelujen alaiseksi. Ne pakkoittavat talonpojan
parantamaan tuotannonvälineensä ja tekemään vilje-
lystapansa tuottavammaksi kuin tähän asti. Maan-
viljelyksen luonne muuttuu. Vilja menettää vanhan
merkityksensä ja jättää tilan puutarhaviljelykselle
ja teollisuusviljelykselle, meijerilaitokselle ja karjan-
hoidolle. Laidunmaat muuttuvat niityiksi, viljele-
mättömät alueet katoavat, salaojitus ja vesijohdot
tekevät maan viljavaksi.

Sellaisen maatalouden harjoittamiseen tarvitaan rahaa, mutta maanviljelijäin enemmistöltä puuttuu pääomaa. Siksi on monen pakko tehdä melkoisia velkoja, rasittaa maansa hypotekilla tai kenties he kokonaan jättävät maansa ja rupeevat vuokraajiksi.*

Väestön kasvaminen, kaupunkien kehitys, teollisuuskeskustojen laajentuminen, voimaperäisen viljelyksen edistyminen, kaikki nämä pyrkimykset (Tendenzen), jotka vaikuttavat kohottavasti maan arvoon, ovat samalla pyrkimyksiä, jotka eroittavat toisistaan omaisuuden ja työn ja asettavat maan

*) Tämä seikka selittää suureksi osaksi huomattavan vähennyksen Belgian itsenäisten mautilojen lukumäärässä. 100:sta hehtaarista peltoa viljeli v. 1880 66 vuokraaja ja 34 omistaja. Vuonna 1895 olivat vastaavat luvut 69 ja 31. Saksassa viljellään 5,276,344 maatilasta 15,7 pros. vuokralla, 63,6 pros. omistaja ja 20,7 pros. osiksi omistaja, osiksi vuokralainen. Vuokramaa on vain 14,68 pros. maanviljelyksen koko pinta-alasta. Mutta „viime aikoina arvellaan vuokramaan kasvaneen toisen kustannuksella.” — Tiedonantojen mukaan vuodelta 1892 hoiti Ranskassa 5,618,317 maatilasta 4,190,725 suoranaisesti omistaja, 1,437,522 vuokralainen. Suhde on siis jotenkin kuin kolme yhteen. — Englannissa on Schaefflen mukaan kuusi kertaa niin monta vuokrataloa kuin suoranaisesti omistajansa viljelemää. Saksassa ja Ranskassa, missä maata viljelevä väestö vielä on toinen puoli väkiluvusta, on siis suhde suoranaisesti hoidettujen tilusten ja vuokratilusten välillä tasaempi kuin Englannissa ja Belgiassa, missä teollisuutta ja lauppaa harjoittava väestö on kansan enemmistönä.

suoranaisesti viljelemisen tilalle vuokrauslaitoksen sekä personallisen omaisuuden tilalle kapitalistisen omaisuuden.

Jo Marx on osoittanut, että kapitalistisen tuotannon valtakaudella maanviljelijän jakautuminen kahdeksi personaksi, omistajaksi ja yrittäjäksi, on luonnollinen tulos maan yksityisomistuksesta. Sinä hetkenä, kun tämä jakautuminen on tapahtunut, alkaa työmiehen riistäminen. Ainoastaan pieni merkitys on sillä seikalla, onko suur- tai pienviljelys valalla.

Setduissa, missä on kapitalistisesti järjestetty maanviljelys, jonka tunnusmerkkinä on kolme luokkaa, maanomistajat, vuokraajat ja työmiehet, on itse asiassa työmiehen riistäminen vähemmän hillitöntä kuin pienviljelysseuduissa, missä vuokraajat eivät ole mitään muuta kuin pienviljelijätyöväkeä, joka niukuin naukuin tulee toimeen.

Me tyydymme kertaamaan Paul Leroy-Beaulieun, jota ei varmaan voida epäillä, seuraavat sanat: „Tiheään asutussa seuduissa, kuten Flander (Belgiassa) ja Terra di Lavoro Italiassa samoin kuin myös seuduissa, joissa asuu nälkää näkevä väestö kuten Irlanti, voi omistajalle olla eduksi jakaa maa hyvin pieniin osiin. Tämä menettelytapa saattaa kuitenkin usein aikaan yhteiskunnallista kurjuutta ja vahinkoa maanviljelykselle. Ankara kilpailu pienvuokraajien kesken kohottaa normaliaikoina vuokrahinnan huippuunsa. Omistaja, joka niin helposti saa hyvinä aikoina yhä kasvavan koron, kadot-

taa kaiken harrastuksen maahansa. Sellaisessa tapauksessa riippuvat korkeat vuokrat vuokraajien köyhyydestä ja mitä suurimmasta tarpeiden rajoittamisesta. Jotkut englantilaiset kirjailijat kutsuvat tätä järjestelmää vuokrakilpailuksi.”

Myöskin jos me olettamme, että voimaperäisen viljelyksen edistyminen yleensä kartuttaa pien- ja keskikokoista viljelystä, jota Sering koettaa todistaa arvostellessaan Kautskya, ja jota seikkaa me myöhemmin tulemme tutkimaan, ei siitä kuitenkaan seuraa, että maanviljelystyömiehen riistäminen olisi vähemmän voimakas ja väärä. Nyt jo voidaan katsoa todistetuksi, että pieni maaomaisuus joko hitaammin tai nopeammin, enemmän tai vähemmän täydellisesti taantuu laatuunsa nähden niissä seuduissa, missä kapitalistinen maanviljelys on kehittynyt.

Joskin maatilat jäävät itsenäisiksi ja säilyvät velattomina, poistuu niiltä kuitenkin niiden alkupe-
räinen luonne, ne kietoutuvat vaihtokaupan suunnattomaan elimistöön ja joutuvat viljakauppiaiden, myllynomistajien, sokeritehtailijoiden tai muiden maanviljelys-teollisuusparonien käsiin. Siinä määrin kuin väestö kasvaa, erittäinkin maissa, missä perintö jaetaan tasaisesti lasten kesken — edellyttäen, ettei ole vallalla kaksilapsijärjestelmä moralisesti huonontavine seurauksineen — tulevat yhä jakautuneet, perintövelkojen rasittamat tilat vihdoin niin pieniksi, että ne eivät enää voi elättää omistaajansa.

Me muistamme vanhan rauhantuomari Clousierin kiroukset Balzacin „Kyläpastorissa” Ranskan lain perintöoikeudesta: „Tämä laitos,” huudahti hän, „jonka yhtämittäinen työ pirstoittaa maan, sirottelee omaisuudet, alinomaa jakaa koskaan yhdistämättä, on kerran kukistava Ranskan.” Kaikessa tapauksessa edistää se suuressa määrässä sitä, että pienet, itsenäiset maatilat katoovat ja niiden tilalle tulee joko kapitalistinen maatila tai mahdollisimman pieni palstatilus.*

Edellisessä tapauksessa tulevat talonpojat vuokraajiksi, jälkimmäisessä on heidän pakko etsiä toisia apuelinkeinoja, jotka alussa kohottavat heidän tulojaan, mutta vähitellen tulevat heidän ainoiksi ansiokeinoikseen.**

Muutamat, ne ovat vähemmistönä, alkavat pienen liikkeen, tulevat vähittäiskauppiaiksi, majatalon isänniksi, nautakarjan, lintujen tai lannan kauppiaiksi.

*) Me olemme sitä mieltä, että yhtäläisen jakojärjestelmän korvaaminen oikeudella määrätä perintöosuus (Anerbenrecht) tai muulla pakkojärjestelmällä, joka suosii yhtä lasta toisten lasten kustannuksella, olisi parannuskeinona olevaa pahaa huonompi. Sellaisen perintöjärjestelmän vallitessa saavutetaan tarkoitus säilyttää maatila paloittamattomana perintöoikeutetun eduksi ainoastaan siten että syrjäytetty perillinen nopeasti vajoo köyhälistöön.

**) Saksan ammattitilaston mukaan vuodelta 1895 on sadasta maanviljelystiluksesta 40,35 sellaisten henkilöiden käsissä, joilla ei maanviljelys ole pääelinkeinona.

Isäinsä turpeesta irti temmattuna jättävät toiset vaimolleen ja lapsilleen pienen maatilkkunsa viljelemisen ja matkaavat lämpimänä vuodenaikana ulkomaille ollakseen apuna viljan ja sokerijuurikkaiden korjuussa, työskenneläkseen urakalla tiilintekijöinä tai antautuakseen muihin töihin. Syksyllä tuovat he mukanaan kotiin muutaman sata frangia, jolla he laahustavat talven yli.

Toiset taas säilyttävät kyllä maa-alueensa, mutta jättävät sen lähellä asuvan naapurin viljeltäväksi ja rupeevat itse teollisuus- tai maanviljelystyömiehiksi.

Siksi että väestökeskuksien välimatka on lyhyt ja että on pantu liikkeelle työläisjunia, joissa lipun hinta on kymmenen kertaa halvempi kuin tavallisissa junissa, matkustaa Belgiaassa päivittäin enemmän kuin satatuhatta maalaisasukasta, joukossa useita pikku talonpoikiakin, rautateitse työhönsä tehtaisiin ja hiilikaivoksiin, jotka usein ovat uskomattoman kaukana kotiseudusta.

Joku aika sitten olimme me Asschessa, pienessä flamilaisessa kylässä luoteeseen Brysselistä enemmän kuin 60 kilometrin päässä hiilialueesta. Sosiaalistisen soittokuntamme houkuttelemana oli maalaisväkeä kokoontunut torille. Kun me huomasimme, että useilla heistä oli kasvoissaan hiilikaivosmiehelle ominaisia sinisiä ruudin merkkejä, saimme me kysymykseemme, olivatko he ennen työskennelleet kaivoksissa, vastaukseksi: „Siellä me työskentelemme edelleenkin. Me matkustamme joka aamu Ass-

chesta Bryssel-Nordiin, Bryssel-Nordista kiertorataa pitkin Bryssel-Midiin ja Bryssel-Midistä Charleroihin ja joka ilta samaa tietä takaisin.”

Rautatiedepartementin tiedonannon mukaan on Brysselin ja Alostin (Itäfländerin) arrondissementissä tuhansia työmiehiä, jotka elävät samallaisissa olosuhteissa: 10 tuntia kaivoksessa, 2 tuntia matkalla rautateitse työpaikalle, 2 tuntia matkalla samaa tietä takaisin ja sitä paitsi usein pitkä matka käytävä jalkaisin.

Kauluissaan kysyy itseltään, kuinka on mahdollista säilyttää arvonsa ihmisenä, kun joka sekunti täytyy käyttää leipätaisteluun. Ja kuitenkin vievät nämä ihmiset, itsetiedottomat Prometheusluonteet, mukanaan kotiinsa säkeniä sosialistisesta tuliliedestä ja sytyttävät kaukaisimmissakin kylissä onnellisemmän tulevaisuuden toivon.

§ 2. Käsityöläinen.

Käsityöllä, joka keskiaikoina oli vallitseva taoudellinen muoto, on kapitalistisessa yhteiskuntajärjestelmässä vain pieniarvoinen merkitys. Käsityöläisen, joka itse omistaa tuotannonvälineensä, työskentelee paikallisia markkinoita varten ja myy tuotteensa suorastaan kuluttajille, tapaamme me vain niissä seuduissa ja niissä teollisuushaaroissa, missä on olemassa esteitä markkinoiden laajentumiselle ja kehittyneelle työnjaolle. Niin on erittäin laita maalla asuvan käsityöläisen, ylettisyysteoilli-

suuksien ja niiden ammattien, joiden tuotteet ovat nopeain muutosten alaisia, eivät kestä pitkää kuljetusta ja saavat riittävän määrän ostajia valmistuspaikalla.

Maroussemin mukaan on yleisenä sääntönä, että pienet itsenäiset käsityöläiset ovat enemmistönä, niin kauvan kuin markkinat ovat pienet ja rajoittuvat joko lähimpään ympäristöön tai vähälukuisen väestön luokkaan, sekä että suuret tehtaot ja kotiteollisuus astuvat markkinoille vasta sitten, kun mekkialue laajenee ja muuttuu joko kansalliseksi tai kansainväliseksi. Kotiteollisuus kukoistaa niin pian, kuin se työvoiman huokean hinnan vuoksi voi kilpailu teknillisten edistysaskelten kanssa.

„Siispä tapaamme me käsityön vielä vallitsemassa niissä ammateissa, jotka valmistavat ravintoaineita: leipurit, konditorit, teurastajat, lihavara-leikkausten valmistajat j. n. e.; kutomateollisuustavaroista valmistajat: räätälit, naisten pukujen valmistajattaret, alusvaatteitten neulojat, modistit j. n. e.; puutavateollisuudessa: melkein kaikki koru- ja huonekalupuusepät, sekä sitä paitsi valmistettaessa useita sekä tavallisia että kalliinpuoleisia metallitavaroita.”

Mutta näissäkin ammateissa näyttäytyy olevan hyvin usein lähestymistä tehdasjärjestelmään, samalla kun tuottajien riippumattomuus ja työpajojen yksilöllinen järjestys pyrkivät katoamaan.

Välillä suurteollisuus, käsiteollisuus ja tehdas tulevat käsityölle ylivoimaisiksi kilpailijoiksi: leipä-

tehdas tulee leipurin tilalle, huonekalutehdas syrjäyttää itsenäisen puusepän.

Välillä taas säilyvät vanhat tuotantomuodot uusien rinnalla lähestyen hyvin likelle tehdasjärjestelmää. Työnteko käsin jatkuu, käsityöläinen säilyttää työpajan omanaan, mahdollisesti sällin tai kahden avustamana; mutta markkinoiden laajentumisen vuoksi astuu välikäsi tuottajan ja kuluttajan väliin, käsityö muuttuu kotiteollisuudeksi, semmoiseksi, jota Leplay kutsuu kollektivifabrikationiksi.

Teknillisesti katsottuna ei tuotanto tässä ole käynyt minkään muutoksen läpi. Yhteiskunnalliselta kannalta katsottuna merkitsee se täydellistä kumousta. Riippumattomien tuottajien, jotka tuottavat itsenäisesti ja hallitsevat työnsä koko tuloa, tilalla näemme me proletarit, jotka työskentelevät kapitalisteille, jotka keskittävät tuotteiden myynnin ja usein hankkivat työtätekeville mallit, raaka-aineet sekä tarpeelliset työkalut ja koneet.

Meidän aikanamme on tämä käsityön taantuminen tullut niin yleiseksi, että voidaan merkitä meidän aikamme tehtaan ja kotiteollisuuden aika-kaudeksi.

Kaikki kotityöläiset eivät luonnollisesti ole olleet käsityöläisiä, jotka vähitellen ovat vaipuneet proletariattiin. Kotiteollisuutta koskevissa tutkimuksissaan näyttää Schwiedland, että tämä voi syntyä omaperäisesti käymättä minkään muun muodon, joko käsityön tai muun teollisuustuotannon läpi.

Schwiedland on sitä mieltä, että käsityön kuo-

leminen kaupungeissa on pääsyynä paisuvaan kollektivifabrikationiin niissä. Mutta käsityö ei katoa tai muunnu ainoastaan kaupungeissa, yhtä vähän kuin kotiteollisuuden kehityksen voi johtaa yksistään käsityön siirtymisestä uusiin muotoihin. Kaikki teollisen tuotannon muodot ovat tämän kollektivifabrikationiksi muuttumisen alaisia. Maakylissä ja talonpoikaistaloissa näemme me kotityön muuttuvan kotiteollisuudeksi ja samoin on laita verotyöpäivien, jotka ennen näyttelivät huomattavaa osaa yhteiskuntaelämässä. Useat tapaukset osottavat, että kaikkein uusinkin riistämismuoto, tehdas, voi muuttua kotiteollisuudeksi.

Nämä viimeksimainitut tapaukset, jotka osoittavat taantumista alempiin muotoihin, ovat kuitenkin epäilyttäviä ja hyvin harvinaisia. Päin vastoin syntyy usein kollektivitehdas koti- ja päiväpalkkatyön kapitalistisesta muodostumisesta.

Niin on laita oljenpalmikoimisen Toscanassa ja Geerthalissa, leikkikalujen valmistuksen Thyringin ylämaalla, pitsinkudonnan Flanderissa, puukien valmistuksen Waesissa ja melkein kaikkialla, missä kotikudontaa harjoitetaan.

Entisten „mestarien” — Namurin veitsiseppien, Parisin korukaluseppien, Croix-Roussin*) (Lyon) kotikutojien, jotka valmistavat ihania silkkikankaita,

*) Punanen Risti, kaupunginosa Lyonissa. Siinä asuvat silkkikutojat. Siellä puhkesi ensimmäinen työläiskapina maailmassa 19:n vuosisadan alussa.

Suom. muist.

— orjuutettujen, ennen itsenäisten ammatinharjoittajain, kuten räätälit, suutarit, kutojat, sikarintekijät, jotka vielä työskentelevät omassa työpajassaan, mutta kapitalistin laskuun, rinnalla me tapaamme joukon kotiteollisuustyöläisiä, jotka ovat saaneet työnsä suoraan yrittäjältä, olematta ennen työskennelleet missään käsityössä.

Luonteensa maista kotiteollisuudelle, olkoon sen alkuperä sitten mikä tahansa, on työmiehen riippuvaisuus, joka yleensä johtaa yrittäjän hyvinvointiin, mutta tuottajan kurjuuteen ja perikatoon, missä vielä jotain menettämisen mahdollisuutta vain on.

Alituinen palkkojen polkeminen, pakollinen työttömyys kuolleena liikekautena — jolloin nälkähätä korjaa runsaimman satonsa — kohtuuton työ vilkkaina liikekausina, kas siinä se, mikä antaa tuntomerkin kotiteollisuustyöläisen valitettavaan asemaan erittäinkin siitä lähtien, kun kone tekee tuloaan markkinoille.

Sanotaan, että hän on työaikansa herra, ei ole mitään työjärjestyssääntöjä, ei mikään mestari valvo häntä. Mutta mitä merkitsee ihmisille, joilla on nälkä kallerivahtina, se, että he ovat mestarista riippumattomia, mitä merkitsee heille, joiden ilman lepoa ja rauhaa täytyy raataa päivin ja öin, se, että heitä ei sido tehdassääntö.*)

*) Office du Travail, räätälinammatista Parisissa. v. 1896: „Ennen kuin 2 p:n marraskuuta 1892 laki joka koskee naisten ja kaivosmiesten työaikaa; astui voimaan, oli kuolleena liikeaikana 10 t. ja vilkkaampana 12 t. päivässä.

Steinlein esittää meille eräessä piirustuksessaan (Kesän riemut) ompelijattaren, joka päivän nous- tessa, kun ensimmäiset auringonsäteet lankeavat hänen vinttikamariinsa, sammuttaa lampun ja tervehtää ihanaa aamua seuraavin katkerin sanoin: „Vihdoinkin tulee kevät ja minä voin säästää lampu- öljyä kolme tuntia päivässä!” Eikö semmoiselle olennolle olisi parempaa saada työskennellä tehtaassa, jossa häntä sitoisi tosin kova, mutta kuitenkin lain ja tehdassäännön turvaama työ.

Lukuunottamatta maaseudun köyhimpiä koteja, missä perheen jäsenet työskentelevät jotakin suurta liikettä varten, eivät palkat missään ole niin alhaisia, työaika niin pitkä, kapitalistinen riisto niin häpeemätöntä kuin suurkaupunkien kotityöpajoissa, jotka virallinen tilasto ottaa itsenäisiksi liikkeiksi. Riittää, kun viittaamme hikoimisjärjestelmään Lontoon Eastendissä, New Yorkin „helvettiin” ja kaikkiin kurjiin hökkeleihin, missä kokonaisia perheitä

tavallinen työaika. Kundien vaatimusten täyttämiseksi, liikkeenomistajain välinpitämättömyyden ja johtajattarien omanvoitonpyynnin vuoksi tuli usein 44 työtuntia kolmen päivän osalle (12—20—12 tuntia). Työkirjat, jotka sisältävät tarkkoja tiedonantoja työsuorituksista 8 vuoden ajalla, tekevät mahdolliseksi määrätä, mikä oli työaika useissa suurissa liikkeissä. Paikka paikoin esiirtyy 16-tuntinen työpäivä, samalla kun pisin työaika viikossa teki 76 tuntia. Niistä töistä, joita työntekijättäret ottavat mukaansa kotiin, eivät nämä työkirjat anna mitään valaistusta. Tämä on hyvin surullinen puoli kotityöstä.”

yhteen sullottuina täytyy elää myrkytetyssä ilmassa alituisen tehden liikatyötä.

Älkäämme unohtako — ja tämä asiaintila ei suinkaan ole tekemättä vaikutusta kotityön ihailijoihin — että nämä työläisten kurjat asunnot ovat yhtä monta ruttoluolaa kuluttajille.

Hygieniko Fanquet sanoo: „Tavaroiden välityksellä syntyy usein kosketusta eri yhteiskuntaluokkien kesken, ja kun ottaa tarkastellakseen, miten liikaavasti kotityö vaikuttaa tuotteisiin, ei suinkaan voi iloita tästä työstä, joka sallii vanhempien hoitaa kipeitä lapsiaan, ilman että heidän tarvitsee keskeyttää työtään. Pitää sairas yksikseen eristettynä, on mahdotonta ja näillä ihmisillä on hyvin usein tapana esim. käyttää peitteinä niitä vaatteita, jotka ovat työnalaisina. Sen kautta tulevat nämä erityisesti olemaan tarttuvien tautien kokoojina ja edelleen levittäjinä.”

Epäilemättä liijotellaan, jos tahdotaan tehdä kaikki kotityöläiset vastuunalaisiksi näihin väärinkäyttöihin ja niiden kauheisiin seurauksiin. Belgialainen käsineentekijä esim., jota suojelee vahva ammattijärjestö, joka muistuttaa vanhaa ammattikuntalaitosta, ei ole vielä samassa asemassa kuin suutari ja räätäli. Mutta tästä huolimatta on yhtä kaikki totta, että useimmissa tapauksissa kotityöläistä kohdellaan huonommin kuin tehdastyöläistä; mitä me tässä olemme sanoneet kaupunkien kotityöläisestä, pitää paikkansa kenties enemmän maalla asuvaan kotityöläiseen nähden.

Eräs vapaamielinen edustaja sanoi kerran Itävallan parlamentissa, että köyhyys kasvaa kotiteollisuuden alalla nopeammin maalla kuin kaupungissa. Maalla kestää työpäivä aina 18:kin tuntia ja työn tulos on niin niukka, että työläisen täytyy elää perunoilla; veren vähyys ja tarttuvat taudit tuhoovat kokonaisia maa-aloja.

Jos siis kollektivitehdasta tai paremmin sanoen kollektivimanufakturia vielä on olemassa, jos se teknillisestä epätäydellisyydestään huolimatta kykenee vastustamaan keskitetyn tehtaan peloittavaa kilpailua, niin on se mahdollista ainoastaan siksi, että siinä työskentelevät työläiset rappahtuvat sekä ruumiillisesti että siveellisesti. On siis mielihyvällä tervehdittävä siirtymistä tästä yksilöllisen tuotannon huonontuneesta muodosta korkeampiin yhteiskunnallisen tuotannon muotoihin sekä lainsäädännön kautta sitä kiirehdittävä.

Optimistiset henkilöt voivat mahdollisesti arvella, että tämän tulee olla työläisten omien yhteenliittymäin tehtävä, jotka järjestäisivät kotityöläiset ja hankkisivat heille sopivat työaseet, jotta he tulevaisuuteen luottaen voisivat ryhtyä taisteluun kapitalistista suurteollisuutta vastaan. Laskien pois kaikki ne tapaukset, joissa sellainen menettelytapa on ajattelematonta, täytyy yleensä katsoa teknilliseksi ja yhteiskunnalliseksi edistykseksi, jos se, että kotityöläistä riistää kapitalistinen kauppias, jättää tilansa työpaja- ja tehdastyömiehen riistännälle suurteollisuus pääoman kautta.

3. Pikkukauppias.

Huolimatta suurten makasiinien kasvamisesta, joiden kehityksen Zola niin mestarillisesti on kuvannut romaanissaan Naisten paratiisi, ei vähittäiskauppijaiden lukumäärä vähene, vaan päin vastoin näyttää ammattilastosta päättäen kasvavan.

Sosiaalipolittisen yhdistyksen konferenssissa Breslaussa v. 1899 todisti Werner Sombart numeroilla, että niiden lukumäärä kasvaa nopeammin kuin väestön.

Jokaista kauppijasta, jonka suuret makasiinit tuhoavat ja työntävät syrjään, kohti nousee kymmenen uutta toisilla aloilla ja toisissa paikoissa, maaseudulla tai esikaupungeissa. Yleensä ovat ne entisiä palvelijoita ja työläisiä, joilla on pikku säästöjä, käsityöläisiä, joiden liikkeet ovat taantuneet, tai maalla talonpoikia, jotka joko kokonaan tai osiksi ovat jättäneet maansa viljelemisen.

Tämän lisäksi tulee joukko kauppa-apulaisia, jotka paikan puutteessa tai aikoen mennä naimisiin riittävästi varoitta koettavat saavuttaa riippumattoman aseman. Siksi että tavaroita voi helposti ostaa velaksi, jonka seikan saa aikaan kilpailu, syntyy määrätuille aloille ylen paljon liikkeitä, joita erittäinkin huonoina aikoina kasvaa kuin sieninä saateella, vuoden tai parin päästä taas kadotakseen.

Lyhyesti sanoen on vähittäiskauppa paljon pidetty pelastuslauta kaikille niille, jotka kapitalismin on murskannut, niille, jotka pitävät puodinomis-

tajan laihaa ansiota parempana kovaa työtä tehtaassa, ja niille, jotka eivät voi hankkia itselleen riittävä tuloa teollisuudessa tai maanviljelyksessä, vaan kaupapuodilla koettavat parantaa asemaansa.

Mutta olisi suuri erehdys, jos luultaisi, että kaikki nämä pienet liikkeet, jotka virallinen tilasto ottaa itsenäisiksi liikkeiksi, yleensä voidaan katsoa omistajiensa persoonalliseksi omaisuudeksi. Näistä suuri luku, ja se kapitalismin kehittyessä yhä kasvaa, on vain ulkomuotoon nähden riippumaton ja todellisuudessa enemmän tai vähemmän täydellisesti suurkapitalististen teollisuuden harjoittajain ja liikemiesten käsissä.

Saadakseen tuotteilleen paremman menekin omistavat melkein kaikki olutpanimot enemmän tai vähemmän olutkapakoita.

Se ero, mikä näyttäytyy näiden kapakoitsijoiden todellisessa ja näennäisessä taloudellisessa asemassa, tavataan monissa muissa vähittäiskaupan haaroissa.

Hollannin kaupungeissa esim. ovat useimmat leipomot vain kapitalististen leipätehtäiden varastohuoneita. Macrosty todistaa eräässä artikkelissa Contemporary Reviewissa maaliskuussa v. 1899, että neljä tai viisi firmaa omisti useimmat Lontoon restoranteista; samoin on maidonmyynnin laita. Appteikit ja sikaarikaupat ovat saman kohtalon alaisia. Yks. yhtiö voi omistaa satakkin sikaarikauppaa.

Se suunnaton määrä kauppaliikkeitä, joka lue-

tellaan virallisessa tilastossa, voidaan siis jakaa kolmeen luokkaan.

1. Sellaiset, jotka tilastollisesti katsoen ovat itsenäisiä, mutta todellisuudessa ovat vain joko kapitalististen tai kooperatiivisten liikkeiden varastohuoneita tai haarakauppoja;

2. sellaiset, jotka vain tuottavat omistajilleen lisäyksen heidän tuloihinsa;

3. vihdoin sellaiset, jotka todella ovat riippumattomia liikkeitä ja missä varastot ja inventariot ovat omistajiensa personallista omaisuutta.

Jos siis kauppaliikkeiden koko lukumäärä kasvaa, on kuitenkin epävarmaa, onko kolmannen lajitelman liikkeillä taipumusta lisääntymään, ja ainoastaan näillä on merkitystä meille tutkiessamme omaisuuden ja työn keskinäistä suhdetta.

Suurin epäkohta nykyisessä yhteiskuntajärjestelmässä on epäilemättä vähittäiskauppojen suunnaton lukumäärä, joka ei ole kohtuullisessa suhteessa niihin palveluksiin, joita ne suorittavat kuluttajille.

On esitetty monta sattuvaa esimerkkiä siitä, mitä loiseläjämäiset välikädet maksavat yleisölle. Normandian peruna maksaa Parisissa 60 kertaa enemmän kuin kasvatuspaikalla. Etelä-ranskalaisesta viinistä saa viininviljelijä 15 senttimeä litralta, vähittäismyyjällä maksaa se 70 tai 80 senttimeä. Aivan äskettäin luettiin Economiste Francaisessa, että 50 kahvikilon hinta, joka v. 1893 oli 103 frangia, oli v. 1899 laskeutunut 39 frangiksi. Tällä hinnan ale-

nemisella kahdella kolmasosalla ei ole ollut vähintäkään vaikutusta vähittäismyyntihintoihin, välikädet ovat saaneet kaiken edun. Brasilian kahvia, joka Ranskassa lisättyä kaikellisilla sivuaineilla, ei saa hinnakseen enempää 2 frangia 50 sentimeä, myydään vähittäiskaupoissa 4—5 frangista eikä silloinkaan varmasti saada puhdasta tavaraa. Välikäsien voitto kallistaa tätä tavaraa enemmän kuin tulli.

Huolimatta tästä kohtuuttomasta voitosta, jonka viime kädessä ostajat saavat maksaa, ovat vähittäiskauppijat niin lukuisat, että tuhannet heistä ovat vararikon partaalla, erittäinkin niissä paikoissa, missä samalla tukkukaupat kukoistavat. Gide sanoo aivan oikein: Jos jokainen leipuri käyttää ainoastaan päivässä säkin jauhoja ja elää yhdestä säkilisestä saadusta tulosta s. t. s. makeaa huoneen, ravinnon, verot, kisällit j. n. e., täytyy hänen välttämättä korottaa leivän hintaa ja tulee kuitenkin elämään kurjuudessa." Tämä osoittaa, että nykyinen järjestelmä tuo mukanaan suuria vaaroja ja oikeuttaa sen ankaran tuomion, jonka jo faalusterikoulun sosialistit lausuvat monista tarpeettomista „vähittäiskaupoista." „Kaupalla," sanoo Considerane, „on oikeutuksensa vain silloin, kun se täyttää tuotannon ja kulutuksen todelliset tarpeet; sen täytyy tyytyä olemaan näiden molempien apulaisena. — — — Sillä on vain toisarvoinen merkitys, ollen luonteeltaan tuottamaton ei se lisää tavaran arvoa paljouteen eikä laatuun nähden ja täytyy sitä siis harjoittaa mitä vähemmän voimia käyttäen.

Mutta tämä voi vain tapahtua kautta sellaisen järjestelmän, joka asettaa tuottajan suoranaiseen yhteyteen kuluttajain kanssa ja tunkee syrjään kaikki voittoa kiskovat loiseläjämäiset välikädet."

4. Yhdistelmä ja johtopäätökset.

Huolimatta kapitalismin kasvavasta herrätusvaldasta tapaamme me edelleen monia arvokkaita jäännöksiä aikaisemmista yhteiskuntaoloista ja tuotantomuodoista.

Itsenäinen talonpoikaissomaisuus, käsityö ja riippumaton vähittäiskauppa eivät suinkaan ole siinä pisteessä, että ne häviäisivät ja siellä, missä ne ovat säilyneet, siellä missä niissä esiintyy pääoman ja työn yhteys, ei sosialismi aio niitä pakkokeinoin yhteiskunnallistuttaa.*)

Olkoot joissakin maissa ja paikoissa sekä joissakin teollisuushaaroissa vanhempien aikojen jäännökset miten lukuisia tahansa, varmaa on, että yleensä kapitalismin kehitys osottaa taipumusta riistämään itsenäisiltä tuottajilta heidän pääomansa, riistämään heiltä heidän alkuperäisen riippumattomuutensa ja muuttamaan heidät palkkaorjiksi.

Siitä hetkestä lähtien kun markkinat ovat saaneet tarpeellisen laajuuden, eivät ne edut, jotka saa-

*) Vertaa Kautskyn Das Erfurten Program (Stuttgart 1892) sivu 150 — Fr. Engels: Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland (Die Neue Zeit 1894—95 No 10.

vutetaan mestarin alinomaisen valvonnan, käsityöläisen ammattitaitoisuuden ja työntekijän suoranaisen ja personallisen harrastuksen kohottaman työhalun kautta, voi kilpailla sen korkeamman tuottokykyisyyden kanssa, joka johtuu työnjaosta, tarkasta markkinoiden tuntemisesta ja suuremman pääoman käyttämisestä. Erittäinkin on näin laita niissä yhä lukuisammassa tuotannonhaaroissa, joissa teknikan edistysaskeleet lujittavat koneen herruuden.

Ei voi toivoa parempia todistuksia tästä, kuin on se erinomainen amerikalainen tutkimus, joka suoritettiin v. 1898 ja joka käsittelee käsityön tuottokykyisyyttä konetyöhön verrattuna. Nämä tutkimukset ovat suoritettut ihmeellisen tarkasti ja käsittävät 672 eri teollisuus- ja maanviljelystuotetta. Selostuksessa on Carrol D. Wright yksityiskohtia myöten analyseerannut jokaisen tuotantomethodin ja siinä lähtenyt seuraavalta neljältä näkökannalta: työntekijäin, työkasittelyjen ja työtuntien lukumäärä sekä se palkka, joka on maksettu 1:si käsin tehdystä työstä ja 2:ksi koneella tehdystä.

Me rajoitumme tässä esittämään muutamia kuvaavia esimerkkejä, jotka tuovat ilmi konetyön hirmuisen etevämmyyden:

1. Valmistettaessa 10 auraa:

a) käsin: 2 työmiestä, jotka suorittivat 11 eri käsittelyä, työskentelivät 1,180 tuntia ja saivat palkkaa 54,46 dollaria.

b) koneella: 52 työmiestä suoritti 97 käsitte-

lyä, työskenteli 37,28 tuntia ja saivat palkkaa 7,90 dollaria.

2. Tuotettaessa 500 naulaa voita:

a) käsin: kolme työmiestä, 7 käsittelyä, 125 tuntia, 10,6 dollaria.

b) koneella: 7 työmiestä, 8 käsittelyä 12,30 tuntia 1,78 dollaria.

3. Valmistettaessa 1,000 kelloa:

a) käsin: 14 työmiestä, 453 käsittelyä, 341,866 tuntia, 80,820 dollaria.

b) koneella; X työläistä, 1,088 käsittelyä, 8,343 tuntia, 1,799 dollaria.

4. Valmistettaissa 500 kyynärää puuvillalankaa:

a) käsin: 3 työläistä, 19 käsittelyä, 7,534 tuntia, 135,61 dollaria.

b) koneella: 252 työläistä, 43 käsittelyä, 84 tuntia, 6,81 dollaria.

5. Valmistettaissa 100 paria halpoja kenkiä:

a) käsin: 2 työläistä, 83 käsittelyä, 1,438 tuntia, 408,50 dollaria.

b) koneella: 113 työläistä, 122 käsittelyä, 154 tuntia, 35,40 dollaria.

6. Valmistettaissa 1,000 naulaa leipää:

a) käsin: 1 työläinen, 11 käsittelyä, 28 tuntia, 5,80 dollaria.

b) koneella: 12 työläistä, 16 käsittelyä, 8,56 tuntia, 1,55 dollaria.

7. Valmistettaissa 12 tusinaa miesten takkeja:

a) käsin: 1 työmies, 4 käsittelyä, 840 tuntia, 50,40 dollaria.

b) koneella: 11 työläistä, 8 käsittelyä, 97,15 tuntia, 12,80 dollaria.

Sellaiset numerot eivät kaipaa mitään selitteilyjä. Ne osoittavat tulikirjaimin sen kohtalon, joka odottaa räätälejä, suutareja, kutojia, leipureita, kelloseppiä ja muita käsityöläisiä, jotka eivät valmista mitään spesialitavaraa tai ylellisyyskapinetta.

Vaikka pikkuporvarit ponnistelevat äärimmäisyyksiin säilyttääkseen ainakin riippumattomuuden ulkokuoren, täytyy kuitenkin joukkotavarain valmistuksessa käsityön yhä enemmän ja enemmän väistyä konetyön tieltä, joka palvelukseensa ottaa alituisen kasvavan määrän työläisiä.

Itsenäisten tuottajain lukumäärä varsinaisissa teollisuuksissa Saksassa väheni vuosina 1882—1895 139,382 kappaleella, samalla kun teollisuustyöläisten luku kasvoi 861,468 kappaleella.

Koko itsenäisten tai n. s. itsenäisten liikkeenharjoittajain lukumäärä sekä teollisuuden että kaupan ja maanviljelyksen alalla on sitten vuoden 1882 lisääntynyt, samoin myös näissä ammateissa palvelleiden virkailijain ja työmiesten. Mutta samalla kun itsenäisten liikkeenharjoittajain lukumäärä on lisääntynyt vain 5 prosentilla, on työmiesten lisääntynyt 20 prosentilla ja muiden palkkalaisten 100 prosentilla. Enemmän kuin kolmeneljäsosaa lisääntyneestä työvoimain lukumäärästä kuuluu työväenluokkaan. Vieläpä kaikki ammatit lukuunotet-

tuina, on palkkalaisten ja varsinaisten työläisten kasvu itsenäisten liikkeenharjoittajain lukumäärän kasvua suurempi.

Tämä käy selville seuraavasta katsauksesta, jonka Rauchberg esittää teoksessaan.

Tuhannesta maanviljelyksessä, teollisuudessa ja kaupassa työskennelleestä henkilöstä Saksassa oli vuosina 1882 ja 1895:

	Itsenäisiä yrittäjiä		Työläisiä ja muita palkk.	
	1882	1895	1882	1895
Maanviljelyksessä	27,78	30,98	72,22	69,02
Teollisuudessa	34,41	24,90	65,59	75,10
Kaupassa	44,67	36,07	55,33	63,93
Yhteensä	32,03	28,94	67,97	71,06

Huolimatta maatyöläisten vähenemisestä, päiväpalkkalaisten, jotka suurkaupungit nielevät, kasvaa proletariatin suhteellinen merkitys alituisen.

Merkitseekö tämä sitä, että kaikki itsenäiset yrittäjät luonnonlain välttämättömyydellä ovat tuomitut joko läheisemmässä tai kaukaisemmassa tule-

vaisuudessa muuttumaan palkkatyöläisiksi ja kulkemaan toisen aseman ohi toisensa jälkeen kapitalismin myötämässä?

Se ei ole ajatuksemme.

Kehityksen kulku ei ole aina sama; henkilöellinen omaisuus voi muuttua kooperatiiviseksi tai yhteiskunnalliseksi olematta sitä ennen käynyt kapitalistisen kehityksen läpi.

Vaikkakin monissa ammattinimistöissä omaisuus näkyy omaavan taipumuksia katoamaan, on kuitenkin selvää, että kapitalistisen tuotannon korkeammat muodot — huolimatta niistä eduista, joita ne mukanaan tuovat järjeställisen taloudenpidon kannalta katsoen — eivät suinkaan kykene tuhoamaan alempia, kurjuutta tuottavia kotiteollisuuden muotoja, vähittäiskauppaa ja liiallisesti paloitetua maanviljelystä.

Näyttää siltä, kuin ne vahingolliset seuraukset, joita kapitalismi aikaan saa: loiseläjämäiset välikädet, tuhlaavaisuus ylellisyysteollisuuksissa, kamala hikoamis- (sweating) järjestelmä, maatalojen paloituminen mitättömiksi maalappusiksi, joista on „tuloa 15 tai 20 sentimeä”, — ovat säilyvät niin kauan kuin kapitalismikin.

Kenties ovat jotkut erityiset itsenäiset tuotanto- haarat, erityiset pienen maaomaisuuden muodot määrättyt elämään tämän järjestelmän ohi. Todella ei mikään estäkkään yksilöllistä omaisuutta ja yksilöllistä työtä sosialistisessa yhteiskunnassa esiintymästä kollektiivisen omaisuuden ja työn rinnalla.

Olkoonpa tämän laita miten tahansa, jää kuitenkin tosiasiaksi, että tärkeimmissä teollisuuksissa, niissä, jotka tyydyttävät yleisimmät ja useimmin esiintyvät tarpeet, koneiden ja suurien liikkeiden tuotannon ylivoimaisuus luo pyrkimyksen syrjäyttämään henkilöllisen omaisuuden ja yksilöllisen tuotannon. Nämä syyt suurentavat alinomaan vaihtu- kutsiaan ja ne kapitalistiset tuotanto- ja vaihtomuodot, jotka nykyisin hallitsevat yhteiskuntaelämäämme, näyttävät samalla — kuten me seuraavassa tulemme näkemään — pyrkivän yhä kasvavassa määrässä keskittymään ja yhteiskunnallistumaan.

TOINEN LUKU.

Kapitalistisen omaisuuden kehitys.

Monopoli puhaltaa itsensä täyteen,
kunnes se vihdoin särkyy.

P. J. Proudhon.

Kapitalistisen keskittymisprosessin ensimmäistä jakoa — riippumattomien tuottajien pakkoluovututtaminen, käsityön muuttuminen kollektiiv- tai keskitetyksi tchtaaksi, käsiteollisuuden syrjäytymisen koneteollisuuden tieltä — seuraa uusi jakso, jonka tunnusmerkkinä on suurten kapitalistien taistelu pieniä vastaan.

Korkeimmalle kehittyneissä teollisuus- ja kaupapaahaaroissa vähenee liikkeiden lukumäärä samalla kun jällelle jääneet voittavat suuremman taloudellisen vallan. Kollektiivinen tuotanto astuu yksilöllisen tuotannon, kapitalistiset yhtiöt yksityisten kapitalistien tilalle. Meidän aikamme on osakeyhtiöiden, yhtiöliittäytymäin, teollisuussyndikaattien aika — kartellit, renkaat (pools), trustit — jotka väkipakolla anastavat itselleen suunnattoman laajan kansallisen ja kansainvälisen monopolin.

§ 1 Osakeyhtiöt.

Osakeyhtiöt esiintyvät nykyisin melkein kaikissa teollisuushaaroissa ja kuitenkin langetti kahdeksannentoista vuosisadan lopussa Adam Smith osakeyhtiöistä saman tuomion, jonka tänään saa kuulla suurteollisuuden siirtymisestä yhteiskunnan käsiin.

Hän kirjoitti: Ainoat liikkeet, joita osakeyhtiö ilman erityistä monopolia voi edukseen harjoittaa, ovat semmoiset, jotka perustuvat tottumukseen s. t. s. samankaltaisuuteen hidossa, jossa ei ole muuta kuin vähäisiä muunnoksia. Tähän kuuluvat: 1) pankkiliikkeet, 2) palo- ja merivakuutusliikkeet, 3) kanavan rakennukset, 4) sellaiset liikkeet kuin vesijohdot suuremmissa kaupungeissa.”

Pankkiliikkeet, vakuutusliikkeet, kanavien rakennus ja vesijohdot ovat teollisuuksia, jotka jo ovat joutuneet valtiotalouden alueeksi tai lähimmässä tulevaisuudessa sen tekevät, samalla kun osakeyhtiöt laajentuvat paljon ohi niiden rajojen, jotka Adam Smith määräsi. On ja pysyy totena: tämänpäiväinen haave tulee usein huomenna todellisuudeksi. Me tahdomme siis muistuttaa, että ne syyt, joita tänään esitetään kollektivismia vastaan, ovat aivan samat kuin ne, joilla kerran taisteltiin osakeyhtiöitä vastaan.

Kun osakepankkeja alettiin perustaa Englannissa (joint stock banks), lausui englantilainen pankkiiri lordi Overstone niiden toiminnan seura-

uksista epäilyksensä, joka perusajatukseltaan on hämmästyttävän yhtäläinen niiden väitteiden kanssa, joilla meidän aikanamme vastustetaan valtion pankkeja. „Minä uskon”, sanoi hän, „että osakepankeilta, lukuunottamatta sitä, että vastuunvelvollisuus suuremmissa määrässä jakautuu, puuttuu kaikkea, mitä vaaditaan hyvään pankkijohtoon. Pankkiliike vaatii alituista läsnäoloa semmoisilta henkilöiltä, jotka tarkkaavasti seuraavat kaikkia yksityiskoh-
tia ja huolellisesti tunti tunnilta valvovat pankin asioita, jommoista ei tarvita missään muussa liikkeesä. On välttämätöntä tehdä nopeita päätöksiä, jotka usein ovat niin päälle pakkaavia, että ei jää tilaisuutta neuvotteluun; sitä paitsi vaatii kukin erityinen tapaus erityisen käsittelynsä. Osakepankkien on pakko jättää liikeasiansa virkailijoiden käsiin, joita sitovat yleiset määräykset; nämä virkailijat eivät voi kuten yksityinen pankkiiri aina toimia, kuten liikesuhteet vaativat; he eivät voi myöskään ottaa vastuulleen määrätä sitä luottoa, joka silloin tällöin täytyy myöntää ahdingossa oleville liike-
tuttaville, koska he eivät kykene riittävän varmas-
ti arvioimaan niitä eri mahdollisuuksia, joita liike
aina tarjoo.”

Huolimatta näistä ensi katsannolla niin päte-
vistä syistä saavat osakepankit osakseen yhä suu-
rempaa menestystä pienempien yksityispankkiirien
kustannuksella sen etuisuuden vuoksi, minkä suu-
rempi pääoma niille antaa. 1896 oli Englannissa 102
osakepankkia ja niillä 2,695 haaraosastoa ja kontto-

ria, talletuksia 455 miljoonan punnan arvosta ja o-
sakepääomaa 43 miljoonaa puntia. Toiselta puolen
on sitten vuoden 1844 yksityispankkien luku vähen-
nyt 201:stä 38:ksi, talletuksia 70 miljoonaa ja pää-
omaa vähemmän kuin 12 miljoonaa puntia.

Saman kehityksen tapaamme me muutoin kai-
kissa teollisuusmaissa ja kaikissa tuotannon ja kau-
pan päähaaroissa. Osakeyhtiöt ja suurteollisuus le-
viävät kaikkialla yksityisliikkeiden ja pienliikkeiden
kustannuksella.

Joint Stock Year Bookin mukaan on osakeyh-
tiöiden luku Englannissa sitten vuoden 1885 kolmin-
kertaistunut. Kokonaiset teollisuusalat ovat muut-
tuneet yksityisistä yhtiömuotoon. Erittäinkin on
näin ollut laita panimoiden, jotka kolmena vuotena
1886—89 melkein täydelleen uudistuivat muodol-
taan.

Yhdysvalloissa osoittaa työkamarin julkaisema
tilasto, että samat pyrkimykset löydetään sielläkin.
Massachusettsin valtiossa esim. lisääntyi aikana
1885—1895 yksityisliikkeiden lukumäärä teollisuu-
dessa ainoastaan 9 prosenttia, samalla kun osakeyh-
tiöiden luvun kasvu nousi 77 prosenttia.

Yhdeksässä suurimmassa teollisuudessa, jotka
yhteensä tuottavat 47 prosenttia maassa valmistettu-
jen tavaroiden arvosta, johtuu osakeyhtiöiden ke-
hityksestä huomattava vähennys yksityisten liikkei-
den lukumäärässä.

Tämä suhde käy selville seuraavasta taulus-
ta:

Taulu, joka tarkoittaa yhtä maailman teollisuusrikkainta maata, osoittaa sitä paitsi, että pääoman keskittyminen ei tapahdu yhtäläisesti kaikissa tuotantohaaroissa.

Kaikkiällä, missä kapitalismi voittaa, osoittautuu taistelu olemassaolosta eri liikkeiden kesken.

Huonompia apukeinoja omaavat valmistuvat epätoivoiseen vastarintaan ja tekevät yli-inhimillisiä ponnistuksia välttääkseen vararikon. Tehdäkseen tyhjäksi toisten teknillisen etevämmyyden alentavat he työpalkat ja pidentävät työpäivät yli sen, mikä on ihmisille siedettävä ja sallittava.

Tällä kehitysasteella on tuotanto täydelleen anarkistinen ja yksilön vastuunalaisettomuus on selvä.

Valtiollinen tapahtuma toisessa maailman ääressä, sota, katovuosi, teknillinen keksintö, uudistus verotus- tai tullijärjestelmässä, voi yhtenä päivänä saattaa perikatoon viisaimman ja taitavimmankin teollisuudenharjoittajan.

Buurit piirittävät Kimberleytä: tämä merkitsee onnettomuutta Amsterdamin ja Antwerpenin tiimanin kauppijaille ja hiojille.

Amerikalainen puuvilla nousee 30 senttimellä kilo (marraskuussa 1899): heti puhkee, vaikka muuten hallitsevat hyvät liikesuhteet, pula puuvillakehruumioille.

Melinen tullipolitiikka voittaa Ranskassa: yhdellä iskulla kadottavat belgialaiset viininviljelijät päraan

Teollisuudet	Yhteisnt liikkeet	Osakeyhtiöt	Assosiationit, syndikaatit, raut. radat	Liikkeiden yhteensä laskettu lukumäärä	Yksityisten liiketoimien omistajat		Osakke enomistajat	
					Lukumäärä	Lisäys tai vähennys sitten 1885	Lukumäärä	Lisäys sitten 1885
Jalkineet	1,990	84	—	2,074	2,645	—	1,023	145,91 pr.
Matot	5	9	—	14	7	—	1,067	13,87 pr.
Puuvilla	43	145	—	188	72	—	22,133	52,93 pr.
Nahka	180	20	—	200	780	—	391	637,74 pr.
Koneet ja k-osat	500	153	7	660	712	—	5,223	194,92 pr.
Metallit ja m. tav.	2,161	147	1	2,309	2,549	—	3,935	42,26 pr.
Paperit ja pap-tav.	68	91	1	160	123	—	1,663	39,98 pr.
Villa	121	45	—	166	190	—	1,268	35,04 pr.
Värjätty villa	17	14	—	31	36	—	491	104,53 pr.
Muut teollisuudet	19,494	917	52	20,463	23,256	—	20,011	0,27 pr.
	24,579	1,625	61	26,265	30,370	—	57,191	33,84 pr.

Huom.! Yksit. liikk. prosenttiluvun edessä — merkki tarkoittaa vähennystä, ilman merkkiä olevat (3 viimeistä) lisäävää.

menekkialueensa, he kun ennen ovat hankkineet ranskalaisille viinitarhoistaan tuoreita viinirypäleitä.

Olettakaamme, että mannermaan valtiot huomenna kumoisivat ne tullit ja vientipalkkiot, joita ne suovat sokeritehtailijoille, ja joidenka vuoksi meidän on pakko maksaa näistä tavaroista kahta vertaa kalliimpi hinta kuin englantilaisten, merkitseisi se häviötä englantilaisille sokeri-, makeis-, siirappi- ja marmeladitehtaille, jotka saavat hyötyä Lontoon markkinoilla vallitsevista alhaisista sokerin hinnoista.

Jos me taas oletamme päinvastaisen tapauksen, että englantilaiset imperialistit panevat korkeat tullit Europassa valmistetulle juurikassokerille suojelukseen siten ruokasokerin tuotantoa englantilaisissa siirtomaissa, niin merkitseisi tämä mannermaan sokeriteollisuuden tuhoomista.

Kapitalisteja siis uhkaavat aina aavistamattomat vaarat, ja, mikä muodostaa teollisen anarkian huipun, on se, että mahtavimmat heistä, ne, joilla on täyteläisin rahapussi, tekevät usein yrityksiä päästäkseen yksinvaltiaksi ja tuhotakseen kilpailijansa myymällä jonkun aikaa tavaroitaan alle valmistushinnan.

Tunnettu on esim. kertomus kahdesta amerikalaisesta rautatieyhtiöstä, jotka molemminpuolisilla tariffinalennoilla koettivat saada monopolikseen karjan kuletuksen. Vihdoin ei toinen heistä, niin kertoo insinööri Stevart, voinut seurata mukana kau-

empaa. Se osti silloin koko seudun karjavaraston ja kuljetutti sen kilpailijallaan.

Samalla tavoin menetteli John D. Rockefeller päästäkseen omistamaan Yläjärven (Lake Superior) rautakaivannot. Kun hän oli ostanut rikkaimmat löydöt, hankki hän itselleen uudenaikaiset teknilliset apuneuvot ja alotti peloittavan kilpailun lähikaivosten kanssa. Jos nämä menehtyivät taistelussa, osti hän ne halvasta hinnasta, jos ne näyttivät sen ansaitsevan. „Jos ne tekivät liian kauan vastarintaa, möi hän alle tuottohintojen ja pakotti ne siten alentamaan hintansa, kunnes niiden vihdoin täytyi joutua perikatoon. Hän jatkoi täten, kunnes joko vararikko tai vapaaehtoinen alistuminen poisti hänen kilpailijansa. Hän voi, jos se oli tarpeellista, kuu-kausimääriä ottaa tappiota jokaisesta tonnista, hänellä oli syvin kukkaro, hän tiesi, että kilpailijain varat loppuisivat ennen kuin hänen.”

Samallaisilla enemmän tai vähemmän väkivaltaisilla keinoilla taistelevat kapitalistit toisiaan vastaan joka päivä.

Luullaan ehkä, että kuluttajalle on siitä etua? On, siihen hetkeen saakka, kun voittaja on vapautunut vastustajastaan ja ottaa tappionsa takaisin moninkertaisesti pannen sotakulut yleisön maksettaviksi.

Proudhon sanoo: Kilpailu tappaa kilpailun.

Ennemmin tai myöhemmin tulee hetki, jolloin tämän järjestelmän epäkohdat, tämä pysyvä anarkia, tulevt niin suuriksi, että kapitalistit koettavat

tehdä siitä lopun rauhallisella sopimuksella. Kun vain on jäljellä pieni luku hyvin varustuneita ja voittamattomia kilpailijoita, ryhdytään keskusteluihin, luovutaan hyödyttömästä ja kustannuksia kysyväästä sodasta ja liitytään yhteen niitten kanssa, joita ei voida tuhota.

Niin alkaa uusi jakso kapitalistisessa kehityksessä: kartellien ja trustien herruusvalta.

§ 2. Kapitalistiset monopolit.

Siirtyminen teollisesta anarkiasta monopoliin tapahtuu kahdessa toisinaan seuraavassa askeleessa: toinen, teollisuus- ja kauppaliikkeiden epätäydellinen, toinen niiden täydellinen liittäytyminen. (E-llellisiä: renkaat; jälkimäisiä: trustit.)

I. RENKAAT.

Renkas (kartelli) on vapaa, samassa teollisuushaarassa olevien liikkeenharjoittajain keskinäinen yhdistys, jonka tarkoituksena on monopoliserata yhteiset markkinat, jolloin yksityiset liikkeet jäävät enemmän tai vähemmän itsenäisiksi.

Voidaan erottaa neljää eri lajia renkaita, yksinkertaisemmista kiinteämpiin edeten: hintarenkas, tuotantorenkas, menekkirenkas ja voittorenkas.

A. Hintarenkas.

Hintarenkas on yksinkertaisin muoto: se on liitto tai sopimus, jonka kautta määrätty luku tai

kaikki teollisuudenharjoittajat samassa tuotantohaarassa liittäytyvät joko samasta hinnasta ostaakseen raakatavaraa tai myydäkseen määrätystä hinnasta valmista tavaraa.

Esimerkkinä ostokartellista mainitsemme soke-ritehtailijat, jotka maanviljelijöille määräävät yhteisen hinnan juurikkaista.

Mitä myyntirenkaihin tulee, ovat ne vahvasti lisääntyneet viimeisinä vuosina. Erittäinkin on näin laita joukkotavaroiden, joiden kuljetus on kallis, ja joita ei edullisesti voida myydä ulkopuolella määrätyn alueen. Tuottajilla on se etu, että he voivat määrätä hintansa tarvitsematta peljätä tehokasta kilpailua kaukaisempien teollisuudenharjoittajain puolelta.

Yleisesti tunnetut ovat koski- ja kivihiihirenkaat, joita nykyään on kaikissa maissa. Belgiassa on jo kauan sitten ollut olemassa sopimus, joka koskee taloudessa käytettyä hiiltä. Myöskin pehmeän hiilen — teollisuuden mustan leivän — myymiseksi ovat yhtiöt jo kauan sitten muodostaneet syndkateja, jotka sälyttävät suuria rasiuksia toisten teollisuuksien hartioille.

Vastustaakseen hiiliparonien liiallisia vaatimuksia, päätti Belgian rautatiehallitus ostaa hiiltä Englannista ja senatin asettama teollisuuskomissioni vaati — merkillinen ajan merkki — että valtio hankkisi ja itse hoitaisi riittävän määrän hiilikaivoksia estääkseen tulevaisuudessa tuonkaltaiset tapahtumat.

B. Tuotantorengas.

Tuotantorengas on sopimus, jonka kautta teollisuudenharjoittaja sitoutuu rajoittamaan tuotantonsa määrättyyn rajaan.

Tämä rengasmuoto esiintyy usein lasiteollisuudessa, polttimoliikkeessä j. n. e. Belgialainen puuvillakehruurengas hallitsi marraskuussa 1899 760,000 maan 88,000:sta kehräpästä.

„Vastustaakseen sitä pulaa, joka oli syntynyt suunnattoman suurien varastojen ja niistä johtuneen hintojen alennuksen vuoksi,” luemme me *Revue du Travail*issa, „ja estääkseen pysähtymistä tuotannossa on Belgian puuvillakehruuyhdistys päättänyt, että joukko kehruumoita vähentää työaikansa siten rajoittaakseen tuotannon seitsemännellä osalla.”

Tämänlaiset sopimukset ovat luonnollisia seurauksia hintarenkaista, vieläpä niiden olemisehtoja. Niin kauan kuin tuotantoa ei rajoiteta, ei hintoja koskeva sopimus voi olla pitkä-ikäinen.

Teollisuusrenkaat, joita aina uhkaa kilpailu ulkopuolisten kilpailijain puolelta ja sopimuksen rikominen omien jäsenien puolelta, katsovat yleensä itsensä pakoitetuiksi edistymään yksinkertaisemmista kiinteämpiin muotoihin.

C. Menekki rengas.

Menekki rengas ei rajoitu hintojen määräämiseen ja tuotannon rajoittamiseen. Sen tunnusmerk-

kinä on se, että menekkialueet ja saapuneet tilaukset jaetaan maantieteellisten rajojen mukaan. Jokainen teollisuudenharjoittaja saa „etupiirinsä.” Omalla alueellaan on hänellä täysi toimintavapaus, mutta hän ei saa tunkeutua naapurin alueelle.

Tämä rengasmuoto levenee erittäinkin hiili- ja metalliteollisuudessa. Huomattavin esikuva siitä on rheiniläis-westfalilainen hiilisyndikati. Rheiniläis-westfalilaisen hiilen ostajalla ei ole valitsemisen varaa kilpailevista yhtiöistä, vaan hänellä on tekemistä vain yhden ainoan yhtiön kanssa, joka on syndikatilta saanut toimikseen suorittaa hänen tilauksensa. Tässä siis esiintyy tilausten jako määrättyjen alueiden mukaan, mutta ei voiton jakoa, kuten kehittyneimmissä rengasmuodoissa.

D. Voittorengas.

Voittorenkaissa, jotka Englannissa ja Amerikassa tunnetaan nimellä pools, säilyttävät yksityiset liikkeet itsenäisyytensä ja jäsenille myönnetään määrätty itsehallinto, mutta voitto jaetaan kunkin pääoman mukaan.

Kuvaavana esimerkkinä tästä syndikatimuodosta voidaan mainita *The Dynamite Trust Company*, joka käsittää useimmat Sakean ja Englannin dynamiittitehtaat sekä sitä paitsi on tehnyt hintasopimuksen muiden dynamiitti- ja ruutitehtaiden kanssa molemmissa maissa.

Sellaisissa renkaissa on teollisuuden yhteiskun-

nallistuttaminen toimeenpantu melkein täydellisesti. Mutta niin mahtavilta, niin voimakkaasti järjestyneiltä kuin nämä suunnattomat tuotantoliittäytyvät näyttävätkin, on kuitenkin olemassa vaara, joka alinomaa uhkaa niitä, ja se on, paitsi sisäisiä riitaisuuksia, mahtava kilpailu uusien yhtiöiden puolelta. Erittäinkin niissä kaupanhaaroissa, joissa suurempi osa pääomasta ei ole kuten teollisuudessa kiinteätä, vaan on aina liikkeessä, voi kilpailevia yrityksiä syntyä joka päivä. Sellaisia mahdollisia kilpailijoita vastaan on siis välttämätöntä asettaa luja järjestö, niin ylivoimaiset pääomat, että uudet yritykset voidaan heti tuhota.

II. TRUSTIT.

Me tulemme nyt melkein huomaamatta sille kehitystaselle, missä yhä kiinteämmin yhdistyneet (Complicierten*) renkaat muuttuvat trusteiksi, s. t. s. liittäytymiksi, missä yhteiset liikkeet täydellisesti sulautuvat toisiinsa.

*) Sana johtuu latinalaisesta sanasta conplestere, palmikoida yhteen. Useimmat suomentajat kääntävät tällaisissa tapauksissa sen sanalla monimutkainen. Esim. Marxin taloudellisissa opeissa käsite complicierte Arbeit, on käännetty sanoilla monimutkainen työ. Minusta sopisi se paremmin kääntää sanoilla yhdistetty työ. Complicierte Arbeit tarkoittaa eri töitä, jotka ovat toisiinsa nivoutuneita. Tämä selitykseksi niille Amerikan suomalaisille, jotka sattuvat lukemaan Marxin talousopit.

Suom. Muist.

Me tiedämme, että tämä on nykyään vallitseva muoto Amerikassa, missä kapitalistisella kehityksellä ei ole mitään vanhemmilta ajoilta säilyneitä, yhteiskunnallisia olosuhteita voitettavanaan.

„Kaikki tulee niin vähitellen järjestymään trusteiksi,” sanoi eräs Chicagon porvari Paul de Roussierille, kun tämä Amerikassa kokosi aineksia kirjaansa monopoliseerattuneista teollisuuksista Yhdysvalloissa.

„Tarkastakaa näitä suunnattomia makasiineja, (Department stores) jotka myyvät keittiöastioita ja liinavaatteita; ne tappavat pienimmät liikkeet, tekevät kilpailun mahdottomaksi ja pakoittavat henkilöt, joilla muuten olisi ollut varoja riippumattoman aseman hankkimiseen, ottamaan paikan palkattuina apulaisina. Katsokaa näitä suunnattomia raudasta ja tiilistä rakennettuja 20-kerroksisia rakennuksia, joihin mahtuu tuhansia konttoreja ja pankkeja; tämä keskittyminen antaa maalle, jolle jättäisipalatsit ovat rakennetut, ynnä lähi-alueille suunnattoman arvon, joka on vahingoksi muille rakennuspaikoille, joille ei löydy yhtään ostajaa siksi, että rakennukset ovat kasaantuneet kaupungin liikekeskeeseen. Katsokaa näitä teurastamoita, näitä packing houses, missä teurastetaan ja valmistetaan säilykkeitä. Kotiteurastaja on meillä kadonnut; jäädytysvaunut kulettavat lihan kaikkiin liittovaltion kaupunkeihin, missä lihakauppijaat sen ottavat haltuunsa. Neljä miestä „The Big Four” tuhoovat teurastusliikkeen vapaassa Amerikassa. Katsokaa

Minneapolis suuria myllyjä, jotka keskittävät pohjoislännen valtioiden jauheteollisuuden. Katsokaa meidän suuria rautatieyhtiöitämme, jotka tuhoovat tai syövät suuhunsa pienet kilpailevat linjat; katsokaa petroleumia, sokeria, whiskyä, köydenvalmistusta, hiiltä, tärkkelystä, terästä, liinaa, puuvillaa, öljyä, kautschukia j. n. e., j. n. e., kaiken monopoliseeraavat muutamat harvat henkilöt.”

New Yorkissa ilmestyneen Journal of commerce and commercial bulletin maaliskuulla 1897 mukaan oli pohjois-Amerikassa tähän aikaan 353 erimerkityksellistä trustia, joiden pääoma oli 5,832,882,843 dollaria.

Suurimmat näistä olivat: The Joint Traffic Association, pääoma 7,020 milj. frangia; The Reading Coal Company, pääoma 750 milj. fr.; The Western Union Telegraph Company, 477 milj.; The American Sugar Refining Company, 375 milj.; The Standard Oil Company, 500 milj.; The Wholesale Grocer's Association of New England, 375 milj.; The Central Lumber Company, 350 milj. j. n. e.

Sitten maaliskuun 1899 on joukko uusia trusteja muodostettu. Toukokuussa 1900 voi eräs Revue des Revues'issa julaistun artikkelin kirjoittaja tulla seuraavaan tulokseen: „Jos lasketaan yhteen ne pääomat, jotka ovat kiinni melkein kaikkialla toimivissa, Yhdysvalloissa laillisesti registeröidyissä trusteissa, saadaan summa, joka on vain vähän alle 50 miljardin frangin, s. t. s. kymmenen kertaa niin

paljon, kuin Saksa v. 1870 pani sotakuluja Ranskalle.”

Huomtuimmat näistä jättiläisjärjestöistä ovat varmasti petroleumi-, sokeri- ja terästrustit, jotka ovat olleet esikuvina muille.*

Öllytrusti (The Standard Oil Company), joka muodostettiin v. 1872, omistaa kaikki putkijohdot, jotka 5—600 kilometrin pituisesti yhdistävät Pennsylvaniassa ja Ohiossa olevat tuotantoseudut Atlantin ja suurten järvien rannoilla oleviin puhdistamoihin. Kaikki nämä puhdistamot ovat trustin omaisuutta. Yhdeksän henkilöä omistaa sen suunnattoman pääoman, joka on sijoitettu tähän liikkeeseen: 500 miljoonaa frangia. Monopoli, jota vastaan

*) Ne johtopäätökset, jotka Rousier vetää faktoista rikkaassa kirjassaan, eivät lainkaan ole sosialistisia. Kirjoittaja sanoo trustien kehittymisen syyksi osittain muutamien teollisuuksien ominaiset olemisehdot (petroleumin puhdistus), osittain suojelustullien vaikutuksen (sokerin puhdistus). Professori W. J. Ashley, joka ei ole sosialisti, vastusti tätä käsitystä puheessaan British Economic Associationissa 22 p. maalisk. 1899. Sitten, kun hän oli vakuuttanut, että pyrkimystä monopolimuodotukseen on olemassa ja ettei se ole suinkaan yksinomaista Amerikalle, lopettaa Ashley: „Jo kauan ennen kuin me ehdimme sosialistiseen valtioon — edellyttäen, että me jolloinkin sinne tulemme — joutuu käytännöllinen poliitikoitsija tekemisiin sosialismin vaikeimmasti ratkaistavan tehtävän kanssa joka on: yhteiskunnallisen työtuotteen jakaminen kilpailun avulla.”

kaikki lainsäädäntötoimenpiteet ovat olleet voimattomia,* on täydellinen.

Hallitukseen vielä suuremman alueen on amerikalainen trusti, sanotaan, tehnyt sopimuksen Galizian ja Kaukasian petroleumikuningasten kanssa.

*) Tuorein esimerkki lainsäädännön voimattomuudesta tätä hirviötä vastaan, on kesällä v. 1907 sen maksettavaksi tuomittu 29 miljoonan dollarin sakko Shermanin anti-trustilain rikkomisesta. Kun tuomari Landis tuomion oli langettanut, sanoi Rockefeller, ettei sakkoa koskaan tulla maksamaan. Heinäkuitissa v. 1908 Yhdysvaltain vetoomisoikeus kumosi tuomion ja määräsi jutun uudelleen tutkittavaksi, „koska se oli huomannut virheitä jutun käsittelyssä.”

„Miksiä tuomio peruutettiin, siitä saa selvän Oregonin demokratisen kuvernöörin Geo. Chamberlainin lausunnosta tästä kuullessaan. Hän sanoi m. m.:

„Tällaiset tapahtumat ovat juuri niitä, jotka ovat saattaneet minun kohtelevaan vankeja lempeydellä. (On moitittu kuvernööriä siitä, että hän laskee liian paljon rikkollisia vapaalle jalalle, kun he ovat jotenkin siivosti „palvelleet” osan ajastaan.) Tässä on taas yksi „suurmies”, joka pääsee rangaistuksetta. Jos nälkäinen mies varastaa palan leipää, niin hänet tuomitaan vankeuteen, mutta jos mies varastaa kokonaisen pankin, niin häntä ei vangita, vaan häntä kunnioitetaan liikenerona.

Rockefellerin ei tarvitse maksaa sakkoja, sillä hän on rikas mies ja Standard Oil yhtiöllä on valtaa.”

Luultavasti vapautuu öljytrusti jutusta senttiäkään maksamatta. Turhaa onkin taistella täten trusteja vastaan. Niiden väärinkäytökset eivät lopu, ennenkuin valtio valtaa ne omaisuudekseen.

Suom. muist.

Se olisi uusi kolmiliitto, jonka kautta Rockefeller sekä Lontoon ja Wienin Rotchildit ovat jakaneet keskenään Europan hankkijakseen sille lamppuöljyn.

Sokeritrusti, tai oikeammin sokerinpuhdistustrusti (The American Sugar Refining Company), joka muodostettiin kohtuuttomien tullien suojassa, omaa nykyään monopolin koko maan sokerinvalmistukseen, kun sitä vastoin vielä 1880 oli 49 itsenäistä liikettä; se omistaa 27½ miljoonan dollarin pääoman. Lujittajakseen monopolinsa on trusti ostanut rautateitä ja kaikellaisia tehtaita. Se on sitä paitsi osakkaana monissa muissa liikkeissä, kuten New Yorkin ja Minnesotan valtioiden viljatrusteissa, Brooklynin makasiinitrustissa, Providencen raitiotieissä, useissa rautatielinjoissa ja muutamissa pankeissa.

Terästrustin perustamisesta alussa vuotta 1897 saamme kiittää tunnetun pittsburgilaisen teollisuudenharjoittajan Carnegien ja öljy- ja kaivoskuninkaan Rockefellerin välistä sopimusta. Carnegie oli jo ensi sijalla bessemerteräksen valmistajista; hänen tehtaansa olivat Pennsylvanian rikkaimman hiili-alueen keskuksessa, Pennsylvanian, joka on hiilituotannon luvattu maa. Jos hänen onnistui kuljettaa rautaooria Yläjärveltä (Lake Superior) Pittsburgiin yhtä halvalla kuin Chicagoon tai Clevelandiin, olisi hän kilpailijainsa herra.

Me olemme jo nähneet, että Rockefeller puolestaan oli vallannut suuremmoiset ooirikkauudet Yläjärvien rannalla. Hän oli rakentanut rautateitä, perustanut veistämöitä, rakennuttanut kokonaisen

laivaston oorinkuljetukseen tarkoitettuja aluksia. Lopuina vuotta 1896 oli tämä laivasto valmis ryhtymään kilpailuun vanhempien kuljetuslaitosten kanssa. „Kaivöskuningas”, sanoo Rousier, „voi tarjota teräskuninkaalle kätensä ja yhdessä hänen kanssaan torjua minkä liiton tahansa.” Niin syntyi kombinaationi Rockefeller-Carnegie. Yläjärven kaivosyhtiö vuokrasi kaivoksensa ja kuljetuslaivastonsa Carnegien yhtiölle, joka siten tuli markkinoiden rajattomaksi herraksi.

Seuraukset tästä keskittymisestä ovat olleet hirveät toisille tuottajille, mutta ei voida väittää, että ne olisivat olleet vahingoksi kuluttajille. Vaikkakin ne kokosivat tavattomia voittoja, voivat kuitenkin Carnegie ja Rockefeller alentaa hintansa sekä lisäksi ajatella Europan markkinoiden valloitusta.

Yleensä tulevat ne poliittiset ja yhteiskunnalliset vaarat, joita moiset monopolit mukanaan tuovat, torjutuiksi niiden etujen kautta, joita luo työn yhteiskunnallistuminen ja suurempi teknillinen etevämyys. Puutteelliset työkalut, vanhentuneet menettelytavat (Methoden), vanhat tuotannon muodot katoavat. Ne joko hävittää kilpailu tai poistaa trusti itse järjestelmällisesti. Ensin whiskeytrusti, joka käsitti 80 tehdasta, lakkautti näistä heti 68 keskitäkseen tuotannon 12 jäljellä olevaan, jotka varustettiin kaikilla uudenaikaisen teknikan parannuksilla. Kiitos tämän valikoimisen, joka ensi sijassa tarkoittaa tuotantokustannusten vähentämistä, saavat trustit aikaan hinnanalennuksen, vaikka ne al-

kuaan ovat tarkoitettut korottamaan hintoja. Mutta tosiasiaksi kuitenkin jää, että kuluttajien aluksi täytyy maksaa enemmän kuin ennen — perheen äitimme ovat kokeneet tämän lamppuöljyyn nähden — ja että heidän myöhemmin, kun joukkotuotanto on heillekin etunsa näyttänyt, täytyy maksaa vieläkin enemmän, kuin jos tuotteita ei rasitettaisi kapitalistisen monopolin voitonsaannin vuoksi anka-roilla taakoilla.

Äsken kirjoitti eräs amerikalainen sanomalehti, ettei enää voitu syödä, juoda eikä pukeutua, sanalla sanoen ostaa mitään maksamatta veroa jollekin trustille.

Olettakaamme, että te menette johonkin New-Yorkiin tai Philadelphian ravintolaan: „Tarjoilija antaa teille ensin jotakin virvoketta, cocktailia, jonka pääaines, whiskey, on whiskeytrustin (35 milj. dollarin pääoma) vallassa. Soppaa ei voida valmistaa Chicagon The Beef Trustin (100 milj. dollaria) avutta; äsken perustettu Oyster trust (5 milj. dollaria) hankkii oisterit. Jos te tilaatte annoksen hors d'oeuvre — retiisiä, selleriä, öljymarjoja — valmistaukaa heti maksamaan The Farm and Dairy Product Trustille (15 milj. dollaria). Kalaa syödessä muistuttaa teitä The Fish Trust (10 milj. dollaria) olemassaolostaan; paistia syödessä The Fowls Trust (20 milj. dollaria). Nyt tulemme me jälkiruokaan. Putinkiin tarve:neet antaa The American Flour Company (120 milj. dollaria), hedelmät antaa The American Fruit Company, bisquitin

The National Bisquit Trust, jääkerman The American Ice Cream Company. Jos teitä haluttaa juoda kuppi kahvia tai polttaa sikari, ette te unohda kahvisyndikattia (60 milj. dollaria) ettekä tupakkatrustia (75 milj. dollaria). Siinä on komea rivi trusteja.

Mikäli on pöydän tarpeiden laita, on se sama myös muiden elintarpeiden. Korkeamman tuotto-kykyisyytensä vuoksi tunkeutuvat trustit kasvavalla menestyksellä kaikkiin teollisuushaaroihin ja lujittavat lakkaamatta kolminkertaisen valtansa taloudellisella, yhteiskunnallisella ja valtiollisella alalla. Sillä ei ainoastaan kuluttajien, vaan ennen kaikkea, yhteiskunnalliselta kannalta katsottuna, työmiesten ja, valtiolliselta näkökannalta katsottuna, suuren kansalaisten joukon täytyy kantaa seuraukset tästä järjestelmästä, jolla ainoastaan on tarkoituksena koota kaikki valta rikkaiden käsiin.

Eikäpä olekaan mitään epäilemisen sijaa siitä, etteikö trustien aikaansaama keskittyminen, joka vahvistaa liikkeenharjoittajain keskinäistä yhteyttä ja samalla kartuttaa teollisuuden varajoukkoa, vastaavassa määrässä heikonna työläisjärjestöjen suhteellista voimaa.

Jos toiselta puolen työläiset alkavat ottamaan osaa valtiolliseen liikkeeseen, sitten kuin he ovat huomanneet, että taloudellinen taistelu ei yksin kykene vakuuttamaan heille voittoa, havaitsevat he joutuneensa kasvot kasvoja vasten hallitsevaan rahayliinmystöön, joka täyttää kaikki virat, kiskoo korkoa yleisistä luottotomista sekä johtaa kongres-

sia ja hallitusta, missä liiankin usein orjamaisuus ja lahjominen ovat vallalla. Trustit hallitsevat Valkeassa talossa, niillä on paikkoja kongressissa, ne järjestelivät tullit tarpeidensa mukaan ja ratkaisevat viime kädessä ulkomaapolitikan.

Olkoonpa niiden tyrannius miten vihattu tahansa, miten kapinallisesti kapitalistinen keskittyminen vaikuttaneekin, ei silti kuitenkaan saa unohdtaa, että suuret monopolit valmistavat ja helpottavat uuden yhteiskuntajärjestelmän tuloa keskittämällä tuotantovoimat. Tahtoa estää niiden levenemistä on samaa kuin tahtoa ehkäistä teollisuuden oman kehityksen; päämäärä, minne on pyrittävä, on se, että yhteiskunta käyttää hyväkseen voitettua edut.

Amerikalainen kollektivisti Daniel de Le'on on hyvin sattuvasti lausunut tämän seuraavissa sanoissa: „Se tikapuu, jota myöten ihmiskunta on kohonnut sivistykseen, on työmetodien kehitys ja yhä vaikuttavammiksi tulevat työkalut (the ever more powerful tool of production). Trustit seisovat tikapuun ylimmällä astimella, niiden ympärillä raivoovat nykyaikaisen yhteiskuntajärjestelmän myrskyt. Kapitalistiluokka haluaa pysyttää ne ainoastaan omaksi edukseen. Keskiluokka tahtoo mieluummin nähdä ne murskattuina, mutta siten se myös viivyttäisi sivistyksen edistymistä. Köyhälistö tahtoo säilyttää ne, mutta samalla tehdä ne täydellisemmiksi ja antaa etujen tulla kaikkien hyväksi.”

KOLMAS LUKU.

Vastaväitteitä

„Opportet haereses esse.” (On hyödyllistä, että on olemassa kerettiläisiä).

Tertullianus.

Jos me yhdellä silmäyksellä koetamme tarkastaa teollista kehitystä, jota me tässä olemme kuvanneet, osoittautuu se vuosisatoja läpeensä vaikuttavana, mahtavana ja keskeytymättömänä pyrkimyksenä yhteiskunnallistuttaa työ työ- ja vaihtovälineiden keskittymisen kautta.

Tämä keskittyminen osottautuu kahdella eritavalla, yleensä riippuen ne toisistaan ja vaikuttaen toisiinsa: työpajojen keskittymisenä ja liikkeiden keskittymisenä.

Toiselta puolen katoavat kokonaisissa teollisuuksissa pienet työpajat niiden teknillisen epätäydellisyysvuoksi tai näyttelevät ne vain paikallista ja toisarvoista osaa. Nibelungen-paja jättää tilansa Seraingin mahtaville rautatehtaille, Pittsbür-

gin tehtaille ja Essenin ja Creusotin kanuunavalmioille.

Toiselta puolen laajentavat yksityiset liikkeet alinomaa liiketoimintaansa ja tulevat niin vihdoin jättämään tilansa osakeyhtiöille ja assosiationeille, jotka yksin kykenevät hankkimaan tuotantoon suuressa määrässä tarvittavan pääoman. Sitten tulevat yhtymät, renkaat ja vihdoin trusti, täydellinen monopoli, tavarantuotannon ja tavarannmyynnin yhtenäisyydeksi muodostettu järjestelmä.

Tällä kannalla, enemmän kehittyneellä, ovat nyt pääteollisuudet, niiksi kutsutut, koska ne joko hankkivat meille pääasialliset elintarpeet, antavat raaka-aineet toisille teollisuuksille tai ovat hyötyynsä nähden niin yleisenluonteisia, että ollaan taipuvaisia katsomaan ne valtion liikkeiksi.

Jälkimäiseen lajitelmaan kuuluvat esimerkiksi: rautatiet, kanavat, pankit, posti, sähkölennätin, puhelin, vakuutuslaitokset — sanalla sanoen kaikki suuret keskuslaitokset, jotka helpottavat, jouduttavat ja järjestelävät tavarann myyntiä ja liikennettä.

Raaka-aineteollisuuksiin kuuluvat sellaiset teollisuudet, jotka hankkivat toisille hiilen, raudan, puun tai kiven.

Vihdoin ne teollisuudet, jotka valmistavat sellaisia elintarpeita, joiden kysyntää on kaikissa väestön luokissa: leipä, vesi, suola ja sokeri, petroleumi ja valokaasu, tupakka ja alkoholi, vaatteet, jalkineet ja, jonkun verran pienemmässä määrässä,

maito, voi, margarini, liha, siirtomaatavarat; apteekkitavarat j. n. e.

Nämä eri teollisuudet pitävät epäilemättä työssä suuren joukon työväestöstä. Jos ne siirtyisivät valtion käsiin, vähenisi yksityisen teollisuuden ala huomattavasti. Mutta jo nyt ovat monet niistä kokonaan tai osiksi yhteiskunnallistuneita: meillä on suola-, tupakka- ja alkoholimonopoli; rautatiet, postin, sähkölennättimen ja puhelimen omistaa valtio; pankit, joissa valtio on enemmän tai vähemmän osakkaana; meillä ovat kunnalliset vesijohto-, kaasu- ja sähkölaitokset; raitiotiet ja teurastamot; meillä on metsiä, kaivoksia, kanavia ja katuja, jotka ovat kollektivista tai kunnallista omaisuutta.

Ne pääteollisuudet, joita vielä hallitsee yksityispääoma ja jotka, kuten kaikki teollisuudet vaativat laajan menekialueen, osottavat melkein kaikki suuressa määrässä kapitalistista keskittymistä. Yhdysvalloissa ovat sähkölennätinlinjat vain kahden yhtiön käsissä; muutamat harvat suuret henkivakuutusyhtiöt jakavat keskenään koko maailman; suuret setelejä antavat keskuspankit luovat ympärilleen tyhjän alan, vaikei niillä olekkaan varsinaista monopolia; kolmiliitto, joka hallitsee petroleumimarkkinoita, sokeri- ja whiskytrustit varmistavat vallan kouralliselle kapitalisteja; metalli-, hiili- ja kutomoteollisuus ovat tyypillisiä suurteollisuuksia. Vieläpä ravintoaine- ja vaateusteollisuuksissa, jotka kuitenkin näkyvät tekevän poikkeuksen säännöstä, alkavat nyt suuret makasiinit ja koope-

rativiset yhdistykset ynnä muut teknillisen ja kaupallisen keskittymisen muodot tunkemaan tieltään tai täydelleen kurjistuttamaan suuren määrän pikkukauppiaita.

Joskin pienemmät teollisuudet, aputeollisuudet, lisääntyneen työnjaon vuoksi kasvavat lukumäärältään, niin ei kuitenkaan ole epäilemistä, että **pääteollisuudet**, ainakin mitä tuotantoon tulee, läheisessä tulevaisuudessa tulevat yhteiskunnallistumaan. Tämä keskittymispyrkimys esiintyy niin selvänä, että sosialismin vastustajatkaan eivät voi ajatella sen kieltämistä; mutta he kieltävät ilmiön yleisen merkityksen, eivät tahdo olla mukana vetämässä johtopäätöksiä. Samoin kuin muutamat sosialistit esittävät he kapitalistista keskittymisdogmia, kuten he lausuvat, vastaan joukon väitteitä, joista tärkeimmät ovat:

1. Pienliike, ainakin kaupassa ja maanviljelyksessä, kasvaa sen sijaan, että vähenisi. Ei voida siis puhua kapitalistisesta keskittymisestä **yleisenä** lakina kaikissa tuotannonhaaroissa.
2. Edelleen ei liikkeiden keskittyminen ole aina sama kuin varallisuuksien keskittyminen. Kaukana siitä että vähentyisi muutamien suurkapitalistien eduksi, osottaa omistava luokka päin vastoin taipumusta kasvamaan. Osakeyhtiöt kansanvaltaistuttavat pääoman.
3. Säästäväisyyden leviämisen kautta syntyy

työväenluokassakin uusi muoto pientä omaisuutta.

Siksi ei ole totta, että kapitalistinen kehitys luo kaksi toisilleen vastakkaista luokkaa, joista toisen tunnusmerkkinä on omaisuus ilman työtä, toisen työ ilman omaisuutta.

Me tulemme lyhyesti tutkimaan, mitä on näissä vastaväitteissä totta.

§ 1. Työläisten säästöt.

Belgian tilasto v. 1892 työläisten palkoista ja talousmenoista tekee mahdolliseksi tutkia, mikä todellinen arvo on sillä „kapitalistisella omaisuudella,” jonka köyhälistö kokoo säästökassoihin. Tilasto osoittaa, että kaikista työväenneuvoston tutkimista talouksista vain 1,8 pros. omasi muita tuloja kuin palkan tai yleisen köyhäinavun.

Kyllähän ne 532 miljoonaa, jotka v. 1898 olivat sijoitetut säästökassoihin, merkitsevät suurta summaa. Enemmän kuin puoli miljardia, kuullaan huu-dahdettavan, se on sentään jotakin. Niinpä niinkin, mutta ei saa unohtaa, että tämä puoli miljardia jakautuu 1,500,000 säästökassakirjaa kohti, että suurimmat säästöt eivät kuulu työläisperheille ja että talletettujen summien keskiarvo tekee vain 372,87 frangia, joka tähtö sanoa vuotuista korkotuloa vain 13,05 frangia.

Sadasta säästökirjasta oli 42,2 1—20 frangille; 19,2 21—100 frangille; 18,7 101—500 frangille; 6,9 501—1,000 frangille; 13 1,001:lle ja siitä yli.

Enemmän kuin 60 sadasta säästökirjasta oli siis pienemmälle summalle kuin 100 fr. Vieläpä vaikka lasketaan säästökassojen sisältökin, panokset yksityisissä säästölaatikoissa, kooperativisten yhdistysten varat ja ne pääomat, jotka ovat sijoitetut rakennusyhdistysten kiinteistöihin, täytyy sittenkin tunnustaa, että on katkeraa ivaa, jos köyhälistöläiset merkitään pikkukapitalisteiksi.

§ 2. Pääoman kansanvaltaistuminen.

„Sosialidemokratiassa vallitsee tai ainakin tunkeutuu usein ilmi se luulo, että omaisuuden keskittyminen tapahtuu yhtä rintaa teollisuusliikkeiden keskittymisen kanssa. Mutta niin ei suinkaan ole. Osakeyhtiöt vaikuttavat suuresti vastoin tätä pyrkimystä, joka on vaikuttamassa omaisuuden keskittymiseen liikkeiden keskittymisen kautta. Ne sallivat pitkälle ulottuvan jo keskittyneen pääoman jakautumisen ja teollisen keskittymisen saavuttamiseksi siten tarpeettomaksi suurten pääomien kokoontuminen yksityisille rahavaltijoille.” Niin Bernstein.

Me emme väitä sitä vastaan, että näissä huomautuksissa on hitunen totta. Olisi suuri erehdys pitää samoina nämä molemmat ilmiöt: omaisuuden keskittyminen ja tuotannon keskittyminen.

Maaomaisuus voi keskittyä sen käytön samalla pirstoutuessa. Toiselta puolen ei suurten liikkeiden syntyminen osakeyhtiömuodossa merkitse sitä, että omaisuuden keskittyminen käy yhtä mukaa tuotantovälineiden keskittymisen kanssa; mutta

vielä vähemmän voidaan tästä päättää, kuten Bernstein usein näkyy tekevän, että pääoman keskittyminen osakeyhtiöiden muodossa käy käsi kädessä varallisuuden keskustasta poispyrkimisen kanssa osakkeina, obligationeina.

Vastauksessaan Bernsteinille osottaa Karl Kautsky hyvin selvästi, että ne syyt, joita on esitetty tämän oletuksen puolesta, ovat joko todistusvoimattomia tai myös suorastaan virheellisiä.

Ei voida väittää sitä vastaan, että suurteollisuus kartuttaa niiden kapitalistien suoranaista lukumäärää, jotka saavat työtä saatua tuloa; mutta samalla kasvaa proletarien lukumäärä vielä suuremmissa määrässä ja tämä kaksinkertainen siirtyminen tapahtuu eri lajisten itsenäisten ammattiharjoittajain, käsityöläisten, tehtailijain ja omistavain talonpoikain kustannuksella.

Otetaan nyt varmaankin tuloverotilasto avuksi osottamaan, että omistavien luku keskiluokassa, alemmassa ja keskinkertaisessa porvaristossa kasvaa sen sijaan, että vähenisi. Mutta joskin oletamme, että näillä tilastoilla on se luotettavuus, mikä niille yleensä annetaan, niin ei sellaisten tulojen, jotka kohoavat pienimmän toimeentulon yli, lukumäärän kasvu kaiken kohtuuden nimessä ole mikään todistus kapitalistien lukumäärän kasvun puolesta.

Nämä tulot johtuvat todellisuudessa työstä eivätkä pääomasta. Saksin verotilastojen avulla on Herkner todistanut, että ne molemmat väestöker-

rokset, joiden suhteellinen kasvu on suurin, ovat toiselta puolen keskinkertaisissa olosuhteissa olevat työläiset ja toiselta puolen miljoneerit.*

Mahtava kohoominen työn tuottavuudessa vaikuttaa luonnollisesti, huolimatta lukuisista valitettavista poikkeuksista, yleiseen elämistilaan (Lebensstand). Se kohottaa jossain määrin keskipalkkaa, mutta se avustaa vielä suuremmissa määrässä omaisuuksien keskittymistä suurkapitalistien käsiin. Yhdeksästoista vuosisata ei ole ainoastaan ollut työläisten vuosisata, vaan sitä voidaan tulla kutsuamaan miljardinomistajain vuosisadaksi.

Kun osakeyhtiöt kokoavat yhteen pienemmät pääomat, helpottaa se suurten liikkeiden muodostamista. Mutta kaukana siitä että ne edistäisivät jo keskittyneen pääoman pirstoutumista, osottavat ne päin vastoin pyrkimystä keskittämään sitä vieläkin enemmän. Tosin osakeyhtiöiden olemassaolon vuoksi voivat tuhannet pikkueläjät tulla osakkeenom-

*) Kautsky esittää kirjassaan Bernsteinia vastaan seuraavan katsauksen sivulla 88.

Henkilöitä, joiden tulot ovat	1879	1894	Kasvu	
			pros.	suor.
aina 800 mk.	823,686	972,257	17,3	143,571
800—1,600	165,362	357,974	116,4	192,612
1,600—3,300	61,810	106,136	71,6	44,326
3,300—9,600	24,072	41,890	74,0	17,818
9,600—54,000	4,683	10,518	154,4	5,835
enemmän kuin 54,000	238	886	272,0	648

mistäjiksi Panamayhtiöön tai Transvaalin kulta-kaivoksiin, mutta kuka tahtoo väittää, että tämä pienten säästettyjen pääomien käyttäminen saa aikaan tasaïsemman omaisuusjaon? Eikö päin vastoin ole selvää, että köyhät raukat, osakkeiden ja obligatsioonien omistajat, jotka liike-elämään tottumattomuutensa vuoksi joutuvat suurten vaarojen alaisiksi ja panevat kaikki yhdelle kortille. panevat altiiksi paljota enemmän kuin suurkapitalistit, jotka aina pitävät huolen siitä, että huonojen mahdollisuuksien tuottamat seuraukset tehdään tehottomiksi siten, että „ei panna kaikkia munia samaan koriin?”

Osakkeenomistajien lukumäärän kasvaminen ei siis merkitse sitä, että omistava luokka kasvaa, ja vielä vähemmän, että suuret omaisuudet pirstoutuvat. Se merkitsee ainoastaan sitä, että osakeyhtiömuoto tulee yhä enemmän vallitsevaksi omaisuusmuodoksi.

Englannissa on Joint Stock Companies'ten lukumäärä kasvanut 9,344:stä v. 1885 25,267:ksi v. 1898. Kershawin mukaan edustaa vain 10 prosenttia näistä uusia liikkeitä. Muut ovat syntyneet siten, että yksityisten liikkeet ovat muuttuneet osakeyhtiöiksi.

§ 3. Pienten liikkeiden lukumäärän kasvu.

Eipä syyttä ole Bernstein nähnyt vaivaa hävittääissään muutamien sosialistien naivisia kuvitteluja

teollisen keskittymisen edistymisen nopeudesta ja suuruudesta. „Joskin on totta, että teknika ja ammattien keskittyminen edistyvät lakkaamatta — sen merkitystä ei voi piintyneinkään taantumusmielinen salata — niin on myöskin totta, että melkoisen lukuisissa ammatinhaaroissa pienet ja keskikokoiset liikkeet osottautuvat yhtä elinvoimaisiksi kuin suuretkin.” (Bernstein: Die Voraussetzungen des Socialismus, pag. 57).

Me olemme nähneet, että tämä pienten liikkeiden elinvoima liiankin usein johtuu pienviljelijäin ja kotityöläisten tavattomasta nylkemisestä. Jos kuitenkin pysytään ilman muuta tilastossa, niin epäilemättä Bernstein numerot käsissään on oikeassa.

Useimmissa kaupan haaroissa kasvaa pikku-puttien lukumäärä suurista makasiineista huolimatta. Monissa maanviljelysseuduissa pienenee tilusten koko eikä suurene, niin pian kuin viljelys tulee voimaperäisemmäksi ja sen johdosta tarvitaan suurempaa pääomaa. Varsinaisessa teollisuudessa vihdoin vain pienimmät liikkeet, sellaiset, joissa käsityöläinen työskentelee apulaisitta, suoranaisesti ja suhteellisesti vähenevät, samalla kun enenevät pienet ja keskikokoiset liikkeet, vaikkakaan eivät yhtä nopeasti kuin suuret. Kun siis pienten liikkeiden lukumäärä muutamissa seuduissa ja muutamilla liikealoilla vähenee kapitalistisen keskittymisen vuoksi, enenee se lisääntyneen työnjaon vuoksi toisissa seuduissa ja toisilla liikealoilla, niin että lisäys on usein suurempi kuin vähennys.

I. KAUPPALIIKKEET.

Me tiedämme, että juuri suurteollisuuden kehitys kartuttaa kauppaliikkeiden lukumäärää, osittain enentämällä kauppatavarain moninaisuutta, osittain pakottamalla vähittäiskauppaan ennen itsenäisiä tuottajia, osittain vihdoinkin siten, että tuhannet työläiset avaamalla kauppapuodin tai kapakan hakevat pientä lisätuloa.

Aina suurten makasiinien syntyyn, joka yleensä tapahtuu ennemmin tai myöhemmin, vastaa siis teollisuuden keskittymistä aika, jolloin kauppa keskিপាកോistuu. Mutta yleensä eivät lukemattomat välikädet, jotka eivät tuota mitään uusia arvoja ja suuresti vaikuttavat tavaroiden kallistumiseen, ole mitään muuta kuin kapitalistisen teollisuuden renkejä, joilla on toimenaan huolenpito tavaroiden menekistä.

II. MAANVILJELYS.

Kapitalismin vaikutus maanviljelykseen teollisuutta ja kauppaa harjoittavan väestön kasvun kautta maaseudulla edistää maatalojen pienenemistä-kokoonsa nähden — joka tekee korkean vuokran mahdolliseksi — ja vähäpätöisten viljelysalojen syntymistä, semmoisten, jotka ainoastaan antavat työläisperheelle perunat ja vihannekset.

Toisessa paikassa olemme me, kuten Kautskykin kirjassaan Sosialidemokratia ja maatalouskysymys, esittäneet ne teknilliset ja taloudelliset syyt,

jotka nykyään estävät suurteollisuuden edistymistä maanviljelyksessä: riittämättömät ja kalliit työvoimat, jotka suurkaupungit ja muut teollisuuskeskukset nielevät; ulkomainen kilpailu, joka vahingoittaa pääasiallisesti vaihtoarvoja tuottavaa tilanomistajaa enemmän kuin useimmissa tapauksissa käyttöarvoja tuottavaa talonpoikaa; vuokraajilla melkein kokonaan puuttuva harrastus panna toimeen parannuksia, jotka ainoastaan tulevat maanomistajan hyväksi ja lisäksi voivat kohottaa vuokraa j. n. e. Huolimatta näistä estävistä seikoista voidaan kuitenkin useimmissa maissa, esim. Belgiassa, missä kapitalismin kehitys aluksi kävi vastaiseen suuntaan, havaita todeksi, että suurviljelys kasvaa ja pienviljelys vähenee.

Belgian tilastollinen vuosikirja vuodelta 1900 sanoo tästä: „Ainoastaan pienemmän alan kuin 5 hehtaaria käsittävät, etenkin pienemmän kuin 2 ha, maanviljelystilat ovat lukumäärältään vähentyneet (84,569); sitä vastoin ovat 10 hehtaaria ja siitä yli käsittävät tilat ja erittäinkin yli 50 hehtaaria käsittävät lisääntyneet 8,739:llä. Maaomaisuuden keskittyminen, joka käy käsi kädessä suurteollisuuden kehityksen ja teuraskarjan joukkotuotannon kanssa, osottautuu tässä selvästi. Jälkeen vuoden 1880 havaitsemme me liikkeen, joka on aivan vastakkainen liikkeelle vuosina 1866—1880. Siihen aikaan kasvoi pienviljelys sangen huomattavasti, samalla kun suurviljelys väheni; meidän aikanamme katoaa pieni maaomaisuus suurviljelyksen tieltä.” Me emme

luonnollisesti väitä, että tämä tuotannonkeskittymisen on yleinen ilmiö. Saksan maanviljelystilasto esittää päinvastaisen tuloksen; mutta me olemme kuitenkin havainneet, että riippumattomien todellisesti maataomistavien talonpoikien lukumäärä kaikissa maissa vähenee, vaikkakin pienviljelysten lukumäärä kasvaa.

III. TEOLLISUUS.

Teollinen keskittyminen poistaa pienet tuottajat tärkeimpien teollisuusalojen piiristä ja työntää heidät semmoisille teollisuusaloille, joiden paikallinen, erikoinen, taiteellinen ylellisyysteollinen luonne ei salli tai ei ole vielä sallinut työnjakoa, koneiden käytäntöön ottamista ja työläisten joukottaista yhteistyötä. Mutta toiselta puolen on epäilemättä, että kapitalismin kehitys lisää teollisuusaloja ja teollisuusliikkeitä.

Maaseudulla tulevat pienet tuottajat, käsityöläiset, jotka työskentelevät paikallisia markkinoita varten, välttämättömästi sitä lukuisammiksi, mitä enemmän käyttöarvojen valmistaminen väistyy vaihtoarvojen valmistuksen tieltä.

Edelleen saa työn erikoistuminen, joka johtuu suurten teollisuusalojen keskittymisestä, aikaan sen, että uusia teollisuuksia syntyy ollen ne lisäkkeitä pääteollisuuksiin. Hennegausin maakunnan viimeisessä ammattitilastossa tapaamme me lasi-, metalli- ja hiiliteollisuuksien ohella joukon aivan uusia eri-

koistuneita ammatteja, kuten tulitikkujen valmistus korkkilastuista, puukenkiin tarvittavien hihnojen valmistus, kaivoshattujen valmistus kaivosmiehille, rukousnauhojen, puuanturoiden päällyskenziin ynnä kaikenlaisten muiden esineiden valmistus. Erikoisuutensa tai uutuutensa vuoksi ei osa näistä teollisuusaloista, vielä ole ehtinyt ensimmäisen kehitysteensa yli ja lisäävät siis pienten liikkeiden lukumäärää.

Vihdoin suosii kapitalistiluokan kasvava rikkaus, jonka tulos suureksi osaksi käytetään tuottamattomiin tarkoituksiin, taide- ja ylellisyyskäsityön syntymistä sekä semmoisten teollisuuksien, jotka tuottavat ylellisyystavaroita vähemmistölle, samalla kun kansan suurelta enemmistöltä puuttuu välttämättöminkin. Melkein kaikki nämä ylellisyystavarat tuotetaan, ainakin alussa, käsin joko kotona tai pikkuteollisuustyöpajoissa.

Me voimme lyhyesti sanoen siis pitää varmistettuna (constatieren wir) taloudellisen elämän kaikissa kohdissa, että keskittyminen ja konetyö, jotka vallitsevat yksityisissä tuotantohaaroissa, eivät suinkaan estä, vaan päin vastoin edistävät semmoisten uusien liikkeiden syntymistä, joissa pienempoleinen määrä työläisiä saa tointa.

Näiden uusien pikkuteollisuuksien ja vanhemman ajan käsityön välillä on sama eroitus, kuin metsässä kasvavan puun oksilla on niihin oksiin nähden, jotka muodostavat pensaston puun juurelle.

Edelliset saavat elinvoimansa ja olemisensa

ehdot kapitalistien tuotannon suuresta puusta. Puu niille ostaa elämän, siitä ovat ne täydelleen riippuvia.*

Jälkimäiset sitä vastoin taistelevat olemassaolonsa puolesta jättiläisiä vastaan, joiden juuret ja tiheät lehvästöt riistävät niiltä maan ravitsevan voiman ja auringon elähyttävät säteet. Ne säilyttävät itsenäisyytensä, mutta ovat olemassa kuihtuen ja ponnistelevat turhaan tietäen varmasti kerran täydelleen katoovansa.

§ 4. Yhdistelmä ja johtopäätökset.

Niistä vastaväitteistä, joiden me tässä olemme antaneet kulkea silmiemme editse, tulee meidän pitää kiinni seuraavasta: Kapitalistinen keskittyminen, seuraus yhteisen työn korkeammasta tuottavaisuudesta, ei edisty niin nopeasti eikä yksinkertaisesti, kuin ollaan taipuvaiset olettamaan, kun yksipuolisesti otetaan pääteollisuudet huomioiden esi-neeksi.

Suuressa mittakaavassa katsottuna on epäile-

*) Kovalewsky kirjoittaa teoksessaan *Le regime économique de la Russie* (Venäjän taloudellinen järjestelmä) sivulla 173: On olemassa omituinen piirre meidän pienessä teollisuudessamme, venäläiset kutsuvat sitä nimellä kustarnaja promyschlenost, koska he vertaavat sitä pieneen puuhun. Se ei ole ainoastaan luonnollista kehitystä kodissa alkuperäisesti harjoitetusta käsityöstä, vaan sitä pait-si haarautumista kapitalistisesta suurteollisuudesta."

mätöntä, että kodissa omiksi tarpeiksi harjoitettu tuotanto vähenee, että käsityö muuttuu tehdasliikkeeksi, kollektivitehdas keskitetyksi. Mutta siitä, että konetuotanto epäilemättä voittaa alaa huolimatta kaikesta vastustuksesta, joka nousee sen levenemistä ehkäisemään, ei välttämättä seuraa, kun ottaa huomioon jonkun maan kaikki teollisuusalat, että kotityöläiset ja itsenäiset tuottajat lukumäärältään vähenisivät.

Samalla kun koneteollisuus muutamissa ammateissa kehittyi kotiteollisuuden kustannuksella, voi sitä vastoin tapahtua, ja todella tapahtuukin, että toisilla teollisuusaloilla kotiteollisuus ottaa takaisin tämän tappion vetämällä puoleensa työläisiä taantuvista käsityöammateista ja maanviljelyksestä. Samalla kun keskittynyt tai kollekttiivinen tehdasteollisuus muutamissa seuduissa nielee tai köyhdyttää riippumattomat tuottajat voi samalla tapahtua, ja tapahtuukin, että käsityö vähemmän edistyneissä seuduissa kehittyi omiksi tarpeiksi kotona suoritettun työn kustannuksella tämän jälkimäisen merkityksen yhä pienetessä.

Juuri tämä vastustamaton omin voimin toimeentulevan perhetalouden taantuminen antaa meille avaimen ratkaisemaan sen näennäisen vastakohdan, joka on niiden tulosten, joita tilasto esittää, ja sen välillä, että suuret tuottajat faktillisesti pakoluovututtavat pienet. Siksi että se työ, joka suoritetaan yksityisessä perheessä, alituisen vähenee, voi kotiteollisuustyöläisten ja käsityöläisten luku-

määrä teollisuuden keskittymisestä huolimatta pysyä ennallaan sekä kasvaakkin.

Samalla kun suljettu perhetaisuus jättää tilansa vaihtokaupalle ja työnjako lisää tuottajien keskinäistä yhteyttä, kasvaa suurkaupan ja suurteollisuuden valtiollinen ja yhteiskunnallinen herruus.

Mitäpä todellakaan merkitsee suurempi tai pienempi määrä itsenäisiä liikkeitä paikallisessa tai toisarvoisessa käsityössä tai uusien erikoisteollisuuksien lukumäärä siitä hetkestä lähtien, kun kapitalismi halitsee **tärkeimmät** tuotannon- ja vaihdonvälineet?!

Mitäpä voivat pienet tilanomistajat, taide- ja ylellisyyskäsityöläiset suurien liikkeiden kaikkivoipaisille liittäytymisille, jotka hallitsevat pankit, valitsevat kulkuneuvot, riistävät kaivokset, hallitsevat suuremman osan maantuotteista, valmistavat tai myyvät kaikki jokapäiväiseen elämään kuuluvat tarvetavarat ja sitä paitsi yhä enemmän kehittävät työnjaon ja työn yhteiskunnallistumisen.

Silloinkin kun vanhat muodot säilyvät, tulevat riippumattomat tuottajat riippuviksi maailmanmarkkinoista. Suoranaisesti tai epäsuorasti työskentelevät kaikki yhteisesti ja juuri tämän kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön ansioksi täytyy lukea tuotantovoimien suunnaton kehitys sitten kapitalistisen aikakauden alettua.

Pakoitettuna useimmin itsätiedottomasti sellaiseen mekaniseen liittoutumiseen puuttuu suurelta enemmistöltä työskenteleviä kaikki harrastus yhteis-

sen työn tuloksen suurentamiseen. Johto kuuluu poikkeuksetta omistavalle luokalle, useasti valloittajan oikeudella, mutta vielä useammin perintöoikeudella. Eri voimien yhteistyö tulee epätydyttävää. Ankara kilpailu asettaa alituiseen uusia esteitä ihmisten ja kansakuntien solidaritetin tielle. Alemmat tuotannon ja vaihdon muodot säilyvät yhä ja ovat sitä vastustusvoimaisempia mitä kurjempi niiden asema on. Loiseläjäin, työhön haluttomien ja työttömien lukumäärä kasvaa yhä, edistyessään kapitalismi osottaa yhä selvemmin sisällisen, syvälle-ikäyvän vastakohtaisuutensa. Saadakseen nämä kysymykset valaistuksi pitää lukea ensimmäiset sivut Marxin ja Engelsin Kommunistisesta manifestista.

Tuotannon kasvava yhteiskunnallistuminen kasvattaa työn tulosta ja vähentää siis yksityisomaisuuden etuja sekä kartuttaa sen epäkohtia luodessaan yhä kasvavan lukumäärän työläisiä, joilla ei ole pääomaa, ja kapitalisteja, joilla ei ole työtä.

Kaupan kehitys, vapaa aatteiden ja tavaroiden vaihto, vieläpä yleinen asevelvollisuuskin tekevät sodat harvinaisemmiksi. Tuotannon ja kulutuksen välinen epäsuhte, kuumeentapainen uusien markkinapaikkojen metsästäminen, siirtomaiden valloitus — näiden porvarillisen yhteiskunnan „tulevaisuudenvaltioiden” — kartuttavat toiselta puolen riitaisuuksien (Conflicten) syitä, tuottavat yhä raskaampia kuluja asetetulle rauhalle, alituinen sodan eli sodan kultapalasila, kuten Bismarck kerran lausui, ja levittävät avoimen sodan kauhujä sivistynein

maailman rajoille, samalla kun koko maailmaa painaa ajatus yleisestä maailmansodasta.

Samalla kun vihdoin voittoa etsivä hallitseva kapitalistinen tuotanto lakkaamatta pyrkii alentamaan työpalkan alhaisimpaansa, pidentämään työpäivän pisimpäänsä, korvaamaan työmiehen koneella ja aikuisen miehen hänen vaimollaan ja lapsillaan, imettää sama tuotanto omassa helmassaan — ja tulee siis oman hautansa kaivajaksi — ne vallankumoukselliset voimat, jotka järjestyneinä ja voimastaan sekä päämäärästään tietoisina nykyisessä uudenäikaisessä yhteiskunnassamme muodostavat sosialistisen yhteiskunnan sikiön (Embryo).

TOINEN OSA.

Tuotannon- ja vaihdonvälineiden yhteiskunnallistuttaminen

„Rikkauden, joka on yhteiskunnallinen alkuperältään, tulee olla sitä myös käytännöltään.”

Pierre Lafitte.

Kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen perusvirhe ei ainoastaan jakoon, vaan myös välillisesti yhteiskunnallisen työn tuottavaisuuteen nähden on aivan luonnollisesti siinä, että omistavat luokat ottavat takavarikkoon omaksi hyödykseen työtätekevien luokkien tuottaman yliarvon.

Olisi aivan nurinkurinen käsitys, joka kuitenkin usein pannaan aivan väärin sosialistien syyksi, katsoa ainoastaan käden työ tuottavaksi ja siis leimata ansiottomaksi jokainen tulomuoto, joka ei ole palkkaa sanan rajoitetussa merkityksessä.*

*) Vertaa tähän, mitä Karl Marx sanoo Pääomassaan liikkeen johdossa tehdystä työstä: Jos kapitalisti itse johtaa liikettään, niin „luo hän yliarvoa, ei siten että hän työskentelee kapitalistina, vaan siten, että hän kat-

Päinvastoin on selvää, että kaikki, jotka toimittavat jotakin hyödyllistä ja todella ottavat osaa yhteiskunnalliseen työhön, insinööristä ja tehtaanjohtajasta aina tiedemieheen ja taiteilijaan saakka, jotka tuottavat välttämättömän täydennyksen puhtaaseen tuotantoon, kantavat täysin oikeudenmukaisesti palkkaa ja saavat osansa niistä tuotteista, joiden tuottamista he ovat avustaneet.

Siten voidaan oikeuttaa nykyaikaisessa yhteiskunnassa se työtä saatu tulo, joka antaa vapautta runoilijalle, filosofille ja keksijälle. Mutta joskin me lisäämme nämä vapaaehtoisen työn oikeuttamat tulot muiden työtulojen summaan; jos me katsomme täysin oikeutetuiksi ne maksut ja hyvitykset, jotka eri muodoissa annetaan kaikille suoranaisille ja välillisille, kaikille aineellista ja aineetonta tuotaville, niin jää kuitenkin aina ylijäämä, ylituote, yliarvo, jonka ottavat takavarikkoon eri kapitalistit: teollisuudenharjoittajat, kauppijat, maanomistajat,

somatta hänen ominaisuuttaan kapitalistina, myöskin tekee työtä. Tämä osa yliarvosta ei siis enää ole yliarvoa, vaan hänen vastikkeena (Aequivalent) suoritettua työstä (Das Kapital III Band, 23 Capitel pag 368). Ja etempänä (pag 373): Että eivät teollisuuskapitalistit, vaan palkatut teollisuudenjohtajat (industriellen mänagers) „ovat teollisuusjärjestelmämme sieluna, on jo hra Ure huomauttanut. (A. Urea kutsuu Marx tehtailijain Pindarokseksi (kreikkalainen runoilija), joka samalla antoi heistä sen todistuksen, että useimmilla heistä ei ollut kurjintakaan käsitystä siitä mekanismista, jota he käyttivät. Katso Das Kapital III nidos, sivu 373, muistutusta. Suom. muist.)

eivät sitä vastaavan työn vuoksi, vaan vain ja pelkästään siksi, että heillä on omistusoikeus tuotannon ja vaihdonvälineisiin.

Tämä on tosiasia, joka on kaikkien sosialististen vaatimusten perustana, ja joka tulee enemmän tai vähemmän selväksi jokaiselle, joka viitsii nähdä vaivaa lähemmin sitä ajatellakseen. Ne tarkkanäköiset analysit, jotka Marx edeltäjiensä teoksiin nojaten on suorittanut mestariteoksessaan, ovat suuressa mittakaavassa katsottuina vain antaneet tieteellisen kaavan siitä, miten kapitalistit ryöstävät köyhällistöä.

Tämä ryöstön olemassaolo on epäämätön, kun on olemassa henkilöitä, jotka eivät elä omasta työstään siis heidän välttämättä täytyy elää toisten, työstä. Mutta tämä ei merkitse eivätkä sosialistit ole koskaan väittäneetkään, että jokaisessa liikkeessä työn luoma yliarvo suoranaisesti ja niin sanoaksemme automatisesti lankee yksityiselle kapitalistille.

Oppiakseen tuntemaan näiden kysymysten todellisen luonteen, täytyy silmätä niitä niiden kokonaisuudessa. Tälle katsantokannalle asettuu Marxin, kun hän osottaa, miten tuotantoprosessin aikana luotu yliarvo muuttuu voitoksi vilidoin kierto-kulkuprosessin kestäessä toteutuakseen keskiarvo-voittona.

Lukuunottamatta poikkeustapauksia, sanoo Marx, eivät kapitalistit tavaroitaan myydessään saa heidän tuotantopiirissään luotua yliarvoa. He saa-

vat ainoastaan voittona niin suuren osan siitä, joka, kun yhtäläisesti jaetaan koko se yliarvo, minkä yhteenlaskettu yhteiskunnallinen pääoma määrättyinä aikajaksona tuottaa, lankee yhteisen pääoman joukaista osaa kohti. „Eri kapitalistit ovat tässä voittoon nähden ainoastaan osakkeenomistajia osakeyhtiössä, missä osuudet voittoon jaetaan kunkin sijoittaman pääoman mukaan.”

Kuta enemmän kapitalistisen tuotannon herruus kasvaa, kuta enemmän omaisuutta otetaan käyttöön ja muutetaan vaihtoarvoksi, sitä voimakkaammaksi tulee pyrkimys tasoittaa voitto eri aloilla, jolloin luonnollisesti vaaranalaisuus, monopolin voima ja markkinain vaihtelut ovat otettavat laskuihin. Jos pitemmän ajan voitto jossain tuotannon- tai kaupanhaarassa nousee yli keskivoiton, virtaa luonnollisesti pääoma sinne ja alentaa kilpailun johdosta taas voiton sopusointuun kysynnän ja tarjonnan lain kanssa. Jos voitto taas pitemmän ajan on alle keskivoiton, vetäytyy pääoma pois ja virtaa toisille aloille ja voitto siis taas nousee.

Itsestään johtuu, että huolimatta tästä tasoitusprosessista, jota muuten usein ehkäistään, yksityisen liikkeenharjoittajan saama voitto voi huomattavasti vaihdella. Se voi saavuttaa mielikuvituksellisen suuruuden, yhtä hyvin kuin se voi alentua nolnaan ja alle senkin. Olkoon miten suuri vaikutus tällä onnellisella tai onnettomalla sattumalla yksityisiin onnen suosimiin tai hylkäämiin kapitalisteihin nähden, on kuitenkin totta, että kapitalistinen luokka koko-

naisuudessaan tuotannon- ja vaihdonvälineiden omistajana voittona ottaa takavarikkoon ja jakaa omassa keskuudessaan käden ja pään työn luoman yliarvon.

Koetetaan oikeuttaa tätä menettelytapaa, joka riistää työläisten suurelta joukolta kaiken suoranaisten harrastuksen yhteiskunnallisen työn tuottavaisuuden kohottamiseen, väittämällä, että kapitalistiluokan voitto on tuotannon hermo, välttämätön ja oikeudenmukainen korvaus sijoitetusta pääomasta ja siitä työstä, joka vaaditaan liikkeen johtamiseen.

Me tulemme siksi lyhyin piirtein tekemään yhdistelmän näistä todistuskappaleista.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Voiton kolme ainesta.

Ich lieg' und besitze, Lass mich schlafen.

(Loikoilen ja omistan, anna mun maata.)

Runosta: Lohikäärme aarteella.
Richard Wagner.

Jokaisessa liikkeessä, jossa teollisuudenharjoittaja samalla on kapitalisti ja käyttämänsä maa-alan omistaja, muodostaa voiton tavaroiden myyntihinnan ja tuotantokustannusten välinen ero.

Ottakaamme esimerkiksi puuvillakehruumo: Valmistaakseen 10,000 naulaa puuvillalankaa numero 40, jonka hinta kesäkuussa v. 1900 teki 10,750 frangia, maksaa tehtaanomistaja 1,300 frangia palkkaa henkilökunnalle, 6,750 frangia ostaakseen raaka-aineen (puuvillan), 250 frangia tuotannon apu-aineista (hiilistä, valokaasusta j. n. e.), 650 frangia kiinteistöjen ja koneiden kulumisen korvaamiseen sekä muihin maksuihin, yhteensä siis 8,950 frangia, joka on tavaran tuotantokustannus. Hänen voit-

tonsa on eroitus 10,750 ja 8,950 frangin välillä s. o. 1,800 frangia.

Oikeuttaakseen tämän voiton on viitattu varmemmin tai epävarmemmin niihin kolmeen ainekseen, joista se on kokoon pantu:

- 1) palkka liikkeenharjoittajan työstä;
- 2) korko liikkeeseen sijoitetusta pääomasta (siihen luettuna maakorko, jos liikkeenharjoittaja on myös kiinteistön omistaja);
- 3) vaaranalaisuuspalkkio.

Muutamat taloustieteilijät yrittävät muuttaa kapitalistit palkkatyöläisiksi toivoen siten estävänsä palkkatyöläisten muuttumista kapitalisteiksi kapitalistisen omaisuuden yhteiskunnalliseksi muuttumisen kautta. He esittävät saman asian toisin sanoin: vaaranalaisuuspalkkio, korvaus kieltäymyksistä (remuneration of the abstinence) ja liikkeenharjoittajapalkka (wages of superintendence).

§ 1. Vaaranalaisuuspalkkio.

Ensiksi väitetään, että se yliarvo, joka lankee yksityisille kapitalisteille, on korvausta niistä suurista vaaroista, joiden alaisia he ovat. „Kokemus opettaa meille,” sanoo Leray Beauliene, „että 10:stä liikkeenharjoittajasta kaupan ja teollisuuden alalla 2 tai 3 tekee vararikon tai joutuu maksuvaikeuksiin, korkeintaan 5 tai 6 ansaitsee toimeentulonsa, saa vain vähäisen korvauksen työstään ja säilyttää vaimalla pääomansa tai kartuttaa sitä hyvin kohtuullis-

ten rajojen sisäpuolella, sekä että vihdoin korkeintaan yksi tai kaksi hankkii itselleen jotenkin huomattavanlaisen omaisuuden.”

Joskin siis on liikkeenharjoittajia, jotka ansaitsevat paljon, vieläpä arvellaan ansaitsevan liian paljon, ei saa unohtaa, että on toisia, jotka työskentelevät tappiolla. Tämä käy selville tiedonannoista, jotka koskevat joukkoa saksalaisia osakeyhtiöitä, joiden aseman vuosina 1891—92 van der Borghit on ilmoittanut seuraavaksi:

471	työskenteli tappiolla
888	ei jakanut yhtään osinkoja
641	jakoi 0—5 pros.
734	jakoi 5—10 pros.
149	jakoi 10—15 pros.
64	jakoi 15—20 pros.
39	jakoi 20—30 pros.
18	jakoi 30—40 pros.
21	jakoi yli 40 pros.

niinpä Arenbergin (Essen) hiilikaivosyhtiö jakoi 80 pros., Göttingenin sokeritehdas 83 pros., Dresdenin kuljetusyhtiö 100 pros., Schiesian puutavaravalmistusyhtiö 120 pros.

Esitetään siis yksityisten kapitalistien tavattomien voittojen puolustukseksi, että tätä vastaa kilpailijain vararikko. Meidän silmissämme tämä juuri puhuu sellaista epäsuoraa yhteiskuntajärjestelmää vastaan, joka vakuuttaa jättiläistulot muutamille harvoille, samalla kun se ei aseta kilpailun ja pörssikeinottelun sattumuksista riippuviksi vain

teoistaan enemmän tai vähemmän vastuunalaiset liikkeenharjoittajat, vaan myös heidän työssään pitämät työläiset.

Että kapitalistien voittoon täytyy nykyisen yhteiskuntajärjestelmän vallitessa välttämättä sisältyä vaaranalaisuuspalkkio, emme tahdo vastustaa; me väitämme vain ja voimme helposti todistaa, että tämä vaaranalaisuuspalkkio menettäisi oikeutuksensa, kun työ järjestettäisiin yhteiskunnalliseksi. Jos nykyään tämä tai tuo liike joutuu epäilemättä vaaraan työskennellä tappiolla, tapahtuu kuitenkin ani harvoin, että kokonainen teollisuushaara ei tuota mitään voittoa. Ottamatta huomioon oikeita teollisuuskatastrofeja, voidaan väittää, että kapitalistit l u o k k a n a eivät koskaan työskentele tappiolla. Ne osakeyhtiöt, joista van der Borghit on ilmoittanut tarkat ja täydelliset tiedot, saavuttivat liikevuonna 1891—92, huolimatta melkoisesta tappiosta muutamille, keskivoiton, joka teki 8,8 pros. nimellisestä pääomasta ja jakoivat voittona 6,1 pros.

Samallaisen tuloksen osoittavat ne osakeyhtiöt, joiden voitto- ja tappiotilin joka vuosi julkaisee Belgian virallinen vuosikirja.

Vuonna 1898 nousi kokonaivoitto 9,4 pros. nimellisestä, yleensä liian korkeaksi arvioidusta pääomasta.

Me voimme tästä vetää sen johtopäätöksen, että tuotannon- ja vaihdonvälineiden omistajat sekä hyvinä että huonoina vuosina saavat korkeaa voittoa, muuttunutta yliarvoa, jonka suuruus vaihtelee, mut-

ta liikkeille kokonaisuudessaan ei koskaan laske nollaan.

§ 2. Kieltämyspalkka.

Voiton toisena aineksena tapaamme pääoman koron.

Niin kauan kun pääomat kuuluvat yksityisille henkilöille, on aivan luonnollista, että nämä vaativat korvausta, jos he lainaavat sitä ja asettavat sen tuotannon käytettäväksi. Sen, joka kerran on tunnustanut yksityisen omistusoikeuden tuotannonvälineisiin, täytyy ottaa sen seurauksetkin kaupan päälliseksi.

Mutta mennään vieläkin pitemmälle ja väitetään, että tämä korvaus on ainoa tehokas keino, jolla pääoma voidaan pakottaa täyttämään tärkeän tehtävänsä: säästämällä hankkimaan tuotannon välttämättömät edellytykset.

„Paitse oikeutettua työpalkkaa, on toinen yhtä oikeutettu tekijä, pääomakorko,” kirjoitti Schulze-Delitschin oppilas Jules Faucher. „Tämä korko ei ole mitään muuta kuin palkkaa kieltämyksestä. Se, joka on koonnut pääomaa, on kieltäytynyt, ei ole kuluttanut ansaitsemiensa varoja, vaan sijoittanut ne parannettuihin koneisiin, tavaroihin ja sen semmoisiin sekä siten tullut omistamaan pääomaa, joka vuorostaan tulee yleisön hyväksi. Siitä että hän luovuttaa pääomansa, kieltäymystensä hedelmän, täytyy hänet hyvittää ja tämä tapahtuu koron kaut-

ta, sillä nämä kieltäymykset ovat arvoltaan yhtä suuret ja usein suuremmatkin kuin itse työ. Siksi ei ole mahdollista korottaa työpalkkoja kieltämyspalkan kustannuksella.”

Eipä vähän teekkään Lassalle pilaa kuuluisassa kiistakirjoituksessaan Schulze-Delitschiä vastaan näistä kapitalistiraukoista, lihansa kiduttajista, indialaisista parannusentekijöistä, pilaripyhimyksistä, jotka seisoen yhdellä jalalla ojentavat lautastansa kansaa kohden kootakseen palkkaa kieltämyksistään ja kärsimyksistään!

Vieläpä Englannissakin, missä kieltämyspalkkio on sitten Seniorin päivien näytellyt tärkeää osaa taloustieteessä, tunnustavat meidän aikamme taloustieteilijät, kuten Sidgewick, sosialistien arvostelun tästä työttä saadun tulon puolustuksesta oikeutetuksi. „Todellisuudessa,” sanoo Sidgewick, „on kahdesta syystä työntekijän osuus työntuotteen pienempi kuin se olisi, jos hänen työnsä tuottavaisuus olisi yhtä suuri työvälineitä käyttämättä: 1) koska hänen täytyy käyttää osan ajastaan näiden valmistamiseen, ja 2) koska hänen täytyy käyttää toisen osan ajastaan tuottaakseen nautintoesineitä, jotka pääomanomistajat ottavat omakseen korkona ja tuhlaavat säästämättä.”

Sosialistisessa yhteiskuntajärjestelmässä olisi vain ensimmäinen syy olemissa. Yhteiskunnan täytyy ottaa kestettäväkseen muutamia rajoituksia sekä säästää ja käyttää osa työntuotteesta yhteiskunnallisen pääoman ylläpitoon ja kartuttamiseen;

mutta sen yli ei tarvita mitään maksuja kiihottamaan kapitalisteja säästäväisyyteen ja rajoittamiseen tuhlauksen asemasta. Niin tapahtuu muuten jo nyt kooperatiivisissa yhdistyksissä ja liikkeissä, joita valtio harjoittaa. Yhdistykset, valtio ja kunta ottavat liikkeen tuloista tai jäsenien suorittamista veroista ja avustuksista työkalujen ylläpitoon ja liikkeen hoitoon tarvittavan summan. Säästäväisyys tulee yksilöllisestä kollektiviseksi asiaksi, yhteiskunnalliseksi tehtäväksi, jota harjoittavat kaikki kaikkien eduksi, sen sijaan että se kuten nyt on yksityisharrastuksen ja vapaan ehdonvallan asia kapitalisteilla, jotka alinomaan horjuvat kahden halun vaiheella: kartuttaakko tulojaan vai suurentaakko menojaan.

Älkäämme myöskään unohtako, että omistava luokka täyttää nykyisen yhteiskuntajärjestelmän siltä vaatiman kapitalistisen tehtävän vain siten, että se suunnattomasti tuhlaa voimaa ja rikkautta. Siihen, minkä se tuotannollisesti säästää siten paljon vaikuttavammin voidakseen riistää työtä, täytyy lisäksi panna se, jonka se antaa tuottamattomiin tarkoituksiin. Tämä tuhlaavaisuus, joka esiintyy vain ulkonaisen loiston luomisessa, on melkein aina tyhmää, turhaa ja epäsiiveellistä. Se merkitsee sitä, että maksetaan tuhansittain ylellisyysteollisuuksissa työskenteleville. — Fourier on aivan oikein kutsunut tuhlaajia negatiivisen tuotannon agenteiksi; se merkitsee sitä, että ylläpidetään kokonainen legiona alempiarvoisia ihmiseläjiä — kamaripal-

velijoita, jockeyta, kähertäjiä, ilvehtijöitä ja prostituerattuja — jotka ryömivät ympäriinsä kuten madot kapitalistisella lantatunkiolla.

Tähän tulevat luonnollisesti lisäksi seisovat sotajoukot, jotka ovat välttämättömiä puolustamaan kieltämyspalkan stipendiateja niitä vastaan, jotka puute pakoittaa maksamaan tämän „kieltämyspalkan.”

§ 3. Liikkeenharjoittajapalkka.

Liikkeenharjoittajan palkka, palkka liikkeen johdosta, voiton viimeinen aines, on se, johon nyt mieluummin vedotaan oikeuttaakseen liikkeenharjoittajan voiton. Kapitalistin voitossa, erittäinkin suuressa voitossa, sanoo Leroy-Beaulieu, on jotakin enemmän kuin pääoman korko, vaaranalaisuuspalkkio ja palkka johtamisesta, s. t. s. se palkka, joka maksetaan tirehtöörille tai jollekin muulle palkatulle virkailijalle. Suuren teollisuusvoiton todellinen lähde on teollisuuden johtajan erinomainen kelpoisuus ja laskelmakyky. „On aivan sama, onko yrittäjä itse keksinyt laskelman (Combination) tai onko hän älynä, nopean käsityskykynsä ja luontaisen taipumuksensa vuoksi vain toimeen pannut toisen onnellisen laskelman. Yrittäjän oleellisiin tehtäviin ei kuulu ainoastaan hankkia raaka-aineita, koneita ja työmiehiä, vaan myöskin valita virkailijansa ja apulaisensa. Hän käyttää inhimillistä älyä yhtä hyvin kuin raaka-aineitakin. Hänen ei itsensä

tarvitse olla insinööri eikä keksijä, riittää, että hän joko itse tai alaistensa kautta joka hetki ymmärtää luoda tuotannolle edullisimman järjestyksen; hänellä täytyy olla hedelmiä tuottava sovelluttamiskyky.

Selvemmin ei voi yleensä todistaa, että yrittäjän ylimääräinen voitto ennen kaikkea johtuu hänen kätevyystään **toisten työn riistämistaidossa**.

Sortukoon nerokas keksijä kärsimyksiinsä, kuolkoon sivistynyt köyhälistö nälkään, myyköön työmies työvoimansa kurjasta palkasta: jätti äs-voitto on yhtä kaikki hyvitystä taitavalle yrittelijälle, joka ymmärtää käyttää kapitalistista monopoliaan heidän palvelukseensa palkkaamiseksi ja voiton kiskomiseksi heidän työstään.

Voidaan väittää, että tämä kenties on liioiteltua. Mutta edelläolevassa lainauksessa kiinnitty erittäin huomio siihen, kuinka vähän otetaan huomioon sitä seikkaa, että osakeyhtiöt levenevät kaikkiin suurempiin teollisuusaloihin ja itsenäisien kapitalistien tilalle tulee palkattu johtaja.

Me ymmärrämme aivan hyvin, että jätetään sosialististen riidanrakentajain tehtäväksi vetää päivän valoon kapitalismin huonot puolet, ja sen sijaan ylistetään sitä kuumeentapaista toimelijaisuutta, järjestämiskykyä ja rautaista ahkeruutta, mikä yrittäjällä täytyy olla voittaakseen kilpailijansa. Mutta mitä merkitsee tämä ylistyslaulu, kun on kysymys passivisista kapitalisteista obligationien ja osakkeiden omistajista, jotka ovat jättäneet valtan-

sa toimeenpanevalle johtajalle? Eikö semmoisessa tapauksessa — ennen poikkeus, meidän aikanamme sääntö — ole täysin mahdotonta oikeuttaa voitto puolustamalla sitä palkkana liikekyvystä?

Kysymykseen, kuinka on voiton laita osakeyhtiössä, antaa Waxweiler aivan oikein seuraavan vastauksen: „Kun vararahastoon on pantu määrätty määrä, jaetaan voitto osakkaiden kesken, s. t. s. se lankee juuri niille tuotannontekijöille (Factoren), jotka eivät ole suorittaneet ainoatakaan yksityisille liikkeenharjoittajille kuuluvista monista tehtävistä. Ne, jotka todella ovat vastuunalaisia hallinnosta, kirjanpidosta, teknillisestä ja kaupallisesta johdosta ja raha-asiaain kontrollista, ovat palveluksessa määrätystä palkasta. Osakkeenomistajat eivät ole edes yksinään pääoman omistajia, kun tässä erityisessä tapauksessa, joka meillä nyt on silmämme edessä, puolet yhtiön varallisuudesta kuuluu obligationien omistajille, jotka vain saavat määrätyn koron. Missä on siis se osakkeenomistajan ja liikkeenharjoittajan yhtäläisyys, johon voitaisi perustaa osakkeenomistajien perinnöllinen oikeus yliarvoon? Epäilemättä siinä passivisessa osassa, jota liikkeenharjoittaja näyttelee, kun hän panee pääomansa väaranalaiseksi. Tämä on siis ainoa taloudellinen tekijä, josta voitto on korvauksena. Oikealla nimellään kutsutaan sitä **keinotteluksi**.”

Jos ei oteta lukuun hallinnolle myönnettyä voitto-osuutta, katoa siis osakeyhtiöiden vallitessa voitosta kaikki työaines. Yksilöllinen yrittelijäisyys

väistyy virkavaltaisen järjestelmän tieltä. Kapitalismin joutilaat kuninkaat luovuttavat liikkeidensä hallinnon palkatuille hoitajille.

Puhutaan usein kaikista epäkohdista, joita syntyy, kun omistaja on poissa maanviljelyksestä. Mutta tämä tila ei ole ainoastaan vallalla maanviljelyksessä, se on sääntönä teollisuudessa, niin pian kuin yhtiömuoto tulee vallitsevaksi.

Suuri kapitalisti, joka vaaranalaisuuttaan pienentääkseen sijoittaa rahansa moniin eri liikkeisiin, kadottaa vähitellen harrastuksensa sekä näihin että niihin maaomaisuuksiin, joita hän samaa tarkoitusta varten ostaa. Samassa määrässä kuin kapitalismi kehittyy, tulee osakkaan poissaolo yhä täydellisemmäksi, tulee omistajan ja omaisuuden välinen suhde yhä höllemmäksi ja persoonattommaksi.

Belgialainen sanomalehti *Mouiteur* kirjoitti kerran: „Vanhat ihmiset muistavat vielä ajan, jolloin seudun omat asukkaat omistivat kokonaan Lyttichin ja Hennegausin hiilikäivosten osakkeet. Kun flamilaiset ensi kertaa niitä ostivat, herätti se yleistä kummastusta. Sitten sen ajan on koko maailmassa ostettu näitä arvopapereita ja kaivososakkeet ovat nyt sekä kotona että ulkomailla käypiä pape-reita. Sama on laita ulkomaisten arvopaperien. Tuskin 15 vuotta sitten ostettiin — ilman voittoa — sisämaassa etelä-amerika'aisia valtiopapereita, joita ennen vain tunnettiin ja kaupattiin Antwerpenissä. Toiselta puolen on Antwerpen alkanut käydä kaup-paa sellaisilla teollisuuspapereilla, jotka ennen oli-

vat jätetyt huomioon ottamatta. Kaikkien eri, usein toisiaan vastustavien markkinoiden, Antwerpenin ja Brysselin, on meillä nyt belgialaista pääomaa varten vain yhdet markkinat.”

Kun tirehtöri eli johtaja, joka itse on palkka-työläinen, asetetaan kapitalistien ja työläisten väliin, taukoo kaikki edellisten ja jälkimäisten välinen yhteistyö, kaikki työskentely yhdessä yhteistä pää-määrää kohti.

Omaisuuden ja työn toisistaan eroittaminen tapahtuu yhtä hyvin sekä teollisuudessa että maanviljelyksessä. Osakas on osakkaana ollen vain rahaihminen, joka taitavammin tai epätaitoisemmin sijoittaa rahansa. Siltä, että toista ihmistä toinen ryöstää, riisutaan kaikki suojelevat esivaatteet, jotka vielä peittivät sitä niin kauan, kuin kapitalisti oli samalla yrittäjä. Kuten sadun Ichikäärme luolassaan loikoo Reinin kullalla leväten, samoin elää passiivinen kapitalisti, liikkumattomana ja kaukana, leväten rikkauksillaan alituisesti peläten vallankumouksia, tietämättä ja välittämättä hänelle tuntemattoman köyhälistön kurjuudesta.

Ich lieg' und besitze
Lass mich schlafen!

§ 4. Yliarvo ja voitto.

Riippuen eri näkökohdista osottautuu voitto meille kahtena hyvin erilaisena muotona.

Toiselta puolen — jos emme ota huomioon palkkaa liikkeen johdosta — on voitto koko se yliarvo, jonka kapitalistiluokka omistusoikeutensa voimalla puristaa siitä riippuvista ruumiillisesti ja henkisesti työskentelevistä.

Jos taas katsotaan voiton jakoa eri henkilöiden kesken, havaitaan, että se on kapitalistisen tuotantotavan voimakkain, jollemme sano, ainoa kiihotin.

Voitonhimo synnyttää pääoman kasaantumisen, pakottaa yrittäjän kilpailun taistelukentälle ja aikaan saa kuumeentapaisen, usein epäoikeudenmukaisen keinottelun vallitessa moninaisten liikkeiden suuremman kukoistuksen, jota me viime vuosina olemme olleet tilaisuudessa ihmettelemään vähän kussakin paikassa maapalloomme. Mutta samalla kun toiselta puolen aktiiviset kapitalistit, yrittelijäisyiden miehet, uudenaikaiset conquistadorit, taukoomatta luovat uusia liikkeitä ja riistävät uusia maita niin tarmokkaasti, että se on ainoastaan verrattavissa heidän kursailemattomuuteensa, kehittyä toiselta puolen passivinen kapitalismi, tämä uuden aikaisen tuotannon kuollut paino. Kiitos siitä osakeyhtiömuodon, joka tiukkaan erottaa kaikki työpalkat osakkaan passivisesti saadusta voitosta, käy aivan selväksi, että osakkaan voitto ei ole missään tekemisissä sitä vastaavaan työhön eikä mitään muuta kuin hedelmä pääoman yksityisomistusoikeudesta.

Mutta, sanotaan, jotta voitaisi hyväksyä sosiaalinen johtopäätös, täytyy ensin todistaa, että omai-

suuskin on laitton. Jos voitto ei ole korvausta mistään samalla suoritetusta työstä, on se ehkä hyvitystä aikasemmasta työstä. Jos on olemassa passivisia kapitalisteja, jotka eivät tee työtä, niin on niitä siksi, että he säännöllisesti ovat työskennelleet ennen, että he työllään ja älyllään, erinomaisilla ominaisuuksillaan keksijöinä ja järjestäjinä, omalla yrittelijäisytyöllään ovat luoneet omaisuutensa ja siten ansainneet oikeuden, ettei heidän enää tarvitse työskennellä.

Näitä todistuskappaleita vastaan on hyvin paljon väittämisen sijaa. Olisi muuten helppo todistaa, että suurten omaisuuksien lähteet eivät melkein koskaan ole olleet orinomaisen kristallikirkkaita. Maaomaisuuden samoin kuin pääomaomaisuudenkin historia osottaa päin vastoin meille joukon muita syitä rikkauten syntyyn: valtion tilusten tuhlaileva lahjoittelu; väkivaltainen tai petollinen yhteismaidien ja talonpoikain maan ryöstö; kirkkotilusten osto halvasta hinnasta; kaivos- ja rautatiemyönnytykset, jotka ovat saadut piikkahinnasta ja usein myydyt takaisin kohtuuttoman korkeasta hinnasta; koronkiskonta; rikollisuudesta epäilyksenalaiset keinottelut; pörssipeli; corner, jolla ymmärretään sitä, että ostetaan elintarpeita, jotta siten syntyneen monopolin kautta saataisi hinta kohoomaan; laittomat liittäytymiset; sitten maakoron itsestään tapahtuva kasvu sen kautta, että väestö on lisääntynyt ja teollisuus kehittynyt; työläisten tuottaman yliarvon kapitalistinen itselleen omistaminen; nerokkaiden keksi-

jäin häpeällinen ryöstäminen; näiden, joiden on ollut pakko myydä henkensä työ, jotteivät olisi kuolleet nälkään. Samaan suuntaan voitaisi tätä luetteloa jatkaa loppumattomiin.

Olettakaamme kuitenkin, että olisi toisin. Olettakaamme hetkiseksi — vaikka todellisuus ehdottomasti on sitä vastaan — että kaikki kapitalistit oman toimintansa kautta olisivat tulleet siksi, mitä he ovat, että tämä toiminta olisi ollut täysin laillista ja että tuotannonvälineiden omistajien olisi vain ja yksistään kiittäminen personallista työtään omaisuudesta. Tämä ei kuitenkaan olisi riittävä perusta siihen, jotta yhteiskunta voisi tunnustaa heille aineisen omistusoikeuden siihen, minkä toisten työ on luonut, ynnä oikeuden luovuttaa se toisille; se ei olisi riittävä perusta siihen, että heidän lapsensa ja lapsenlapsensa polvi polvelta perisivät tämän siten hankitun rikkauden eivätkä muuten olisi mitään muuta kuin perillisiä.

Esitetään, että perintöoikeus täyttää yhteiskunnallisen tehtävän kiihottaessaan työhön niitä, jotka haluavat tehdä lapsensa ja perillisensä rikkaiksi.

Tällä väitteellä saattaa olla jonkun verran oikeutusta, kun on kysymyksessä perintöjärjestys suorassa polvessa tai vieläpä testamentillinen perintöoikeus, jota sosialistit yleensä tahtovat vain rajoittaa eivätkä poistaa.

Mutta tahdotaanko kenties väittää, että samoin on laita kollateralisen (sivuperillisille) perintöoikeuden laita, viimeisen epäoikeutetun jäännöksen siltä

ajalta, jolloin „suuri perhe” vielä oli todella olemassa? Eikö toiselta puolen ole todennäköistä, että se syvä vääryys, joka antaa muutamille harvoille mahdollisuuden antaa toisten työskennellä puolestaan sen sijaan, että itse työskentelisivät, tuottaa yhteiskunnallisen työn tuottavaisuudelle suurempaa vahinkoa, kuin edes liiallisuuteen menevä perintöoikeuden rajoittaminen tekisi?

Meidän luja vakaumuksemme on, että nykykaisen yhteiskunnan tuotantovoima huomattavasti lisääntyisi, jos yhteiskunnan suorittama pääteollisuksien haltuunsa ottaminen joko kokonaan tai ainakin melko määrässä rajoittaisi kapitalistisesta omaisuudesta johtunutta työtä saatua tuloa.

TOINEN LUKU.

Yhteiskunnallisen omaisuuden edut.

„We are all socialists now!”
Sir William Harcourt.

Kun sosialistit nojaten edistyvään kapitalisti-
seen keskittymiseen ja sen seurauksiin työn riistoon
nähdén vaativat kollektivismiin jo kypseneiden teol-
lisuusalojen yhteiskunnallistuttamista, eivät he lop-
pujen lopuksi tee mitään muuta kuin levittävät ja
tukevat sitä pyrkimystä, mikä jo nyt tunkee läpi
porvarillisen yhteiskunnan.

Me emme puhu jo vuosisatoja sitten yhteiskun-
nallistetusta oikeudenkäytöstä tai opetuksesta, joka
kirkon vastustuksesta huolimatta on yhä enemmän
tullut valtion asiaksi. On vastaanväittämätöntä, et-
tä taloudellisessakin yhteiskuntaelämässä kollekti-
vismi yhä laajenee. „Muutamien määrättyjen liik-
keiden valtiollistuttaminen”, sanoo Lundin professori
Hamilton eräessä ranskalaisessa aikakauslehti-
artikkelissa, „on jo niin täydelleen suoritettu, että pa-
lautuminen yksityiseen liikkeenharjoitukseen ei enää

tule kysymykseenkään. Niin on laita rahanlyönnin,
postin, maanteiden j. n. e. Syyt tähän ovat hel-
posti ymmärrettävissä. Kuta pitemmälle sivi-
sitys edistyy, sitä välttämättömämpää näyttää ole-
van, että sellaisia laitoksia hoidetaan suuressa
mittakaavassa, yhtenäisesti ja yhdessä toistensa
kanssa. Jos ne luovutettaisi yksityisille henkilöille
tai osakeyhtiöille, vaadittaisi kuitenkin liikkeenhoi-
toon sama henkilökunta kuin on niissä valtion niitä
harjoittaessa ja siis kuitenkin puuttuisi se kiihotin,
joka toisilla aloilla on yksityisten liikkeiden voima-
na. Tarkoitettu päämäärä näillä liikkeillä voidaan;
jos kilpailua syntyy, saavuttaa ainoastaan epätäy-
dellisesti ja epätaloudellisella tavalla, esim. siinä
tapauksessa, että useat rautatielinjat alkavat kilpail-
la keskenään. Mutta jos taas kilpailua ei yksityis-
ten yrittäjäin kesken ole, tulee yleisö monella tavalla
kärsimään ja yksityisten omistajien yksityisedut tu-
levat tuntumaan tyrannimaisella tavalla. Sekä tuo-
tannon että pääoman jaon kannalta katsottuna nä-
kyy olevan epäamättömiä etuja, jos sellaiset liikkeet
alistetaan yhteiskunnallisen järjestyksen alaisiksi.”

Sellaisten valtion tai muiden yleisten laitosten,
esim. läänien ja erittäinkin kuntain johtamien liik-
keiden edut ovat hyvin eriluontoisia. Syntynyt voit-
to pienentää veroja sen sijaan, että se lankeisi osak-
kaille; liikettä ei hoideta ainoastaan siltä kannalta,
että ansaittaisi mahdollisimman suuri voitto, joka
on laita kapitalistisissa liikkeissä, — luonnonllisesti
poikkeuksena se tapaus, kun on kysymyksessä puh-

taasti fiskalinen monopoli*); otetaan enemmän huomioon yleinen mielipide, erittäinkin kun ovat kysymyksessä liikkeen palveluksessa olevien ehdot, raaka-aineiden osto, tuotteiden hinta ja laatu, tapoilla yleisöä palvelemaan ja vihdoin tulevan sukupolven edut.

§ 1. Yleisten liikkeiden tuottama ylijäämä.

Yhteiskunnan haltuunsa ottamat teollisuudet, etenkin luonnolliset tai hankitut monopolit voivat tulla hyväksi tulolähteeksi sille yhteiskunnalle, joka niitä harjoittaa. Esim. Brysselissä tuottaa yksistään kaasulaitos 2 milj. frangia voittoa vuodessa. Ranskassa tuottaa valtion tupakkamonopoli, joka kuusinkertaistuttaa tavaran hinnan, sekä hyvinä että huonoina vuosina enemmän kuin 300 milj.

On selvää, että nämä tulot yleisin piirtein katsottuina ainoastaan ovat välillisiä veroja. Jos ei yleinen liike anna tuotteitaan valmistushinnasta, saa voitto välttämättä fiskalisen luonteen. Ja kollektivisessa yhteiskunnassa tapahtuisi, ennen kuin yksilöille jako tehtäisi, nykyisten verojen sijaan poisto niitä kustannuksia varten, jotka ovat välttämättömiä yleisiä tarpeita varten. Semmoisten tuotteiden

*) Tällä ymmärretään sitä, kun valtio tai kunta ottaa haltuunsa jonkun liikkeen vain siinä tarkoituksessa, että verottaisi sen kautta asukkaita. Semmoinen on esim. viinamonopoli Venäjällä.

Suom. muist.

kuin tupakan ja paloviinan, jotka aivan syystä katsotaan verotusesineiksi, on laita toinen kuin esim. veden ja valokaasun, joita ei pitäisi kallistaa hinnan- korotuksella, koska ne täyttävät välttämättömän tarpeen.

Jotkut kunnallishallinnot luovuttavat muuten jo nyt vettä ja kaasua valmistushinnasta, toiset allekin tämän hinnan tai suorastaan maksuttomasti.

Kirjassaan Englannin sosialismista mainitsee Metin kaksi pienkaupunkia, jotka ilmaiseksi antavat kaasun asukkailleen.

Schaerbeechissä, joka on Brysselin tärkeimpiä esikaupunkeja, peitetään tarkoituksella syntynyt vaillinki vesijohtolaitoksen tulo- ja menoarviossa erityisellä asteettain nousevalla tuloverolla.

Genevessä, joka sitten v. 1896 on itse taas ottanut hoitonsa vesi-, kaasu ja sähkölaitokset, saadaan valokaasusta ja taloustarpeisiin käytetystä vedestä pienenpuoleinen voitto; sitä vastoin annetaan ilmaiseksi vesipaine- ja sähkömoottorivoimaa, jota saadaan Rhonesta kahden suuremmoisen laitoksen kautta.

Samana pyrkimyksen vähentämään järjestelmällisesti voittoa tapaamme me useimmissa Englannin kunnissa ja yleensä voidaan sanoa, että kaikkialla, missä sosialistinen henki on voittanut jalansijaa, lieventyy yleisten liikkeiden fiskalinen luonne: „Ei mikään kaupunki ole niin pitkällä yhteiskunnallisessa järjestämisessä kuin Glasgow, mutta ei mikään kaupunki myöskään ole niin korkealla kannalla liik-

keen hoitoon ja kunnallishenkeen nähden; eivät missään ole ne maksut, mitä kunta ottaa laitostensa käyttämisestä niin alhaisia, mutta ei missään myöskään ole niin johdonmukaisesti sovellettu „pienien voittojen järjestelmää.”

Toimia toisin ja kiskoa laitoksista, jotka palvelvat yleisöä, suuria voittoja on samaa kuin uudessa muodossa palauttaa vahingolliset kulutusverot, joiden ottamista on aivan oikein kutsuttu kurjuuden asteettain nousevaksi verottamiseksi.

Jos tahdotaan voittaa todellisia etuja yhteiskunnallistuttamisesta, täytyy meidän mielpiteemme mukaan panna suurempaa painoa palkatun henkilökunnan ja yleisön eduille kuin mahdolliselle voitonsaannille.

§ 2. Toimihenkilöiden asema

Henkilökunnan elämis- ja työsuhteet ovat yleensä paremmat valtion ja kuntien liikkeissä kuin yksityisten. „Yksityiset yhtiöt”, sanoo Schweitsin liittoneuvosto rautateiden lunastusta koskevassa esityksessään, „pyrkivät luonnollisesti puristamaan henkilökunnalle menevät menot pienimpäänsä; kaikki seuraavat sitä periaatetta, että maksavat hyvin ylemmille toimihenkilöille, mutta sen sijaan niukentavat alempien palkat, kun alemmat ovatkin enemmistönä ja nielevät suurimmat menot.”

Yleisissä liikkeissä on päinvastainen pyrkimys. Ei niin, ettei ylempien toimihenkilöiden palkka riit-

täisi säädyllyiseen elämään; alempi henkilökunta katsoo yleensä sen enemmänkin kuin riittäväksi. Mutta kaikki on suhteellista ja usein ovat palkat näissä paikoissa alemmat kuin yksityisteollisuuden maksamat, jonka vuoksi jälkimäisen onnistuu vetää pois paraat voimat, kelvottomimmat miehet ja taitavimmat teknikot yleisten liikkeiden palveluksesta.

Joku aika sitten jätti tavattoman kelvollinen virkamies paikkansa Belgian työkomarissa astuakseen suuren kauppayhtiön johtoon.

Että virkamiesten joukossa, laiskojen ja moitittavien heittiöiden ohella on suuri joukko tarmokkaita ja kelvollisia miehiä, riippuu pääasiallisesti siitä, että on runsaasti hakijoita tällä alalla. Mutta yhtä kaikki pysyy totena, että valtion teollisuudet nykyisen yhteiskuntajärjestelmän vallitessa, kun raha on ainoa kiihotin työhön ja ainoa hyöty työstä, ainostaan siinä tapauksessa voidaan saada kelvollisia johtajia, että maksetaan samat palkat kuin yksityisteollisuudessakin.

Mitä työläisiin ja alempiin virkamiehiin tulee, maksetaan heille kyllä usein, ei tosin aina, paremmin valtion kuin yksityisten liikkeissä. Belgian valtio esim. maksaa koneenkäyttäjille paljon huonommin kuin suuret ranskalaiset rautatieyhtiöt.

Tästä huolimatta ei ole vähintäkään epäilemisen syytä, etteikö kansanvaltaisessa valtiossa, jossa on parlamentaarinen hallitusmuoto, jossa kansan suuri joukko ottaa osaa vaaleihin, jossain liikkeessä toimivien henkilöiden yrittäessä parantaa asemaansa

he paljon helpommin saavuttavat päämääränsä, jos he ovat valtion palveluksessa kuin ollessaan yksityisten palveluksessa, koska valtion täytyy enemmän ottaa huomioon yleisen mielipiteen kuin yhtiöiden, jotka ovat melkein vapaat yleisön määräysvallasta.

Joskin valtio maksaa alempia palkkoja kuin yksityiset, voittavat kuitenkin työläiset turvallisuudessa sen, minkä he menettävät rahassa. He tyytyvät pienempään palkkaan samasta syystä, kuin valtion arvopapereiden omistajat tyytyvät pienempään korkoon. Varma ja pysyvä työ korvaa heille alhaisen palkan. He ovat paremmin suojattuja työttömyyttä ja työkyvyttömyyttä vastaan, joka aiheutuu joko onnettomuuden tapauksista tai vanhuudesta, jotka vaarat niin usein heittävät varjonsa työmiehen elämään.

Tämä takuu, tämä varmuus jokapäiväisen leivän saannissa on niin tärkeä etu, että työläiset kärsivällisesti kestävät kaikki vääryydet ja kaikki ne rajoitukset, jotka kurinpito asettaa heidän valtiolliselle vapaudelleen, heidän oikeuksiensa käytölle valtion kansalaisina ja erittäinkin heidän yhdistymisvapaudelleen.

Tältä näkökannalta katsellessa ei saa ummistaa silmiään sille, että valtio liikkeenharjoittajana oikeastaan ei ole käyttämättä yhtään vähemmän mielivaltaa kuin useimmat yksityiset liikkeenharjoittajat. Eikä voida estää tätä tilaa pysymästä yhtä kau-

an, kuin yleisten laitosten johto ja valtiollinen valta on kapitalististen liikemiesten käsissä.

§ 3. Raaka-aineiden osto.

Kapitalistisen ryöstön vallitessa ovat pienet tuottajat ja etenkin pikkuviljelijät, jotka hankkivat raaka-aineen suurille maanviljelykseen kuuluville teollisuuksille, niiden hintavaihtelujen, jotka johtuvat teollisesta anarkiasta, ja raudankovien sopimusten alaisia, joihin mahtavat sokeritehtailijain, tupakatehtailijain, sikuri- ja paloviinätehtailijain, ja mitä kaikkea ne ovat, muodostamat renkaat heidät paikoittavat.

Jos sitä vastoin joku näistä teollisuuksista on valtion käsissä, voi tällä raaka-aineita ostaessaan olla ratkaiseva vaikutus tuotteiden hintaan ja hankkijoiden työehtoihin.

Schveitsissä antaa monopoliksi vallattua alkoholivalmistusta hoitava hallitus suurta apua köyhille kantoneille käyttämällä näiden viljelemää perunaa maissin ja muiden ulkomaisten viljalajien asemasta, joita ennen käyttivät yksityiset valmistajat. Tästä syystä sitä, väärin kyllä, haukutaan perunapolitikan ajamisesta.

Järjestelemällä tupakan viljelyksen käytön mukaiseksi vältetään Ranskassa, kiitos siitä tupakka-monopolin, ylituotanto, nopeat hinnanalennukset ja sellaiset vaikeat pulat, joiden alaisina Belgian tupakanviljelijät ovat viime vuosina niin paljon saaneet

kärsiä. „Korjatun tupakan ostaa”, kirjoittaa Wagner, „hallinto niihin hintoihin, jotka rahaministeri aikaisemmin on eri lajeille määrännyt. Tällä tavalla ei viljelijä saa ainoastaan tyydyttävää hintaa, vaan myös hinnan, joka vain mitättömästi vaihtelee vuodesta toiseen. Hän saa tämän kautta lujan lähtökohdan laskuilleen, joka seikka vapaaseen kauppaan verraten on hyvä työ talonpojalle.”

Samalla tavalla voitaisi menetellä juurikasviljelyksessä, jos sokeriteollisuuden valtiollistuttaminen vapauttaisi maanviljelyksen ryöstöstä, jota harjoittavat sokeritehtailijat, joita Belgiassa on usein esiintyneiden mittaväärennysten vuoksi kutsuttu „painon ja vaakan ritareiksi.”

Tämän teollisuuden valtiollistuttaminen ja siihen kuuluvien laitteiden pakko-uovuttaminen toisi sitäpaitsi sen edun, että sokeriteollisuudessa työskentelevä köyhälistö saisi kurjan asemansa parannetuksi ja että saataisi tehokas keino estämään käyttämästä vääriä mittaa ja väärin ilmoittamasta sokeripitoisuuden. Pikkuviljelijöitä, jotka eivät voi tehokkaasti valvoa menettelyä vedetään nimittäin nykyään hävittömästi nenästä heidän juurikkaita myydessään.

Yleensä voidaan sanoa, että tuotannon- ja vaihdonvälineiden valtiollistutettua katoisivat kaikki pekkokset, väärennykset ja kavallukset, joita nykyisen kapitalismin vallitessa voitonkiihko synnyttää.

§ 4. Tuotteiden hinta.

Me olemme jo osoittaneet, että yleiset liikkeet nykyään näyttävät pyrkivän vapautumaan fiskalisesta luonteestaan ja yhä enemmän lähestymään kommunistista jakoa tai ainakin luovuttamaan palveluksiaan ja tuotteitaan kustannushinnasta. Mutta missä monopolistutetut teollisuudet ovat säilyttäneet kapitalistisen luonteensa, on aina hinnanylennys suoranaiseksi vahingoksi yleisölle ja näistä teollisuusista riippuville tuottajille.

Parisin kaasuyhtiön, jonka monopolin pikkuporvarienv uudestaan valitsevat valtuusmiehet epäilemättä tulevat uudistamaan, antaa valokaasua 30 senttimen hinnasta kuutiometrin, samalla kun Englannin kuntien kaasulaitokset antavat kaasua kuluttajille 8—10 sentimestä.

Monopolin haitat ja yhteiskunnallistuttamisen edut hintoihin nähden saavuttavat luonnollisesti huippunsa, kun tulevat kysymykseen sellaiset teollisuudet, joista toiset ovat riippuvia, jommoista ovat kaivosteollisuus ja kulkuneuvot.

Me olemme ensimmäiset myöntämään, että valtion rautatieliiketoiminta, semmoisena kuin se on järjestetty esim. Belgiassa ja Saksassa, antaa aihetta perinpohjaiseen ja oikeutettuun arvosteluun. Mutta sekä hintatariffiin että teollisuuksille myönnettyihin etuihin nähden on se epäilemättä yksityisten harjoittamaa rautatieliikettä parempi. Aivan täysin oikein sanoi Schveitsin liittoneuvosto esittäissään rauta-

teiden takaisin ostamista, että yksityiset yhtiöt etupäässä valtaavat parhaat radat ja ainoastaan rajoittuvat kaikkein välttämättömpään, kun on kysymyksessä vähemmän voittoa antavien ratojen rakentaminen ja hoito. Usein rajoittuvat ne myönnytyksessä säädettyyn pienimpään määrään, kun niille on pääkysymyksenä ainoastaan niin korkean voiton jako kuin suinkin. Wolfe sanoo: „Englannissa ja erittäinkin Irlannissa ja Scottlannissa on suuria seutuja, jotka ovat kokonaan rautatiettä, koska yhtiöt eivät katso rakentamisen antavan riittävästi voittoa.”

Valtiolla sitä vastoin on moraalinen velvollisuus käyttää osan tuloistaan rautatierakennuksiin vähemmän voittoa antaville seuduillekin. Saksassa, Itävallassa ja Belgiassa on suuri joukko siten syntyneitä ratoja.

Huolimatta näistä yleisön eduksi tehdyistä uhrauksista, huolimatta toimihenkilöiden korkeammista palkoista ovat kuitenkin tavara- ja henkilötariffit maissa, joissa radat ovat valtion, alemmat kuin Ranskassa ja erittäinkin Englannissa.

Eräs Englannin etevimmistä insinööreistä, F. Foster Brown varmisti tämän, kun hän vuonna 1899 Lontoon Tiedeakademiassa tutki hiiliteollisuuden asemaa ulkomaiseen kilpailuun nähden. „Nykyjään,” sanoi hän, „ovat Saksa ja Belgia Englannin tärkeimpiä kilpailijoita. Saksan valtionradat ovat alentaneet kuljetustariffin puoliksi englantilaisesta ja

siten voimakkaasti edistäneet sekä koti- että ulkomaista hiilikauppaa.”

Etä on sitä suurempi kuta enemmän kaikkien ratojen valtion haltuun ottaminen tekee mahdolliseksi pitää yhtäläistä huolta maan eri teollisuusseuduista.

Tämäpä syy pääasiallisesti oli se, joka sai Schveitsin hallituksen yhdellä kertaa ostamaan maan koko rautatieverkon.

Saman syyn esitti entinen Belgian rautatieminiisteri Vanderpecreboom, kun hän esitti ehdotuksensa suurten keskusratojen lunastamisesta. Seuraavin sanoin puolusti hän valtion liiketoimintaa: „Jos etsitään yksinkertaisinta hoitoteknillisen kysymyksen ratkaisua, pitäisi epäilemättä myydä rautatiet. Ne ovat maksaneet 1,400 miljoonaa ja ovat tänään 2,000 miljoonan arvoiset. Kun tämä myynti olisi suoritettu, ei enää tarvitseisi olla levoton tulo- ja menoarvionne tulevaisuudesta, koska melkein Belgian koko valtiovelka silloin voitaisi maksaa, eikä sitä paitsi olisi mitään niin suuren liikkeen hoidon järjestämisestä johtuneita vaikeuksia. Mutta on korkeampi näkökohta: teollisuuden ja kaupan etä! Epäilemättä voidaan väittää, että se kuulumaton ta'oudellinen kysymys, joka meillä nyt on silmäimme edessä ja jolla ehkä ei ole vastinetta omamme eikä jonkun muun kansan historiassa, suurimmaksi osaksi riippuu tästä mahtavasta tuotannonvälineestä, joka on valtion käsissä. Edeltäjälläni ja minulla on kolmenkymmenen vuoden ajan ollut virassamme

vain teollisuuden kehitys silmäteränämme. Meidän aikanamme näyttää valittavan, ettei niiden hallinto ole yksityisillä teollisuudenharjoittajilla, jotka niistä olisivat saaneet miljoonia voittoa ... Kun kerran kaikki radat ovat valtion omaisuutta, niin voihan kamari päättää, onko valtio itse niitä hoitava vai onko annettava ne yksityisille yhtiöille; mutta minä toistan, että sinä päivänä, kun päätetään jälkimäisen vaihtoehdon hyväksi, on alasmenon hetki lyönyt kaupалlemme ja teollisuudellemme."

Meidän tuskin tarvitsee viitata, että nämä syyt, jotka tekivät kamariin vahvan vaikutuksen, mutatis mutandis (muunnettuina), voidaan soveluttaa kaikkiin teollisuuden ja kuljetuslaitoksen haaroihin. Mikä pitää paikkansa rautateihin, pitää myös raitiotieihin nähden. Kun yksityisten yhtiöiden ja trustien toiminta Ranskassa ja pohjois-Amerikassa on johtanut valitettaviin seurauksiin, voidaan sitä vastoin sanoa, että raitiotieverkon kunnallistuttamisella Englannissa on ollut loistava tulos. Todistuksena tästä lienee kylläksi siteerata vuoden 1899 Municipal Year Bookia: „Kuluneena vuotena ei mikään kunnan liikehäära ole niin edistynyt kuin raitiotieliike. Melkein kaikki suurenpuoleiset kaupungit ovat kunnallistuttaneet raitiotiet tai ovat aikeessa sen tehdä. Yhtiölle annettujen myönnytysten loppuminen satuu yhteen uuden liikejärjestelmän käytäntöönotton kanssa ja muutamassa vuodessa on raitiotieliike kaikissa suuremmissa paikoissa käynyt täydellisen kumouksen läpi. Monet kaupungit, jotka niin pian

kuin mahdollista tahtovat asettaa raitiotiet valtansa alaisiksi, eivät odota edes myönnytysten loppumista, vaan ostavat suorastaan takaisin myönnytetyt linjat. Nykyään tunnustetaan yleisesti, että raitiotiet vasta silloin voivat olla suurimmaksi hyödyksi yleisölle, kun ne ovat kuntien omaisuutta."

Niiden, jotka vielä tätä epäilevät, pitää verrata niitä kolhomaisia vaunuja, jotka rumentavat Parisin kadut, niihin hienoihin kaupungin vaakunaa kantaviin vaunuihin, jotka kuljettavat matkustavaisia Edinburgissa tai Glasgowissa. Sitä paitsi täytyy Pariisissa maksaa 30 sentimeä ikivanhoissa vaunuissa, samalla kun Glasgowissa ja Edinburgissa saa ajaa kaupungin ympäriinsä puolella pennyllä. Tässä on todistus siitä, että raitioteiden kunnallinen hoitaminen ei ainoastaan hintatariffiin nähden, vaan myöskin mukavuuksiin katsoen on edellä osakeyhtiöiden monopolia. Tämä vie meidät käsittelemään uutta sarjaa yhteiskunnallistuttamisen eduista.

§ 5. Tuotteiden laatu.

Myöskin taloustieteilijäin, jotka kovasti taistelevat valtion monopolia vastaan, täytyy tunnustaa, että nämä yleensä pitävät kuluttajille kaupalla puhtaampia tuotteita kuin yksityisteollisuudet. „Jos otetaan suuret valmistusmaksut," sanoo Leroy Beaulieu, „on valtion monopoli ainoa keino vakuuttaa kuluttajalle puhdasta, tuoretta ja väärentämätöntä tavaraa. Tätä asiantilaa vastaan ei voida väittää. Kun Sak-

san valtiopäivät 1877—78 neuvottelivat tupakkaverosta, sanoi valtiopäivien silloinen varapuheenjohtaja von Stauffenberg: „Me polttajat tiedämme hyvin että me poltamme, mutta me emme läheskään tiedä, mitä me poltamme. Tupakan lisäkkeiden käyttö on saanut semmoisen laajuuden, että vaaditaan oikein kasviopillisiä tutkimuksia voidakseen kuvata kaikki ne ainekset, jotka esiintyvät tupakassamme ja sika-reissämme, aina kaalinlehdistä kirsikanlehtiin saakka ja mitäpä ei seuraisi, jos maksu korotettaisiin 40:sta 60:neen markkaan? — Ranskassa on tupakan verottaminen paljoa korkeampi kuin se, mistä herra von Stauffenberg puhui valtiopäivillä, ja kuitenkin annetaan puhdasta tuotetta. Tämä on todistuskappale, joka painaa raskaana monopolin eduksi.”

Samat syyt voitaisi esittää alkoholimonopolin eduksi, jos, kuten ennen arveltiin, alkoholin puhtaus olisi joku tärkeä tekijä taistelussa alkoholismia vastaan.

Me emme kuitenkaan tahdo jättää huomauttamatta, että me myös muista syistä, erittäinkin helpottaaksemme nautinnon rajoittamista, olemme alkoholin valmistus- ja myyntimonopolin kannattajia. On nimittäin todistettua, että täydelleen puhdaskin alkoholi on yhtä myrkyllistä kuin sikunapitoinenkin.

Mitä toiselta puolen ruokatarvareihin tulee, kuten leipään, voihin, maitoon, siirtomaatarvoihin, sanalla sanoen kaikkiin sellaisiin tuotteisiin, jotka nykyään ovat yhtä kiusallisen kuin usein tehottoman yhteiskunnallisen valvonnan alaisia, on selvää, että

niiden valtion tai kunnan kautta tapahtuvan yhteiskunnallistuttamisen puolesta puhuu erittäinkin se todistuskappale, että niiden laatu siten parantuisi.

Meidän aikanamme on siirtomaatavaran kauppiajilla se maine, että he usein väärentävät tavaroitaan eivätkä kunnioitettavat poikkeukset voi vaikuttaa tähän yleiseen tuomioon. Huolimatta polisin valvonnasta eivät maitokauppiat tahdo luopua turmiollisesta tavastaan pestä maitoa. Sekä suuret että pienet meijerit Belgiassa ovat niin sydämellisissä väleissä margarinitehtailijoiden kanssa, että jälkimmäiset ilmoituksissaan ylistävät mainoita keinojaan, joiden avulla yleisön ja polisin huomiota herättämättä voidaan margarinia kuljettaa meijereihin. Inhottava lika monin paikoin pikku leipomoissa pistää räikeästi silmiin meidän suuriin kooperativiisiin leipomoihimme verraten. Pyrkimyksellä yhteiskunnallistuttaa leipurinammatti on siis osittain tarkoituksena yleisesti levittää näiden mallileipomoiden etuja.

Täydellisistä syistä ja samalla poistaakseen hyödyttömän ajan ja voimien tuhlauksen ovat Glasgown valtuusmiehet toimittaneet tutkimuksia mukavasta maidonmyyntijärjestelmästä, jonka mukaan maidon ensin analyseraisivat ja steriliseraisivat kunnan palkkaamat henkilöt. Lentolehtisessä, jonka nimenä on: „Maidonkuljettaja ja kirjeenkantaja,” viittaavat esittäjät siihen tosiasiaan, että maidonmyynnin kunnallistuttamisella terveydellisten etujen ohella myös säästettäisi se aika, jonka nykyään tuh-

laavat maidonkantajat kuljettaessaan maitoa ympäriinsä. Sen jakamiseen riittäisivät muutamat harvat henkilöt, joiden tehtävänä olisi jättää maito toiselle ovelle toisensa jälkeen, aivan kuten kirjeenkantaja jakaa kirjeet ja sanomalehdet.

Me emme tahdo hyödyttömästi väsyttää esimerkeillä, vaan katsomme voivamme jo sanotun perusteella päättää, että kun valtion ja kunnan liikkeitä ei johdeta yksinomaan voiton kannalta, niillä ainakin on se etu, että yleisö saa tavaroita, joiden puhtautta ja oikeaa laatua ei kukaan voi epäillä. Yhteiskunnallistuttamisen leveneminen saa siis aikaan epäamättömän moralisen edistyksen taloudellisessa elämässä.

§ 6. Tulevien sukupolvien etu.

Paitsi niitä välittömiä etuja, joita yhteiskunnallistuttaminen tuottaa yleisölle, täytyy myös ottaa tarkastettavaksi, että yhteiskunnallinen liiketoiminta aivan toisella tavalla kuin kapitalistinen takaa maan rikkauksien säilymisen ja niiden järkipärisen käytön.

Belgian rautakaivokset, joiden käyttäminen on luovutettu myönnytyksen omistajille, ovat surullisena, mutta opettavana esimerkkinä. Se ankara arvostelu, joka tavataan kansainvälisessä kaivos-aikakauslehdessä Englannin hiilikaivosten käytöstä, voidaan myös soveluttaa muihin maihin: „Vaikka Englannin hiilikaivokset ovat niin rikkaat, että niitä

parannetuilla uudenaikaisilla työtavoilla voidaan käyttää hyväkseen aina 1,200 metriä syvälle ja riittäisivät kolmeksi vuosisadaksi, käyttävät nykyiset omistajat näitä rikkauksia niin ryöstömaisella tavalla, että 50 vuoden kuluttua täytyy ottaa laskuihin huomattavasti kalliimmat työtavat ja sen johdosta korkeammat hinnat liikkeelle.”

Kun etelä-afrikanlaisen sodan alussa Transvaalin hallitus otti Rand-alueen kultakaivokset haltuunsa itse niitä käynnissä pitääkseen, tulivat sen insinöörit samaan havaintoon. „Monissa paikoissa”, kirjoittaa insinööri Kuballe, jolle uskottiin Rosé Deep Minen johto, „sain minä sen vaikutuksen, että edellinen hallinto oli vain **syöttänyt paljaaksi** kaivokset, s. t. s. vain käyttänyt hyväkseen vahvasti kultapitoisen oonin tekemättä alusta alkain mitään järkevää suunnitelmaa kaivosten käyttämisestä.”

Saman välinpitämättömyyden tulevaisuudesta näemme me vielä tärkeämmin ja suurempaa vaaraa tuottaen esiintyvän siinä ryöstömaisessä käytössä, jota useimmat metsänomistajat soveltavat metsiinsä. „Ennemmin tai myöhemmin”, luemme me Belgian metsäseuran aikakauslehdessä, „joutuvat yksityiset metsät vaaraan tulla hävitetyiksi tai ainakin, etteivät ne ole yleisölle sitä, mitä ne nyt ovat. Omistaja ei ota huomioon niitä seurauksia, joita paljaaksi hakkaus tuo ilmastolle, vesisuhteille ja teollisuudelle; hän näkee ainoastaan omat etunsa.”

Näistä syistä vaativat kaikki oppineet metsänhoitajat ja useimmat taloustieteilijät valtionmetsien

säilyttämistä ja edelleen laajentamista. On sitä paitsi huomattava, että melkein kaikki nämä todistuskappaleet voidaan käyttää täydessä laajuudessaan, kun ovat myös kysymyksessä maan muut rikkaudet, jotka tulevien sukupolvien edun vuoksi täytyy alistaa järkevä hoidon alaiseksi.

§ 7. Yhdistelmä ja johtopäätökset.

Meidän kertomillamme eduilla on ainakin muutamissa teollisuuksissa niin oleellinen merkitys, että kaikissa kansanvaltaisissa maissa levenee yhä voimakkaampi liike valtion ja kunnan liikehoidon laajentamiseksi. Ja tämä tapahtuu huolimatta ennakkokoluuloista, etuvastakohdista ja painavista syistä, joita voidaan esittää kapitalistivaltion liikkeenharjoittajana esiintymistä vastaan.

Olosuhteiden mahti pakottaa kollektivismin katkerimmatkin vastustajat joko tahtoen tai vastoin tahtoa edistämään tämän perille viemistä. Sidney Webb kirjoittaa hienosti ivaten: „Individualistinen valtuusmies käyskentelee kunnan kävelyradalla, jota valaisee kunnan kaasu ja pitävät puhtaana kunnan lakaisuluudat ja kunnan vesi. Hän näkee kunnan kellosta, joka on kunnan kauppahallissa, että on vielä liian aikaista mennä vastaan lapsiaan, jotka tulevat kunnan koulusta, joka sijaitsee lähellä läänin houruinhuonetta ja kunnan sairashuonetta. Hän käyttää siis valtion sätkölennätintä sanoakseen lapsilleen, etteivät he tulisi kaupungin puistoon, vaan

käyttäisivät kunnan raitiotietä kohdatakseen hänet kunnan lukusalissa, joka on aivan lähellä kunnan kirjastoa ja kunnan museota, lukusalissa, jossa hän aikoo käydä läpi muutamia yleisiä asiakirjoja valmistuakseen esitelmään, jonka hän aikoo pitää kaupungintalolla puolestaakseen kanavien kansan haltuun ottamista ja valtion suurempaa oikeutta valvoa rautateitä.”

Me selitämme jo tässä ja tulemme edempänä vielä näyttämään, että tämä osittainen kollektivismi, tämä kunnallistuttaminen kapitalistisen valtion valitessa **oleellisesti eroo** varsinaisesta kollektivismita ja että sen laajentuminen muutamiin teollisuuksiin tuottaisi niissä suurempia haittoja kuin etuja.

Tähän saakka olemme me ainoastaan puhuneet niistä eduista, jotka yleensä voidaan supistaa yhdeksi syyksi, nimittäin että yleinen liikehoito, jossa ei vallitse kapitalistiselle ryöstölle ominainen voitto-raivo, ottaa enemmän huomioon yleisön edun ja on taipuvampi toimimaan muiden näkökohtien kuin voiton mukaan.

On itsestään selvää, että kiinteästi palkituilla virkamiehillä, jotka eivät ole osallisia liikkeen voittoon, ei ole samaa syytä kuin voitonhimoisilla yksityisillä yrittäjillä alentaa palkkoja, pidentää työpäivää, pettää kuluttajia, väärentää tuotteita tai tuhata nykyisen polven luonnonrikkauksia. Mutta toiselta puolen, ja tämä on mitalin takapuoli, täytyy virkavallan, harrastuksen puutteen, taloudellisen riippumattomuuden liikkeen menestyksestä vaikut-

taa epäedullisesti liikkeenjohtajan yrittelijäisyyteen ja tarmoon, erittäinkin yhteiskunnassa, missä kaikki edistää altruisten (ihmisrakkaudesta johtuneiden) tekijäin merkityksen pienenemistä. Sen tuotannollisen etevämyyden, joka johtuu liikkeiden yhtenäisestä jchtamisesta ja työn yhteiskunnallistuttamisesta, kumoavat osittain harrastuksettomuus, konemaisuus, monet kirjoittelut, tuhlaustottumukset ja yleisön toivomusten huomioonottamattomuus, josta kaikesta moititaan nykyaikaista virkavaltaa aivan ansiosta. Ja vaikkapa täydellä syyllä muutamissa kansanvaltaisissa yhteiskunnissa voidaan viitata kunnan liikkeisiin malliliikkeinä, niin rajoittuu se, mitä voidaan sanoa useimpien valtion liikkeiden eduksi, siihen, että valtiollistuttamisen haitat tuotantoon nähden eivät ole suuremmat kuin ne haitat, jotka esiintyvät suurissa yksityisissä yhtiöissä.

Ei voi kylliksi usein esittää, että on suuri erehdys, jos katsotaan kollektivismin yksinkertaisesti vain olevan nykyisen valtion liiketoiminnan edelleen laajentamista. Niin kauan kuin porvariston vaita kestää, pysyvät oikeastaan yleiset liikkeet välttämättömästi kapitalistisina, joita harjoittaa valtio pitäen silmällä mahdollisimman paljon, joskaan ei kokonaan, hallitsevan luokan etuja.

KOLMAS LUKU.

Hoitokysymys.

“Kun jokainen on tullut virkamieheksi, ei ole enää mitään virkamiehiä.”

Jean Jaures

Vaikka kaikki sosialistiset teoretikot panevat useammin kuin sata kertaa vastaauseensa sitä vastaan, pysyvät sosialismin vastustajat väitteessään, että kollektivismissa on kaavana: Kaikki on valtiolistutettava!

Sellaisen kaavan esittäminen on vain sanaleikkiä valtio-sanana kahdella merkityksellä ja jättää kaksimielisyydelle vapaan liikkumavaran.

Sanan laajassa merkityksessä voi valtio käsittää minkä yhteiskuntajärjestelmän tahansa, siis myöskin piikkilakkivaltion, polis- ja virkavaltavaltion, mahtikeinon, joka suojelee omistavaa luokkaa.

Uskomattomasti väännellen sosialistisia oppeja tullaan siihen väitökseen, että tälle kuritushuonevaltiolle, tälle valtiolle nykyisessä muodossaan me tah-

domme uskoa kaikkien liikkeiden johdon, monopolin kaikkiin teollisuuksiin, korkeamman päätösvallan tuotantoon ja myyntiin nähden.

Jos todella niin olisi, ei sosialismilla olisi ankarampia vastustajia kuin juuri sosialistit.

Me olemme ensimmäiset tunnustamassa, että sellainen valtio tuottaisi mitä suurimpia vaaroja sekä personalliselle vapaudelle että yhteiskunnallisen työn tuottavuudelle. Unohdetaan tai ollaan unohtavanaan se tärkeä seikka, että sosialismi ei vain pyri omaisuuden yhteiskunnallistuttamiseen, vaan myöskin nykyisestäään oleellisesti eroavaan työn järjestämiseen.

Jotta tämä työn sosialistinen järjestäminen voidaan suorittaa, vaaditaan joukko uudistuksia sekä moralisella ja älyllisellä että valtiollis-yhteiskunnallisella alalla. Sinne luemme me ennen kaikkea köyhälistön valtiollisen vallan valloituksen järjestämisen, valtion talouden erottamisen kansan taloudesta ja yhteiskunnallisten laitosten, joiden tunnusmerkkinä nykyään on pitkälle käypä keskittyminen, keskipoistumisen.

§1. Köyhälistön valtiollisen vallan haltuunsa valloittaminen.

Tärkein ero suuren yhtiöhoidon ja valtion ja kunnan liikehoidon välillä on siinä tavassa, jolla tärkeimmät osat täytetään.

Edellisessä tapauksessa valitsevat osakkaat joutuvat miehen ja toimii hän heidän edukseen.

Jäikimäisessä tapauksessa valitsevat hänet, ainakin teoretisesti katsoen, valtion tai kunnan kaikki kansalaiset ja toimii hän siis siinä määrin kuin kansalaiset ovat valtaan osallisia ainoastaan yleisön edun mukaan.

Jos valta on yksinvaltaisen monarkin tai hallitsevan harvainvallan käsissä, tarvitsee tuskin mainita, että yleisten liikkeiden johto on ilmi sodassa yleisön, suuren joukon edun kanssa ja vain palvelee yksinvaltijasta tai hallitsevaa luokkaa. Yksinvaltaisotilasvaltaisessa valtiossa tapahtuu siis hyvin usein, että juuri sosialistit mitä tarmokkaimmin esiintyvät jonkun määrätyn valtioliikehoidon haaran laajentamista vastaan.

Niinpä olivat Saksan sosialidemokratit ensi rivissä vastustamassa Bismarckin esittämää tupakkamonopolia, Kanitzin ehdottamaa viljakaupan valtiollistuttamista ja aivan äsken agrarien esittämää valtakunnanpankin uudistamista valtiopankiksi. Schoenlank esitti aivan oikein valtiopäivillä helmikuussa 1899, että nykyään valtiopankin perustaminen vain antaisi juukareille aseensa käsiin ja edistäisi heidän suunnitelmiaan sekä siis vaarallisesti uhkasi nykyaikaisen tuotannon kehitystä.

Samoin tekee Karl Kautsky kirjassaan maanviljelyskysymyksestä jyrkän pesäeron porvarillisista maata koskevista uudistussuunnitelmista. Ehdottoman yksinvallan maassa kuten Saksassa maanvaltiollistuttaminen todella vain lisäisi valtiosta riippuvien vuokraajien lukua ja hankkisi valtiolle varoja

kanuunoiden valmistamiseen, linnoitusten ja pansariläivojen rakentamiseen, sanalla sanoen mahdollisuuden saada kontrollittomasti menettää suunnattomia summia tuottamattomiin tarkoituksiin.

Joskin köyhälistöllä meidän aikanamme on enemmän tai vähemmän kansanvaltaisissa valtioissa riittävä vaikutusvalta, jotta yhteiskunnallinen etu tulee vaikuttavimmaksi muutamien valtion monopolien johdannossa, voi kuitenkin se, mikä nyt on poikkeus vasta silloin tulla säännöksi, kun täydellinen valtiollisen vallan valloittaminen on sinetöinyt työväenluokan lopullisen valtiollisen vapautuksen.

Olisipa tämä vallan siirto miten perinpohjainen tahansa, ei se kuitenkaan yksinään riittäisi poistamaan niitä vaarallisia puutteita, jotka vaikeuttavat nykyistä valtion liiketoimintaa.

Enimmät näistä epäkohdista johtuvat pääasiallisesti pitkälle käyvästä keskityksestä ja melkein kaikkialla tavattavasta valtion hallitustehtävien tai, kuten Schaeffle sanoo, valtion talouden ja kansan talouden, tai kuten Saint-Simon sattuvasti sanoo, ihmisten hallitsemisen ja elottomien esineiden hoidon toisiinsa sekoittamisesta.

§ 2. Valtion talous ja kansan talous.

Nykyaikainen valtio ei ole yksilö, vaan monimutkainen ja erilainen moninaisuus ihmisiä, jotka suorittavat mitä erilaisimpia tehtäviä.

Nykyisessä valtiossa tapaamme me ikivanhoja

sotaisia laitoksia uudenaikaisten teollisuuslaitosten rinnalla.

Ministeriensä edustamana on valtio samalla kertaa kenraali, yliopistonkansleri, korkein liikehoitoviranomainen, poliisi, sitäpaitsi postin, sähkölennättimen, puhelimen, rautateiden johtaja, sillan- ja tienrakentaja, teollisuus- ja kaivostarkastaja, maanviljelyn hoitaja, rahatehtailija ja paljon muuta.

„Ranskassa,” sanoo E. de Laveleye, „vallitsevat ministerit kolmen miljoardin frangin summaa, jonka verot tuottavat, sekä valvovat sitä paitsi kuntien, departementtien ja hyväntekeväisyyslaitosten menoarviota, joka ainakin nousee miljoardiin. He ylläpitävät, hallitsevat ja tarkastavat yleiset koulut, sekä ylempät että alemmat; he nimittävät piispat ja maksavat toisella kädellä palkan papeille, toisella tanssijattarille, jotka suuressa oopperassa asettavat sulonsa yleisön katseltavaksi; he ylläpitävät opistot, akademioiden, ja tähtitornit, j. n. e.; he säätelevät kuinka monta hehtaaria tupakkaa pitää viljellä, kuinka monta vartta tulee kasvaa joka hehtaarilla ja kuinka monta lehteä täytyy olla joka varressa, vieläpä he nimittävät erityiset tarkastajat, joiden tulee lukea nämä lehdet; he myyvät nämä tyhmistytämisen välineet etuoikeutettuihin puoteihin, joiden ympäristöön maan hajallaan olevat omistajat he määräävät; he välittävät kirjeet, sähkösanomat ja sanomalehdet, joka vaatii kokonaisen legioonan toimihenkilöitä; he rakentavat maanteitä ja rautateitä, siltoja ja kanavia; he hoitavat valtion metsien hoidon, metsittävät

alastomat vuoret, valvovat yksityistä metsänhoitoa; he valmistavat posliinia Sevresissä ja mattoja Gobeliniin; tulleilla ja rasituksilla, palkinnoilla erityisesti suosituille teollisuuksille puuttuvat he kaikkiin tuotannon haaroihin.

Korkeimmaksi viranomaiseksi näille laitoksille, joita todella johtavat asiantuntijat, mutta edesvastuuttomat virkamiehet, valitaan joukko vastuunalaisia, mutta asiantuntemattomia politikkoja.

Kun yksityisten rautateiden hoito on erityinen ammatti ja oikeastaan olisi itsestään selvää, että asetettaisi valtion ratojen johtoon insinöörejä tekniikkoja, todellisia ammattimiehiä, jotka ovat kaukana politikasta, annetaan valtion rautatieliiketoiminnan johto asianajajille, politikoilta, joilla ei ole muuta edellytystä tähän kuin ne palvelukset, joita he ovat tehneet puolueelleen.

Sama ministeri voi, kuten oli Belgiassa Vanderpeereboom, ohjata sekä rautateitä että valtiolaivaa.

Kun hän kärsii politisen tappion, jättää hän samalla teknillisen tehtävänsä. Juuri tämä sekoittaminen, ministerien pätemättömyys, nämä alituiset ministerivaihdokset, tämä toisilleen vastakkaisten ja toisiinsa sovittamattomien tehtävien sotkeminen antaa vapaamielisille taloustieteilijöille heidän parhaan aseensa sosialismia vastaan.

Samoin kuin spartalaiset juopunutta helotia o-soitetaan meille porvarivaltiota virkavaltaisine loiseläjiineen, tavattomine keskittämisineen, sietämättömine säännöttelemisineen, tuhlaavaisine hoitoineen

ja huudahtetaan: Tämä on siis se yhteiskuntajärjestys, jonka te tahdotte tehdä yleiseksi! — Todellisuudessa on asian laita aivan päinvastainen.

Kollektivismi ei ole ainoastaan tuotannon- ja vaihdonvälineiden yhteiskunnallistuttamista. Se tahoo muun muassa saada aikaan sen, että politinen valtio, hallituselimistö, erikoistutetaan **teollisuus** valtiosta, joka pankkirina, liikennevälineiden omistajana j. n. e. on yhteiskunnan taloudellinen elimistö.

Me sanomme erikoistutetaan emmekä eroitetaan, sillä vaikkakin teollisuusliikkeiden, taloudellisten elimistöjen tulee elää itsenäistä elämäänsä, joka on välttämätön niiden hyvin johtamiseen, ei niitä kuitenkaan voida irroittaa valtiosta siinä määrin kuin tämä valtio on yleisen tahdon ilmaus.

Lainsäädäntötyö, joka nyt on käynnissä työajan rajottamiseksi, ja työväen suojelukseksi työnantajien vallan väärinkäyttöä vastaan, ei luonnollisesti taukoisi, vaikkakin liikkeet tulisivat yleisiksi. Mutta samalla kun yhteiskunnallistuttaminen enenee, kasvaa myös välttämättä valtion valtiollisten ja taloudellisten tehtävien erikoistuminen. Tämä erikoistuminen täytyy tulla niin perinpohjaiseksi kuin ovat erilaisia ruuansulatuksen ja verenkierron toiselta puolen ja hermoston ja aivojen tehtävät toiselta puolen ihmisen elimistössä.

Olosuhteiden painosta näkyy muuten tämä pyrkimys jo nyt melkein kaikissa maissa. Kaikkiialla vaaditaan ja pannaan täytäntöön enemmän tai vä-

hemmän syvälinen ero politiikan ja liikehoidon välille.

Vuonna 1898 valitti Belgian teollisuus- ja kauppayhdistys, syystä tai syyttä, sen jätämme sikseen, muutamista epäkohdista rautatietariffissa ja esitti, „että nämä epäkohdat tulevat kestämaan niin kauan, kuin rautateitä hoitaa valtio ja johtaa politiikka, joka aina on kaikilta mahdollisilta tahoilta esiintyvän paineen alainen.” Se vaatii siksi, että asetettaisi tariffineuvosto, johon kuuluisi ammattimiehiä rautatiealalta, valtiopäivien jäseniä ja Belgian kaupan ja teollisuuden edustajia, ja jota ministerin tulisi kuulla, ennenkuin hän laatii uusia tariffeja ja muuttaa vanhoja.”

Samallaista esitystä on pohdittu Ranskan parlamentissa.

Pitäen kiinni näistä aivan oikeista näkökohdista, voimme me kysyä: miksei oteta esimerkiksi Schveitsin hallituksesta, joka sekä esityksessään kansallispankin perustamisesta että laissa, joka koski vuonna 1898 ostetuita rautateitä on vetänyt hyvin punnitun rajan politiikan ja valtion liiketoiminnan johdon välille?

Schveitsin rautatiehallitus on oikeastaan aivan riippumaton valtiollisen vallan pitäjistä. Hallinnon jäsenet valitsee osittain liittoneuvosto, osittain kansallisneuvosto, osittain eri kantonit. Heidän tehtäviään ei voida yhdistää tehtäviin, joilla on valtiollinen luonne. He ovat ammattimiehiä eivätkä poliitikkoja.

Samaa vapaata liikkeenhoitoa sovelletaan erinomaisen tuloksellisesti useimmissa Englannin australialaisissa siirtomaissa, Yhdysvaltain työkamareissa ja yleisessä opetuksessa, Belgian säästökassoissa ja kunnallisissa luottolaitoksissa — valtion laitoksia, joilla on samat oikeudet kuin juridisilla personilla, mutta erossa varsinaisesta valtionhallinnosta — Englannin kunnallishallituksen alalla, koulu- ja terveydenhoitolaitoksessa j. n. e.

Kaikkiin yleisiin laitoksiin sovelletuttuna tämä järjestelmä poistaisi monet niistä epäkohdista, jotka johtuvat ministerivaihdoksista, ministerien pätemättömyydestä ja valtiollisen vallan puuttumisesta tuotannon alaan. Mutta tämä uudistus yksinään ei olisi riittävä poistamaan niitä elimellisiä virheitä, jotka esiintyvät nykyisessä muodossa valtion liiketoiminnan hoitoa.

§ 3. Liikehoidon keskipakoistuttaminen.

Nykyisen järjestelmän luonteenomainen tunnusmerkki sekä liikehoitoon että politiikkaan nähden on huippuunsa viety **keskittäminen**.

Jokaisessa liikehoitohaarassa alhaalta ylös saakka on vallalla valvontajärjestelmä, joka panee suuremman painon jonkun päätöksen tekemiseen kuin sen toimeenpanemiseen, vähentää yrittelijäisyyskykyä ja poistaa vastuunalaisuustunteen. Belgian valtionradoilla — ja mikä pitää paikkansa Belgiaan, pitää muuhinkin mahin nähden — ei rata-insinööri voi

mitenkään panna toimeen järjestelmän muutosta hänelle uskotussa virassaan saamatta lähimpien esimiestensä lupaa. Tämän taas täytyy ensin kuulla hallintoa ja tämän taas täytyy useimmissa tapauksissa saada hoitoneuvoston mielipide.

Sanalla sanoen, jokaisen uudistusesityksen täytyy käydä läpi niiden asioiden, missä vanhoillaan olo tietämättömyys ja vihamielisyys kenties asettavat ylipääsemättömiä esteitä sen toteuttamisen tielle. Mies, jolla on vahva tahdonvoima, vie suunnitelmansa perille, mutta sellaiset ihmiset ovat poikkeuksena ja esitys tulee sen vuoksi harvoin toteutumaan ja kukistetaan se usein jo alussa. Toiselta puolen saa aikaan tämä merettelytapa, jolla on ainoastaan tiukka keskittäminen tarkoituksenaan, sen, että vastuunalaisuustunne kuoleutuu. Kun ministeri säännöllisesti ei omaa mitään ammattitietoja, on hoidon valvonta useimmin hoitoneuvoston käsissä, joka on jonkunlaisena yleisön edustajana.

Mutta kehenkä tämä turvautuu, jos joku toimenpide olisi vähemmän harkittu? Hallitukseenko? Mahdotonta. Hallitus ei määrää mitään eikä voi mitään määrätä neuvoston suostumuksesta. Ei hallitus, osastonpäällikkö, insinööri, ei kukaan näistä joudu kiusaukseen ottaa edesvastuu kannettavakseen, kun ei näet mihinkään toimenpiteeseen ole ryhtytty kaikkia kuulematta ja kaikkien olematta yhdessä vastuunalaisia.

Tällä järjestelmällä on niin syvät juurensa, että yleisten virastojen valvonta tuskin enää tapahtuu

taloudelliselta, vaan puhtaasti muodolliselta kannalta. Tärkein kysymys on, onko kussakin tapauksessa suostumusta pyydetty hierarkisessa asteikkojärjestyksessä. Toimeenpanokustannuksista sitä vastoin ei välitetä. Ei kukaan työpajatirehtööri anna tarkkoja tiedonantoja taloudellisesta hoitopuolesta. Sekä rautatieministerin kertomus, että ne vastaukset, jotka kamari saa välikyselyihinsä, osoittavat sen aivan selvästi. He saavat numerotietoja, ilmoitetaan, ja ne ainoat, mitkä voidaan ilmoittaa, ovat pyöreitä lukuja, joilla on vain tulo- ja menoarviotarkoituksensa.

Tämän sijaan täytyy asettaa keskipakoistuttamisjärjestelmä, s. t. s. **itsenäisyys- ja vastuunalaisuusjärjestelmä**. Ei mikään olisi nykyään sellaista uudistusta estämässä ja se olisi oiva valmistus federalistiseen järjestelmään, joka tulee astumaan nykyisen tilalle.

Porvaristo ymmärtää aivan hyvin koko laajuudessaan sovelluttaa meidän tavoittelemamme järjestelmää, kun ovat kysymyksessä sen omat suoraanaiset edut. Monissa teollisuusyhtiöissä on tirehtööri teknillisissä ja kaupakysymyksissä täydelleen riippumaton hallinnosta. Osakkeenomistajien edustajana valvoo hallinto etupäässä tuloksia ja puuttuu ainoastaan sellaisissa tapauksissa asiaan, kun niillä eduilla, mitkä ovat kysymyksessä, on suurempuoleinen merkitys, tai kun katsotaan sopivaksi käyttää valvontavaltaa, ennen kuin tärkeä päätös tehdään.

Kuta suurempi yhtiö on, sitä suurempi on keskipakoistuttaminen. Cockerillin liikkeissä Seraingissa on siten eri johtaja hiilikaivoksilla, sulatusuuneilla ja valssilaitoksilla, terästehtäillä, konerakennuksilla ja kauppapuolella. Vaikka kaikki työpajat, sulatusuunit ja tavaravarastot ovat samalla paikalla, ja vaikka kaikki työskentelevät samoille osakkaille, ovat he kuitenkin täysin toisistaan riippumattomia. Valssirauta, jonka tuottaa sulatusuunien ja valssilaitosten johtaja, ei välttämättä tule konerakennusjohtajan työpajoihin. Jos edellinen voi myydä sen korkeammasta hinnasta tai jälkimäinen ostaa halvemmasta, viettää sulatusuunien johtaja ja hänen virkatoverinsa tuottoa. Samalla tavalla johdetaan kivosliikettä ja teräksen valmistusta.

Samallain järjestelmä esiintyy rautatieyhtiöissä. Ranskan Pohjoisradalla veloittaa veturiosasto liikenneosastoa käytetystä veturivoimasta. Edellisen osaston tirehtööri on yhtiölle vastuunalainen veturien kustannuksista ja jälkimäisen osaston tirehtööri liikennekustannuksista.

Semmoista ei esiinny valtionradoilla jo siitä syystä, että nykyään lähdetään siitä olettamuksesta, että valtio on kaikkivoipa ja virheetön.

Voittaakseen niin suuria etuja kuin mahdollista yleisten liikkeiden riippumattomuudesta varsinaisesta valtiovallasta, täytyy antaa jokaiselle laitokselle itsenäinen järjestys, asettaa muutamia pätevyysvaatimuksia ja jättää koneiston omalle liikunnalle mahdollisimman suuri vapaus. Sellaisen asiantilan valli-

nessa ei yksiiön vastuunalaisuus enää olisi epämääräinen ja häilyvä, vaan todellinen ja luja; personalista yritteliäisyyttä kiihotettaisiin; valtion liiketoiminnan järjestäminen saavuttaisiin käytännöllisyyden ja vapauden, jota siltä nykyään puuttuu. Samalla kun saataisiin säilytetyiksi kaikki valtiollistuttamisen edut, saavutettaisiin sitä paitsi suurten yhtiöiden järjestämisevämmyys.

§ 4. Tulevaisuusvaltio.

Ne välttömät uudistukset, joita voidaan toimeen panna valtion liiketoiminnan etujen enentämiseksi ja sen haittojen vähentämiseksi, ovat luonnollisesti ainoastaan alku ja lähtökohta perinpohjaisemmalle uudistukselle valtion nykyiseen järjestöön.

Joko rauhallista tai vallankumouksellista tietä, joko huomaamatta tapahtuvan uudistussarjan tai enemmän tai vähemmän väkivaltaisten kumousten avulla tulevat valtion hallitustehtävät taukoomaan, samalla kun sen liikehoitotehtävät merkitykseltään kasvavat.

Valtion talouden ja kansan talouden vastakohta ei perustukseltaan ole mitään muuta kuin heijastusta sotilasvaltion ja teollisuusvaltion välisestä vastakohdasta. Jos käydään kysymyksen pohjalle, voidaan varmasti väittää, että köyhälistön valtiollisen vallan haltuunsa valloittaminen, köyhälistön kansainvälisen järjestön laajentuminen, kapitalistisen omaisuuden hitaammin tai nopeammin ja täydellisemmin tapah-

tuva syrjäytyminen kollektivisen omaisuuden tieltä huolimatta väistämättömistä ja ohimenevistä taantumuksista tulevat suuresti edistämään sodan syiden vähentymistä sekä ihmisten että kansakuntien keskuudesta ja siten rajoittamaan kaikkien pakkoon perustuvien valtiolaitosten merkitystä.

Samalla kasvaa itsenäistyneiden ja nykyään itsenäisten liikehoitolaitosten merkitys ja niiden ainoa tarkoituksena on toteuttaa yhteiskunnallinen solidariteetti ja yleisön eduksi johtaa yhä laajemman alan käsittävän kollektivisen omaisuuden hoitoa.

Jos ajatellaan nämä molemmat tulevaisuudessa kehittyneiksi, tullaan yhteiskuntajärjestelmään, joka perustuu vapaaehtoiseen yhteistyöhön, ja jossa kuten Engels sanoo, valtiokoneisto tulee joutumaan johonkin sivistyshistorialliseen museoon yhdessä rakin ja pronssikirveen kanssa.

Nykyisen valtion sijaan syntyy **valtion liikehoito**, jolla vain käsitetään niitä elin:stöjä, joiden tarkoituksena on kehittää tuottokykyisyyttä mahdollisimman paljon ja edistää oikeudenmukaista rikkauksien jakoa.

Tämä on yhteinen katsantokanta kaikilla suurilla sosialistisilla teoretikoilla anarkisti Proudhonista hänen marxilaiseen koulukuntaan kuuluviin vastustajiinsa, Saint-Simonin kannattajista Fourierin oppilaisiin saakka. He voivat kaikki tässä kohden hyväksyä Considerantin johtopäätökset hänen kirjassaan *Destinee sociale*, jossa hän esittää falansterilaisia oppejaan: „Kun valtiot ovat niin uudistetut,

että ne järjestelevät kaupan ja rahamarkkinat, johtavat teollista yhdysliikettä eri väestökeskustojen kesken, tulevat ne ainoastaan liikkeenjohtajiksi, jotka asettaa suurempi tai pienempi lukumäärä yhdistyksiä, ja nauttivat niiden luottamusta, kutka ovat ne valinneet. Ei ole enää mitään valtaa, joka voi käyttää armeijoita, santarmeja ja poliiseja; mielivaltaa ja anastusta, jota kansan aina täytyy pelätä, niin kauan kuin heidän on pakko valmistaa miekkoja, ei enää ole olemassa.”

NELJÄS LUKU.

Jakoperiaate.

“On niin, että yhteiskunta yleensä alkaa siitä, että yksilöllisyyttä rajoitetaan kommunismilla, että yhteiskunnan perusolemus juuri on kommunismi, ja että vihdoinkin yhteiskunnan edistymisen ei ole mitään muuta kuin kommunismin levenemistä.

Karl Rodbertus.

Me olemme osottaneet, että työn järjestämisen sosialistisessa yhteiskunnassa ja nykyisen valtiomonopolin järjestämisen välillä on ero melkoista suurempi kuin jälkimäisen ja kapitalististen yksityisliikkeiden järjestämisen välinen ero on. Meidän täytyy kuitenkin viipyä hetkinen siinä perinpohjaisessa kumouksessa — fourieriläinen sanoisi: kumouksessa, jonka ympäri kaikki liikkuu —, jonka tuotannonvälineiden yhteiskunnallistuttaminen saisi aikaan sekä tuotantoon että jakoon nähden.

Tavarantuotanto, vaihtoarvojen tuottaminen voiton saannin tarkoituksella on, kuten me jo olemme

esittäneet, kapitalistisen järjestelmän tärkeimpiä tunnusmerkkejä. Yksityisomaisuuden vallitessa ei koskaan työskennellä, kuten Rodbertus esittää, luonnollista ja yhteiskunnallista tarvetta, vaan markkinoita, kysyntää varten. Voi olla suuri hätä, mutta kun hätääkärsivillä ei ole vaihtoarvoja vallassaan, ei tehdä mitään sen poistamiseksi. Yhteiskunnallinen työ suoritetaan omistavan luokan laskuun. Jos me nyt oletamme, että omaisuus olisi yhteistä, suoritettaisiin siis yhteiskunnallinen työ kaikkien hyödyksi. Voiton takaa-ajamisen asemasta tuotettaisiin, jotta todelliset tarpeet tyydytettäisiin. Sen sijaan että valmistetaan hyödyttömiä ja ylellisyysesineitä, samalla kun tuhannet työläiset näkevät nälkää, pidettäisiin ennen kaikkea huolta välttämättömimpien tarpeiden tyydytyksestä. Pidettäisiin huolta ravinnosta ja asunnosta, vaatteista ja opetuksesta, ennen kuin käytettäisiin liiallinen työvoima ylellisyysesineiden valmistukseen. Sanalla sanoen, näennäisesti taantuessaan alkuperäisiin muotoihin väistyisi vaihtoarvojen tuotanto käyttöarvojen tuotannon tieltä, mutta ei nyt enää yksityistä perhettä, vaan koko yhteiskuntaa varten.

Voi johonkin määrään — si parva licet componere magnis, (jos sallitaan pientä suureen verrata) — kuvitella itsekseen tämän tudistuksen, tämän valankumouksen merkitystä vertaamalla kapitalistista osakeyhtiötä sosialistien kooperatiiviseen yhdistykseen esim. Voomit'iin Gentissä tai Maison du Peupleen Brysselissä.

Osakeyhtiö työskentelee kansallisia ja kansainvälisiä markkinoita varten. Se tuottaa vaihtoarvoja tarkoituksensa ainoastaan luoda niin suuren voiton kuin mahdollista rajoitetulle joukolle osakkaita.

Jos ajatellaan tämä assosiationi-tyyppi työttömine osakkaineen ja osakkeittomine työläisineen laajennetuksi, saadaan selvä kuva kapitalistisen yhteiskunnan järjestyksestä.

Kooperatiivinen yhdistys, jonka ihanteena on antaa työtä kaikille jäsenilleen tuottaessa niitä esineitä, joita se itse tarvitsee, työskentelee sitä vastoin etupäässä siihen liittyneiden perheiden hyväksi ja koettaa, jos se pysyy periaatteelleen uskollisena, vähemmän pyrkiä saamaan korkeita voitto-osinkoja kuin voittaa tuotannolta mahdollisimman suuria etuja jäsenilleen. Jos ajatellaan tämä assosiationityyppi yleisesti kehittyneenä, saadaan vaikkakin epätäydellinen ja surkastunut kuva siitä, mitä sosialistinen valtio sisältäisi, tai oikeammin, mitä se voisi sisältää.

Olisi naivista näissä hennoissa siemenissä, jotka vielä eivät ole jättäneet kapitalismin äidinkohtua ja jotka rakenteeltaan ja olemiseltaan vielä ovat riippuvia kapitalismista, nähdä pienoiskuvan tulevasta yhteiskunnasta. Me uskomme kuitenkin, että yksinkertaisimmalla ja havaittavimmalla tavalla käsitetään sosialistinen tuotantometodi, jos kosketuskohdaksi ottaa sen lähimmän esikuvan nykyisestä yhteiskunnasta, niin epätäydellinen kuin se lieneekin. Jätettäköön ottamatta huomioon ne kapitalis-

min jäännökset, mitä siinä on, ja kuviteltakoon suuri kooperatiivinen yhdistys — esimerkiksi suurten belgialaisten yhdistysten malliin — joka käsittää kaikki jonkun maan kansalaiset ja omistaa kaikki tuotannonvälineet, ainakin suurissa teollisuuksissa, yhdistys, jonka kaikki jäsenet ollen samalla tuottajia sekä kuluttajia asettaisivat sekä henkensä että ruumiinsa voimat yhteisön käytettäväksi, itse suoranaisesti tai välillisesti valitsevat luottamusmiehensä ja johtajansa ja itse tuottavat kaikki elämänsä tarvittavat käyttöesineet.

Vaikeimmasti ratkaistavissa oleva tehtävä siten muodostetussa yhteiskunnassa olisi vastustajien me ja arvostelijoidemme mukaan jako ja se joksiksi, että se ratkaisemiseksi esitetyt ehdotukset ovat niin suuresti toistensa vastaisia.

Oikoonpa vaikeus miten suuri tahansa — emmekä me aio olla sitä käsittelemättä — pitää kuitenkin ajatella, että yhtä kaikki voi kuvitella itselleen sekä omaisuuteen että tuotantoon nähden kollektiivisen yhteiskunnan, jossa rajoitetaan asteettain parantamaan ja täydellisentämään niitä palkkamuotoja, jotka esiintyvät nykyisessä yhteiskunnassa.

Samoin kuin sosialistien kooperatiiviset yhdistykset pitävät työssään palkkatyöläisiä, mutta takaavat heille alimman palkan, osuuden voittoon, 8-tuntisen työpäivän — ainakin Brysselissä — pysyvän toimen sekä joukon etuja sairaus-, vanhuus- ja työkyvyttömyystapauksessa, samalla tavalla voisi suuri kooperatiivinen, vihdoin kollektiivistinen yh-

teiskunta jossain määrin säilyttää nykyiset palkkausmuodot.

Tämä osittainen kollektivismi, „kapitalistinen kollektivismi” sanoisimme, joileivät nämä molemmat sanat olisi toisilleen aivan vastakkaiset, tämä keskittie sosialismin ja individualismin välillä muodostaisi ja voisi vain muodostaa, kuten tulemme osoittamaan, ylimenokohdan puhtaaseen kollektivismiin. Tämä ei kuitenkaan vapauta meitä velvollisuudesta tutkia eri sosialististen koulujen esittämiä jakoperiaatteita.

Oll ootpa muuten nämä periaatteet miten lukuisia tahansa, voidaan ne kaikki supistaa kahdeksi ryhmäksi: toinen lähtien siitä tarpeesta, joka on tyydytettävä, oikeudesta olemassaoloon — toinen suorittusta työstä — oikeudesta työn täyteen tulokseen. Lähtien tarpeesta — käyttöarvosta — ja nautuen olemassaolo-oikeuteen, sanovat kommunistit: jokainen kykynsä mukaan, jokaiselle tarpeensa mukaan. Lähtien työstä — vaihtoarvosta — sanovat kollektivistit sanan rajoitetussa merkityksessä: jokaiselle työläiselle hänen täysi työnsä tulos.

Ensi silmäyksellä vastustavat nämä kaavat täydelleen toisiaan. Me uskomme kuitenkin, että voidaan ja täytyy yhdistää ne sekä täydentää toinen toisillaan.

§ 1. Oikeus työn täyteen tulokseen

Oikeus työn täyteen tulokseen toteutuu täy-

delleen joko Robinsonin yksinäisellä saarella tai yhteiskunnassa, jossa kylläkin omaisuus on kollektivinen, mutta sitä vastoin yhteisen omaisuuden käyttäminen edelleen yksilöllistä. Tämä on laita maataviljelevässä yhteiskunnassa, jossa, joskaan ei jokainen työläinen, niin kuitenkin jokainen taloudellinen kokonaisuus, jokainen talous, saa maapalansa ja itse tuottaa, mitä kuluttaa, samoin kuin se kuluttaa kaiken, minkä tuottaa.

Siitä hetkestä taas, kun tuotanto toisessa tai toisessa muodossa muuttuu yhteiskunnalliseksi ja yhteinen työ astuu yksilöllisen tilalle, ei voi enää tulla puheeksi, että jokainen työläinen in natura (luonnossa, semmoisena kuin sen on valmistanut) saa työnsä tuotteen, vaan ainoastaan työtuotteen arvon vastikearvon (aeqvivalent) yhteiskunnalliseen työhön pannusta työvoimasta. Ja nyt esiintyy kysymys, mitä sosialistiset ohjelmat ymmärtävät jakoperiaatteellaan: jokaiselle työläiselle hänen työnsä tuote.

Mitä tulee oikeuteen koko työn tulokseen on, kuten jo Anton Menger on huomauttanut, sosialistien keskuudessa vallalla kaksi eri näkökantaa, positiivinen ja negatiivinen. Toisen mukaan on yksityisomaisuuteen sidottu työttä saatu tulo vääryys, jonka täytyy kadota. Toisen mukaan täytyy jokaisen työläisen saada niin suuri osa yhteisestä työtulostosta kuin hän on tuottanut yksilöllisellä työllään.

Että niin ei ole kapitalistisen järjestelmän val-

litessa, käy ilman muuta selville siitä, mitä jo olemme maininneet.

„Niin pian kuin maa tulee yksityisomaisuudeksi”, sanoo Adam Smith, „vaatii maanomistaja osansa jokaisesta tuotteesta, jonka työläinen siitä korjaa. Hänen korkonsa on ensimmäinen poisto maan viljelemisestä syntyneestä työtuotteesta. Sama poisto voiton hyväksi kohtaa melkein kaiken muunkin työn tulosta.”

Ollakseen toisin, täytyisi työläisten olla tuotantonsavälineitten omistajia, ja heidän itsensä tulisi kuluttaa työnsä tuotteen tai saada sen suuruisen vastikarvo.

Mutta toivoa sellaisten olosuhteitten toteutumista yksityisomaisuuden pohjalla, olisi kuten olemme osottaneet kappaleessa teollisuuden keskittymisestä, turhaa haaveilua. Toiselta puolen taas, onko mahdollista, että periaate työläisten oikeudesta työnsä koko tulokseen voi toteutua sosialistisessa yhteiskunnassa kollektivisen omaisuuden pohjalla? Ja olettakamme, että se on mahdollista — onko tämä periaate jakotavasta oikeudenmukainen? Tässä on kaksi painavaa kysymystä, joita velvollisuutemme on tutkia.

Että jokainen työläinen saisi työnsä koko tuloksen yhteiskunnallistuneessa tuotannossa, olisi välttämätöntä — ja tämä on yksi niitä päävastaväitteitä, joita ihmiset luulevat tekevänsä kollektivismia vastaan — että voitaisi eristää tämä tuote määritelläkseen sen osan, jota se edustaa yhteistyön koko-

naistulosta. Mutta koska tästä kysymyksestä on ollut lukemattomia väittelyjä, niin meidän tuskin tarvitsee mainita, että tämän määrittelemisen tiellä on esteitä, jotka näyttävät ylitsepääsemättömiltä. Jollemme rajoitu arvioimaan mielivaltaisesti tai aseta samaa arvoa kaikille sekä taiturien että sekatyöläisten työpäiville, niin miten voimme määrätä jokaisen yksityisen työvoiman tuotteen arvon — työn, jossa käytetään järkeä, tai jossa käytetään lihaksia, koneellisen tai toimeenpanevan, jotka kaikki yhdessä toimivat tuotteiden maasta irrottamisessa, valmistamisessa ja kuljetuksessa.

Yksilön työosan etsiminen yhteiskunnan työn tulosta on useimmiten samaa kuin jos hakisi neulaa heinäsuovasta.

Ja vaikka olisikin olemassa joku mittakaava, jonka avulla voitaisiin määritellä yksilöllisen työn arvo, niin ei kuitenkaan olisi oikeudenmukaista jakaa yhteistyön koko tulos suoranaisten tuottajain kesken. Se olisi samaa kuin että kiellettäisiin oikeudet epäsuorasti tuottavilta, kaikilta niiltä, joiden eroittamaton yhteistoiminta tuottaa välttämättömän avun yleiselle työlle, samoin olisi se yhtä, jos kiellettäisiin elämisoikeudet heikoilta, kykenemättömiltä — kaikilta, jotka ovat syntyneet kärsimään; lopuksi ja ennen kaikkea olisi se samaa kuin että annettaisiin tunnustus niille yksilöille, jotka yhteiskunnan muodostavat, niistä tuloksista, jotka yhteiskunta itse on saavuttanut.

„Yksilöllinen työ”, kuten Rodbertus hyvin sa-

roo, „on suureksi osaksi hedelmällistä ainoastaan yhteistoiminnan kautta. Miksi sen pitäisi antaa takasin yksilölle sitä, jota hän ei ole luonut? Kollektivisuudella, jonka yhteistyö yksistään tekee tulokset hyödyllisiksi, on oikeus yhteiskunnan tuotteen osaan, jota ei tulla jakamaan.”

Siitä hetkestä, siis, kun yhteiskunnallinen tuotanto asetetaan yksilöllisen tuotannon sijaan, ei enää oikeuden työnsä tuloksiin periaatetta voi ottaa sen yksilöllisen merkityksen kannalta. Se merkitsee vain sitä, että työläisten yhteisesti otettu tulisi nauttia yhteiskunnallisen työn koko tuloksen ilman että sitä voisi rajoittaa kukaan, joka yksilönä kontrolloeraii tuotannonvälineitä.

Mutta tästä ei vielä selviä millaisen osan jokaisen työläisen tulisi saada niistä rikkauksista, joita yhteiskunta, mistä hän on osa, tuottaa; ja tässä vastustajamme — asettaen vastakohtiksi oikeuden elämiseen ja oikeuden työn tuloksiin — luulevatkin löytäneensä loukkausikiven kollektiviselle sosialismille.

Sanotaan, että kollektivismilla ei ole mitään periaatetta jaosta. Taloustieteilijät sellaiset kuin Leroy-Beaulien ovat tässä suhteessa yhtä mieltä kommunisti-anarkisti, niinkuin esim. Krapotkinin kanssa, jotka kollektivismin periaatteita vastaan asettavat kommunistisen: „Jokaiselta kykynsä mukaan; jokaiselle tarpeittensa mukaan.”

§ 2 Oikeus elämään.

Kirjassaan “Taistelu leivästä” Krapotkin, puhuessaan oikeudesta elämään tai paremmin oikeudesta hyvinvointiin, sanoo, että ainoa periaate, jota kommunistiyhteiskunnassa voidaan jakotapaan nähdä käyttä, on se, joka on jo käytännössä Euroopan agrariyhdykskunnissa.

Jos yhdyskunnalla esim. on metsää ja polttopuita on yllin kyllin, on jokaisella sen jäsenellä oikeus ottaa metsästä niin paljon kuin haluaa eikä sitä rajoita mikään muu kuin naapurien yleinen mielihope.

Samoin on yhdyskunnan laidunmaitten laita. Niin kauvan kun laidunta on kaikille tarpeeksi ei kukaan pidä lukua siitä, kuinka paljon kunkin lehmät syövät tai kuinka monta lehmää kullakin on. Ei ole olemassa mitään rajoituksia tai jakoa paitsi siinä tapauksessa, että laidunmaa on kaikille riittämätön

Ja jos menee itä-Europan maihin, missä isoja puita on paljon ja maata kaikille, niin tekee sen huomion, että taonpojat ottavat metsästä puita, millaisia tarvitsevat ja niin paljon kuin tahtovat sekä viljelevät niin suurta palaa maata kuin tarvitsevat ensinkään ajattelematta puiden jakoa tai maan palstoittamista. Kuitenkin jaetaan puut ja maat palstoitetaan heti, kun niitä alkaa olla riittämättömästi kaikille. Niin on jo tapahtunut Venäjällä Sana'la sanoen, mitä tuotetaan yllin kyllin, sitä ottavat he,

minkä tahtovat; ja jakavat suhteellisesti sen, mitä on niukalti ja joka pitää jakaa.

350,000,000 hengestä, jotka asuvat Euroopassa, 200,000,000 vielä käyttää näitä menettelytapoja, jotka ovatkin juurtuneet syvälle ihmisluonteeseen.

Kuitenkin ottakaamme huomioon, että yksinkertaisia jakotapoja käytetään luonnonrikkauksiin nähden, joita tuottamaan ei ole tarvittu työtä. Sitä vastoin heti kun työtä, kun tuottavia ponnistuksia välttämättä tarvitaan, niin kommunististen periaatteiden käytäntöönpano yleensä kohtaa lujaa vastustusta. Sitäpaitsi on oikeudellista kysyä, kuinka äärettömän suuri ihmisystäväisyyden (altruististen tunteiden) tulisi olla työläisissä, joita heidän tuottavaisuutensa ei vähenisi, kun heillä ei olisi mitään suoranaista personallista etua tuotannon kartuttamisesta.

Siis, vaikka me tunnustammekin Krapotkinin kanssa kommunistiaatteet, jotka esiintyvät nykyisessäkin yhteiskunnassa — ja joilla olisi paljon suuremmat mahdollisuudet toteutua sosialistisen järjestelmän vallitessa — meistä näyttää yhtä mahdottomalta myöntää, että yhteiskunnan tuotteiden jaossa on otettava lukuun yksistään jokaisen yksilön tarpeet katsomatta ollenkaan työhön, minkä hän on tehnyt, kuin että yksistään katsotaan työtä, minkä hän on tehnyt eikä ollenkaan oteta lukuun hänen tarpeitaan.

Pohjaltaan on näillä kahdella periaatteella — jokaiselle työnsä mukaan ja jokaiselle tarpeensa

mukaan — lähtökohtana kehitys, joka ottaa nykyisestä järjestelmästä mitä epätäydellisimpiä kollektivismin muotoja ja loppuu mitä vapaimpiin ja täydellisimpiin kommunismin muotoihin.

Tässä suhteessa me olemme samaa mieltä kuin muutamat — eivätkä suinkaan vähäpätöisimmät — kommunisti-anarkistit itse ovat. “Kun kansakunnat,” sanoo Edward Carpenter — ovat oppineet tuntemaan kommersialismin ja kilpailujärjestelmän yhtä perinpohjin kuin ne nyt tuntevat individualismin (“jokainen tekee työtä ainoastaan omaksi hyväkseen”), niin niillä tulee olla aikaa unohtaa ne. Yhteiselämän aate, joka niin kauvan on ollut tukahdutettuna, tulee kasvamaan ja levenemään uudelleen, mutta hitaasti. Täytyy myöntää siis, että uusien aatteiden ja uusien elintapojen kehittymisen aikana meidän on kuljettava sosialismin välimuodon läpi. Sellaiset periaatteet kuin “maan ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallistuttaminen,” vaikka ne ovatkin päämääräisiä ja todellisuudessa mahdottomat toteuttaa, tulevat olemaan lähtökohtia tämän mieltäpitemisen kehittämiseen. Niiden osittainen käytäntöönpano tulee totuttamaan ihmisiä yhteistyöhön ja yhteisen toiminnan aatteeseen.”

Näin periaatteiden näennäinen vastakkaisuus, joka esiintyy sosialismin eri suunnissa, katoa, kun myönnämme, että ne tarkoittavat yhteiskunnallisen kehityksen eri asteita.

Kaikilla meillä on kommunismi ihanteemme ja lopullisena päämääränämme, ja nykyäänkin yhä

kasvavassa joukossa yleisiä laitoksia meillä on käytännössä osia siitä; että ovat esimerkiksi varat, joita käytetään vapaaseen opetukseen, sosialistiyhdyskunnissa vapaa ruoka koululapsille ja tunnustetut takeet elämismahdollisuuksista joissakin tapauksissa sairaille, vanhuksille ja raajarikoille sekä muuten heikoille ihmisille.

Ehkä vielä tulee aika, jolloin moralin ja yhteishengen kehitys, tuotteiden paljous ja kaikkien muiden jakotapojen epäedullisuus ja hankaluus saavat aikaan kommunistiperiaatteiden käytännönpanon. Mutta asiain nykyisellä ollen täytyy meidän ottaa lukuun ihmisten itsekkäisyys ja ahdasmielisyys — niin paljon kuin niitä tarvitaan — takaamaan mahdollisimman suuren tuottavaisuuden yhteiskuntatyössä.

§ 3. Yhdistelmä ja johtopäätökset.

Teemme sen johtopäätöksen, että on mahdollonta määritellä sääntöä jakotavasta, joka sääntö sopisi yhteiskunnan kehityksen kaikille asteille. Sellaisen säännön etevämyys riippuu aina viime sijassa siitä, että se takaa paremmin kuin toiset tuotantovoimien suurimman enenemisen jonakin määrättyinä aikana — että se takaa suurimman toiminnan kokonaistuotannossa.

Sitäpaitsi on meidän otettava huomioon, että sosialistisessa yhteiskunnassa "jako"-kysymyksellä ei olisi sitä määräävää merkitystä, mikä sillä on

nykyään, ja jonka porvariillisesti ajattelevat kommunistit asettavat sille, kun he mielikuvituksessaan siirtyvät toisellaiseen yhteiskuntajärjestelmään.

Niinkuin tiedämme jaetaan nykyään yliarvo kokonaisuudessaan yksityisten kapitalistien kesken. Jakoprosessissa seuraa, että osa tätä yliarvoa — se osa, jota ei kuluteta tuottamattomasti — käytetään kehittämään tuotannonvälineitä, palkitsemaan epäsuoraan tuottajia tai muuten suorittamaan yleisiin menoihin tarvittavia summia.

Sitä vastoin sosialistisen järjestelmän vallitessa ei olisi mitään jakokysymystä — paitsi suhteellisesti pieneen osaan nähden yhteiskunnan tuotannon yliarvoa. Ennenkuin tätä yliarvoa jaettaisiin yksityisiille vetäisi yhteiskunta siitä pois määrän, joka tarvitaan tuotannonvälineitten edelleen kehittämiseen, palkoiksi niille työläisille, jotka eivät ota osaa suoraan tuotantoon, ja kustantamaan sekä hoitamaan yleisiä laitoksia, jotka ovat jokaisen kansalaisen käytettävänä.

Sosialistiyhteiskunnassa, jossa kommunistiperiaatteet yhä enemmän ja enemmän pääsisivät vaikuttamaan nämä piistot kaikkien yhteiseksi hyväksi tulisivat vähentämään samassa suhteessa yksilökohtaista jakamista.

Olettaakaamme esimerkiksi, että yhteiskunta itse järjestäisi kollektivisten toimenpiteiden kautta tuotannonvälineiden kehityksen siten, että ne myöntäisivät sekä työläisille, että työhönkykenemättömille yhtäläisen oikeuden tarpeittensa tyydyttämiseen,

että yhteiskunta järjestäisi vapaiksi yleisiksi laitoksiksi lasten opetuksen ja elättämisen, asunnot, valon ja lämmön, veden, kirjeiden, matkustavaisten ja tuotteiden kuljetuksen — sanalla sanoen, kaikki yhteiskuntaelämän muodot, jotka vastaavat tarpeita, jotka ovat suunnilleen samallaiset kaikille yksilöille. Eikö ole selvää, että tällaisessa yhteiskunnassa, jossa kommunismi on vallalla, kysymys yksilöllisestä jakamisesta, ottaen lukuun tehdyn työn laadun ja määrän, ei olisi enää etusijalla, vaan toisarvoinen?

Tämä jakotapa on jo joillakin a'oilla — puhumme asiasta vielä saadaksemme ajatuksemme selväksi — käytännössä sosialistisissa kooperativiyhdyskunnissa.

Esimerkiksi yhdyskunnassa Maison du Peuple Brysselissä takaavat säännöt, ennenkuin voitto jaetaan, työläisille normalipalkan, Parti Ouvrier ryhmälle vuokran, lämmön ja valon, sairaille jäsenille jokapäiväisen leivän ja lievennystä lääkkeiden ja lääkärihoidon muodossa; sitäpaitsi määrärahoja taide-, opetus- ja kasvatuseräosastoille ja agiteeraukseen; ja vasta sitten, kun nämä poistot ovat tapahtuneet ja kun on määrätty summat, joita täytyy pitää varalla yhdyskunnan koneiston uudistamiseen ja kehittämiseen, jaetaan jäännös yhdyskunnan jäsenten kesken.

Samoin sosialistisessa yhteiskunnassa vasta sitten, kun kaikki etusijassa olevat tarpeet on täytetty, kun kaikkien yhteiskunnan jäsenten toimeentulo on taattu, tuotannon ylijäämä — tai paremmin tuotan-

non arvon ylijäämää — voitaisiin käydä jakamaan toisella tavoin.

Siihen määrään kuin olisi yhteiskunnalle hyödyllistä tuotannon kannalta katsoen myöntää erityisiä etuja määrätuille työläisille kiihottaakseen heidän työhaluaan ja työvoimiaan, ei mikään estäisi kollektivista yhteiskuntaa pitämästä voimassa — olosuhteiden mukaan muunnettuna — palkka-asteikköä, joka nykyään on käytännössä yhteiskunnan palveluksessa oleville henkilöille.

Kollektivismiin ei tarvitse välttämättömästi merkitä yhdelläisuutta pa'koissa.

Tämä antaa meille tilaisuuden vastata vastaväitteeseen, että kollektivisessa yhteiskunnassa kaikki haluaisivat työskennellä niissä töissä, jotka ovat miellyttävimmät ja helpoimmat. Täytyisi, sanotaan, käyttää pakkokeinoja työvoiman jakamiseen eri aloille: katujenlakasijan toimi tulisi silloin olemaan yhtä vastenmielinen kuin sotapalvelus on nyt.

Ensiksikin huomautamme, että heti, kun niin kävisi, tulisivat tarpeelliset keksinnöt tekemään nuo "vastenmieliset työt" hyvin vähäpätöisiksi. Mutta vastataksemme vastaväitteeseen koko siinä laajuudessa, joka sille tavallisesti annetaan, niin eikö ole selvää, että tässä suhteessa kollektivisella yhteiskunnalla on käytettävänä samat menettelytavat kuin kapitalistisella?

Mitä nykyään tapahtuu, kun jollakin teollisuusalalla on liian paljon työläisiä? Pa'kat alenevat. Sitä vastoin jos jollakin alalla on liian vähän työ-

läisiä, niin palkat nousevat. Aivan samoin tapahtuisi kollektivisessa yhteiskunnassa: kun tarpeelliset poistot olisi tehty ja palkat maksettu, niin jokaisen osuus ylijäämään, joka jaetaan eri tuotannonhaarojen kesken, tulisi olemaan sitä pienempi, mitä useampien kesken se tulisi jakaa. Sen vuoksi ne työalat, joissa on paljon työläisiä, tulisivat olemaan suhteellisesti huonompipalkkaiset; ne taas, joissa on vähän työläisiä — epämieluiset ja vaaralliset työt — saisivat suhteellisesti suuremman palkan. Olisi olemassa ainoastaan yksi eroitus — ja sekin tekee kollektivismin edullisemmaksi — nimittäin että nykyään on varsin vaikea vaillinaisen ammattiopetuksen vuoksi vaihtaa alaa — s. o. muuttaa työskentelemään yhdeltä teollisuusosalta toiselle — joka vaikeus suureksi osaksi häviäisi sosialistisessa yhteiskunnassa.

Olisiko meidän tutkittava tarkemmin kysymyksiä työn järjestämisestä kollektivisen suunnitelman mukaan; olisiko meidän esimerkiksi kysyttävä, miten ja kuinka määräävästi eri työläisryhmät tulevat ottamaan osaa asioiden johtoon ja johtomiesten valitsemiseen? Jos näin tekisimme, niin emme huomaisi, että niiden kysymysten ratkaisun täytyy riippua ajasta, paikasta ja teollisuuden eri aloista sekä siitä, kuinka korkealla kehitysasteella työläiset ovat sielullisesti.

Samalla tavoin kuin on tärkeää olla käytännöllinen ja varma laittaessa sääntöjä päivästä toiseen, olisi meidän mielestämme turhaa haaveilua ruveta

rakentamaan seikkaperäistä suunnitelmaa järjestelmästä, josta ainoastaan pääpiirteet ovat näkyvissä.

Sitäpaitsi, jos on joitakin, jotka mielellään tällaisia arveluja tekevät, niin viittaamme niihin moniin kuvauksiin tulevasta järjestelmästä, jotka ovat tulleet ilmoille viimeisen kymmenen tai viidentoista vuoden kuluessa. On vara valita Schaefflen tieteellisen tarkkuuden, Bellamyn melkein yliluonnollisen kekselijäisyyden ja William Morris'in miellyttävän runollisen mielikuvituksen välillä, ja kun on käynyt läpi nämä kaikki ja tullut huomaamaan näiden ihanteiden eroavaisuudet, niin niiden muista seikoista riippuva luonne käy selväksi.

Kuitenkin olkoon meistä kaukana vähentää näiden kirjallisuustuotteiden arvoa; ne tekevät miellyttävän eläväksi järjestelmämme, joka ei vielä esiinny muuten kuin aatteena; ne vastaavat niihin tuhansiin vastaväitteisiin, joita lausuvat ne, jotka vihaavat uusia aatteita; ne totuttavat ajatuksemme liikkumaan vapaammasti ulkopuolella porvarillisen maailman historiallisia kaavoja; mutta sitten kun ne ovat auttaneet meitä tekemään haaveilumme varmemmaksi, on tärkeää että palaamme jälleen tosioloihin ottamaan selvää esteistä, jotka eroittavat meidät luvatussa maasta, ja tutkimaan millä tavoin kansat, jotka nyt ovat lähteneet etsimään parempaa tulevaisuutta, sen saavuttavat.

VIIDES LUKU.

Toteuttamiskeinot.

Flectere si nequeo superos Acheronta movebo.

Virgilius.

(Jolleivät jumalat minua kuule, niin käännyn pirujen puoleen.)

Luovuttajien luovuttaminen näyttää pakostakin olevan ainoa tehokas keino, jonka kautta työn ja omaisuuden yhteys perustetaan uudelleen lujemmalle pohjalle kaikissa niissä tuotannon ja vaihdon haaroissa, joissa kapitalistinen keskittyminen on tehnyt tehtävänsä. Mutta vaikka kaikki sosialistit ovat samaa mieltä tässä suhteessa, niin eivät he ole läheskään samaa mieltä keinoista, joita on käytettävä päästäkseen tähän tulokseen.

Yhteiskunnallistuttamismenettelytavat, joita eri ryhmät sosialisteja ovat ehdottaneet, voidaan jakaa kolmeen osaan aina sen mukaan tarkoittavatko he tuotannonvälineiden luovuttamista ilman korvausta, täydellisellä korvauksella tai osittaisella korvauksella.

1. Luovuttaminen ilman korvausta.

Ne, jotka puolustavat kapitalistisen omaisuuden yksinkertaista takavarikkoon ottamista, voivat ottaa historiasta esimerkkejä samallaisista tapauksista, joista huomattavin kieltämättä on feodalioikeuksien lopettaminen ilman korvausta v. 1789.

Kirjassaan Sosialismi ja Ranskan vallankumous on Andre Lichtenberger selvästi osoittanut, että todistelmat, jotka oikeuttivat porvarit luovuttamaan, oikeuttavat tarkoitusprien yhdenkaltaisuuden vuoksi myöskin porvarien luovuttamisen, ja sen vuoksi on jokainen, joka iloitsee v. 1789 etuoikeuksien lopettamisesta, jotensakin epäjohdonmukainen puolustaessaan vuoden 1900 etuoikeuksien pyhyyttä.

„Vaikka kapitaali on paljon vähemmän vaarassa kuin feodalioikeudet v. 1789,” sanoo Lichtenberger, „on se kuitenkin siinä suhteessa samallinen kuin nekin, että se on oikeudenmukaista omaisuutta ainoastaan hyvin pienen osan mielestä koko kansasta, ja että se voisi tulla samoin kuin feodalioikeudetkin tulivat vaaraan, milloin tahansa tämä sitä vastustava osa kansasta saatuaan vallan haltuunsa laatisi omaisuudesta sellaisia määräyksiä, joihin kapitali ei sisältyisi. Tuskin tarvinnee sanoa, että teoretisesti tällainen menettely saattaisi omaisuuden paljon suurempaan vaaraan kuin se oli v. 1789. Heti kun omaisuutta ruvetaan määrittelemään uusien periaatteiden mukaan, voimme kuvitella kapitalin suhteen

samallaista menettelyä kuin käytettiin feodaliouksien nähdessä. Kapitalin suhteen tehtäisiin eroitus sellaisen, joka on syntynyt työn tuotteiden kasaantumisesta, ja sellaisen, jonka yksistään raha on tuottanut, välillä; tätä jälkimmäistä pidettäisiin epäoikeutettuna ja se vallattaisiin, ja ainoastaan tuo edellinen säilytettäisiin tai vaihdettaisiin käyttövaroihin. Ja samalla tavoin kuin kaikenlaiset feodalioukset lopuksi lopetettiin ilman korvausta sen vuoksi, että yläluokka vastusti uutta hallintoa, ja siksi, että se oli välttämätöntä yleiselle turvallisuudelle, niin miksi ei kaikellisella kapitalilla, jota ei ole vaihdettu käyttövaroihin, voi olla sama tulevaisuus aivan analogisten syiden tähden?”

Voi käydä niin, että omistavan luokan vastustuksella on joskus oleva samat seuraukset kuin mitä viime vuosikymmenen lopulla tapahtui; voi tapahtua, että kauvan ajottu rauhallinen ja asteittainen luovutustamishanke joutuu saman kohtaan alaiseksi kuin ne joita ehdottivat Turgot, Condorcet ja heidän toverinsa vähää ennen Ranskan vallankumousta. Sillä eroituksella kuitenkin, että jos kapitalistinen omaisuus otetaan takavarikkoon, jos se luovutetaan ilman korvausta, niin — ottamatta ollenkaan lukuun olisiko se oikeudenmukaista tai ei — siitä on suoranaista seurauksena, että oikeudet kaikkiin tuloihin — olivatpa ne maasta tai kapitalista — loppuvat samalla.

Niinkuin Krapotkin todistaa, on sivistyneissä yhteiskunnissa yhtymäkohtia, joita ei voi muuttaa

koskettelemalla ainoastaan osia niistä. „Oletta-kaamme,” sanoo hän, „että joillakin määrättyillä alueilla pannaan toimeen osittainen luovututtaminen, joka esimerkiksi rajoittuu suurten maanomistajien luovututtamiseen ja jättää tehtaat rauhaan — niinkuin Henry George vaati; että siinä ja siinä kaupungissa tulot otettaisiin takavarikkoon ilman että kauppatavarat tehtäisiin yhteiseksi omaisuudeksi, taikka että jossakin teollisuuspiirissä tehtaat otettaisiin takavarikkoon ja jätettäisiin suuret maanomaisuudet rauhaan. Joka tapauksessa olisi seuraus sama. Ääretön taloudellinen sekasorto ilman mitään keinoja järjestää taloudellinen elämä uudelle kannalle. Teollisuuden ja vaihdon lamaus, joka ei olisi sopusoinnussa oikeusperiaatteiden kanssa, o'otila, josta yhteiskunta tuskin enää voisi muodostaa sopusuhtaista kokonaisuutta.”

Näyttää mahdottomalta väittää Deslinierestä vastaan, kun hän sanoo: luovututtaminen ilman korvausta tulee olemaan täydellinen, tai sitä ei tulla yrittämäänäkään.

Mutta toiselta puolen on luultavaa — jotta tätä luovuttamista voittamattomat vaikeudet eivät tule estämään — että kapitalistisen keskittymisen täytyy kehittyä huippuunsa, että personallista omaisuutta ei ole muuta kuin muinaismuistoina, että äärettömän enemmistön kansalaisia muodostavat köyhälis-työläiset, joilla ei ole „muuta menetettävää kuin kahleensa.” Mutta vaikka oletamme näinkin tapahtuvan ehkä joskus tulevaisuudessa, niin ei ole e-

päilystäkään siitä, että luovututtaminen ilman korvausta vastustuksineen, vaikeuksineen ja verisine rauhattomuuksineen, joita se varmasti saisi aikaan, tulisi lopultakin maksamaan enimmän.

„Me emme ollenkaan pidä mahdottomana”, kirjoitti Engels v. 1894, „korvausta omistaville vaikka millaisten olosuhteiden vallitessa. Monen monta kertaa on Karl Marx lausunut mielipiteensä, että jos me voisimme maksaa koko roikalle, niin se tosiaankin olisi halvin keino päästä heistä erilleen.”

Tarkastakaamme sitten olisiko sellainen osto mahdollinen myöntämällä kapitalisteille, mitä Belgian perustuslaki kutsuu „oikeudenmukaiseksi ja kohtuulliseksi korvaukseksi.”

2. Luovututtaminen täydellisellä korvauksella.

Tätä menettelytapaa käyttävät nykyiset hallitukset, kun ne ostavat esim. rautateitä.

Valtio lainaa summat, joita ostoon tarvitaan ja luovutetut kapitalistit saavat rautatiestään vähintään sen vaihdearvon. Paljon useammin tapahtuu, että korvaus, joka heille maksetaan, on paljon suurempi kuin sen omaisuuden arvo, joka tulee valtion omaksi. Mutta vaikka oletamme että niin ei käy, vaan että osto tapahtuu normaliarvosta, niin kuka ei huomaisi, että tällainen luovututtaminen ei mitenkään ratkaisisi problemaa työttä saatujen tulojen poistamisesta.

On totta, että lopetamme osakkeenomistajien

voitto-osingot, mutta me annamme heille sijaan valtion obligationeja. Me laajennamme kollektivista omaisuutta, mutta samassa suhteessa me suurennamme valtiovelkaa. Tämän vuoksi Finet sanoo mieltäkiinnittävässä kirjassaan: „Ne, jotka lainaamalla ryhtyvät hankkimaan valtiolle perintöoikeuksia, työskentelevät kollektivisuuden etuja vastaan ja kapitalistien hyväksi: niin kauvan kuin kapitalistit saavat pitää tulonsa. He ostavat kapitalisteilta omaisuutta ja maksavat siitä suuremman hinnan kuin sen arvo on, ja sijoittavat valtion rahat siten, että tuloilla häidin tuskin saadaan korot maksetuksi.”

Varmasti tässä arvostelussa on osaksi liioitettua. Vaikka ostohinta o'ikin hävyttömän korkea joissakin tapauksissa Belgian rautateitä valtio le lunastettaessa, niin ei se sittenkään ollut rahallisessa suhteessa mikään epäedullinen kauppa — vaikka ei ollenkaan oteta lukuun niitä etuja, joita siitä oli yleisölle ja rautatietyö'äisille. Mutta yhtä paljon totta on, että jos tuotannonvälineiden yhteiskunnan huostaan ottaminen vaatii valtiovelan lisääntymisen, niin se ei millään tavoin lopeta parasitiluokan olemassaoloa, parasitiluokan, jolla on oikeus elää työtä tekemättä sen vuoksi, että se riistää toisten työn tulokset. Näiden olosuhteiden vallitessa voimme ajatella parasitiluokan kukistumista ainoastaan joko konkurssitilan tai kuoletusvaraston kautta. Valtio joko kieltäytyisi tai huomaisi mahdottomaksi täyttää sitoumuksiaan — jolloin taas oltaisiin tultu

epäsuorasti luovututtamiseen ilman korvausta — tai rupeisi muuten asteettain lopettamaan valtiovelkaa.

Mutta kuoletusvarastoa varten tarvitaan varoja, ja nämä varat ovat välttämättä vaadittavat joko työläisiltä tai kasaantuneista omaisuuksista. Ja tämä saattaa meidät tutkimaan millä tavoin kollektiivinen yhteiskunta korvaisi eläville kapitalisteille luovututtamisen, samalla kun kuolleet kapitalistit luovutettaisiin ilman korvausta.

3. Luovututtaminen osittaisella korvauksella.

Tällaisissa luovuttamiskeinoissa on joitakin, jotka edellyttävät samoin kuin luovututtaminen ilman korvausta äkillistä muutosta kapitalistisesta kollektiviseen järjestelmään; sitävastoin on toisia, joiden mukaan muutos hyvin helposti voisi tapahtua asteettain ja vieläpä ainoastaan osittainkin.

Kirjassaan „The Quintessence of Socialism” Schaeffle kuvailee tuon ensimmäisen ryhmän järjestelmää seuraavasti: „Porvaristolla olkoon oikeus siihen, mitä se on koonnut nykyisen tuotantotavan vallitessa, ja me ostamme siltä yksityisen kapitalin samoin kuin sekin osti feodalioikeudet. Mutta sillä ei ole valtaa kaikiksi tuleviksi ajoiksi estää parempien tuotantotapojen valtaan pääsemistä. Milloin tahansa voi kansa julistaa uuden tuotantotavan uudeksi oikeuskäsitteeksi. Sen jälkeen ei kapitalisti voi enää harjoittaa yksinään suurteollisuuttaan; hän tulee oppimaan ajattelemaan itsensä onnellisek-

si, jos yhteiskunta maksaa hänelle ja hänen lapsilleen hänen yksityisestä kapitalistaan vuotuista eläkettä nautinnonvälineissä, jota tulee kestämään siihen asti, että jokainen on sulautunut uusiin olosuhteisiin. Meidän kapitalistimme tulevat alistumaan uusille oikeuksille, jotka kansan enemmistö on julistanut vallitseviksi, samoin kuin aateliston täytyi alistua noudattamaan oikeuksia, jotka porvaristo julisti, ja tyytyä ostohintaan, jonka se sai feodalioikeuksistaan.”

Jos tällainen luovututtamiskeino tulisi käytäntöön, niin esimerkiksi perheen, jolla olisi hallussaan tuotantovälineitä 20,000,000 dollarin arvosta, tulisi pitää saaneensa täyden korvauksen, jos se kolmen-, neljän- tai viidenkymmenen vuoden kuluessa saisi eläkkeinä 20,000,000^o dollarin arvon kulutus-, ylellisyys- ja nautinnonvälineinä.

Mutta taaskin olettaamme, että kaikellinen yksityinen kapitali lopetetaan yhtäaikaa. Tietenkään ei voisi käydä päinsä, että jotkut omistavista saisivat eläkettä ainoastaan jonkun aikaa ja toiset jatkaisivat loppumattoman tulon saantia. Sen vuoksi kun on kysymys kapitalistisen omaisuuden asteettaisesta muuttamisesta kollektiviseksi, niin osittainen korvaaminen käy mahdottomaksi. Tätä yhteiskunnallistuttamisprosessia ei voida toteuttaa muutoin kuin panemalla käytäntöön samat säännöt kaikkiin nähden ilman että kapitalistit jaetaan eri ryhmiin eri kapitalistiryhmien mukaan.

„Uusi yhteiskuntajärjestelmä, jonka perussään-

tönä on oikeudenmukaisuus, tulisi saada aikaan ilman ainoatakaan epäoikeudenmukaista tekoa.” (Colins.) Tähän voitaisiin tulla käyttämällä menettelytapaa, joka Bozardin mukaan ”on perintöoikeuden, joka nyt on rajoitettu perheeseen, muuttaminen valtiolle, joka olisi muuttunut työväenyhdistykseksi.”

Lukemattomien järjestelmien joukosta, jotka tarkoittavat sekä laillisen että testamentin kautta tapahtuvan perintöoikeuden rajoittamista, riittänee kun esimerkin vuoksi lainaamme menettelytavat, jotka Colins ehdottaa kirjoituksessaan „Theorie générale de l'organisation de la propriété.”

1. Perintö ilman testamentia.

Ainoa laji perintöä, jota tarvitaan kiihottimena työhön, on suoranainen (luonnollinen) perintö. Kaikki muullaiset perintömuodot ovat tarpeettomia tätä kiihottusta varten niin kauvan, kun testamentioikeus on voimassa.

Sen vuoksi on ehdotettu laadittavaksi lakia, joka estäisi kaikellaiset perinnöt syrjästä (perheen ulkopuolelta), ja joka tekisi kollektiviseksi omaisuudeksi kaikki omaisuuden, joka jää ilman luonnollisia perijöitä ja ilman testamentia.

2. Perintö testamentin kautta.

Perintö testamentin kautta on välttämätön kiihottin työhön, joka on yhteiskunnan aikuunpaneva voima.

Tositeossa tämä perintömuoto pyrkii jatkuvasti vähentämään kollektivista omaisuutta ja kasvatta-

maan yksilöllistä omaisuutta, ja sen vuoksi johtamaan kansan kurjuuteen.

Mutta yhteiskunta, joka yksinään suojelee omaisuus- ja perhejärjestelmää, voi asettaa tällaiselle perimiselle niin suuren veron kuin mahdollista, kuitenkin niin, ettei se lopeta kiihottinta työhön.

Me emme kannata tätä veroa 25 prosenttia korkeammaksi.

On selvää, että kuka tahansa, joka perii 100,000 frangia, tulee pitämään, että hänelle ei ole tehty vääryyttä, kun hän saa ainoastaan 75,000, jos hän tietää, että hän itse tulee saamaan osansa kaikista mahdollisista testamentilahjoituksista.

Sen vuoksi on ehdotettu lakia, joka verottaa 25 prosenttia kaikkia testamentilahjoituksia.”

On itsestään selvää, että tämän verotuksen suuruus, mahdollisuus saada se pian voimaan, ja lyhyesti sanottuna perintölakien uudistusten radikalaisuus, riippuisivat suuresti naapurimaiden lainlaadinnan yhdensuuntaisesta kehityksestä ja monesta muusta seikasta, joita on liian paljon voidaksemme luetella ne tässä. Mutta olipa miten tahansa, niin ei voida kieltää sitä, että perintöoikeuden suurempi tai pienempi rajoittaminen näyttää olevan paraita keinoja hankkia valtiolle — tai paremmin sanottuna kollektivisuudelle — varoja, joita tarvitaan saamaan aikaan tuotannonvälineitten asteettaisen yhteiskunnallistuttamisen.

Nyt on tarkastettava miten noita varoja olisi käytettävä niin että niistä olisi enimmän hyötyä.

Tässä meillä on kolme pääjärjestelmää, joista johonkin kaikki muut voidaan lukea.

1. Valtion laillistuttamien tuotantoyhdistysten perustaminen.
2. Valtion osanotto liikeyrityksiin, jotka ovat olemassa tai joita valmistellaan.
3. Määrättyjen teollisuuksien kokonaan yhteiskunnallistuttaminen maksamalla kauppakorvaus.

A. Tuotantoyhdistykset.

Tämä on se järjestelmä, jota Merger kutsuu „yhdistyssosialismiksi,” ja jonka yhteydessä tapaa Louis Blancin ja Ferdinand Lassallen nimet.

Kun Lassalle pyysi valtiolta sata miljoonaa taalaria perustaakseen työläisten tuotantoyhdistyksiä yli koko Saksan valtakunnan, niin hän oikeastaan jatkoi uudistustuumia, joita Louis Blanc puuhasi v. 1848 vallankumouksen aikana.

Kirjassaan „Organization du travail” (Työn järjestäminen) Louis Blanc kannattaen Fourierin oppilaiden aatetta ehdottaa järjestettäväksi „kehityksen ministeriön”, jonka päätehtävänä tulisi olemaan saada köyhälistö asteettaisten parannusten kautta katoamaan. Tämä ministeriö tulisi kontroleeraamaan rautatiet ja kaivokset, pankit ja vakuutusyhtiöt, se tulisi perustamaan kauppa-
puoteja vähittäiskauppaa varten ja varastoja tukku-
kauppaa varten — näistä jälkimmäisillä olisi oikeus maksaa talletetusta kauppatavarasta jonkinlaista

„kaupparahaa.” Valtion näistä liikeyrityksistä sama voitto käytettäisiin ensin niissä käytetyn pääoman ja korkojen maksamiseen; ylijäämä muodostaisi „työläisten rahaston”. Tätä rahastoa käytettäisiin perustamaan työläisten yhdistyksiä — sekä maa- että teollisuustyöläisten — ulottamalla niille valtion luoton tuotannonvälineiden ostamista varten.

„Tämä toimenpide”, sanoo Louis Blanc, „vaatisi jotenkin suuria summia, ensimmäisten tehtaitten lukumäärä olisi hyvin rajoitettu, mutta juuri järjestönsä kautta olisi niillä äärettömän suuri laajenemisvoima.

Koska hallitus olisi yhteiskunnallisten tehtaiden ainoa perustaja, niin sen täytyisi tarkastaa säännöt. Tarkastuksella, josta kansanedustajat ovat keskustelleet ja äänestyksellä päättäneet, tulee olemaan lain muoto ja voima.

Kaikki ne työläiset, jotka antavat takeita siiveillisyydestä, on kutsuttava tekemään työtä yhteiskunnan tehtaissa — kuitenkin ei enempää kuin mitä pääoma tuotannonvälineiden ostamista varten sallii.

Koska väärä ja yhteiskuntavastainen kasvatus, jonka nykyinen sukupolvi on saanut, ehkäisee meitä löytämästä muualta kuin suuremman palkkion toivosta mitään vaikutinta kilpailuun tai suurempaan työhaluun, niin eroitus palkoissa tulisi järjestää asteettain eri toimien mukaan siksi kunnes uuden aikainen kasvatus muuttaa mielipiteet tässä suh-

teessa. Sanomatta on selvää, että palkka joka tapauksessa tulisi olemaan kyllin riittävä työläisten tarpeita kaikin puolin tyydyttämään.”

Ehdottajan mielestä olisivat nämä yhteiskunnalliset tehtaat työn tuotannollisuuden kannalta katsottuna niin paljoa etevämmät kapitalistisia tehtaita, että näiden jälkimmäisten olisi pakko joko kadota tai muuttua yhteiskunnallisiksi tehtaiksi.

„Sen sijaan kuin nykyään jokainen suurkapitalisti on markkinain herra ja itsevalti, tulisi hallitus olemaan niiden järjestäjä. Se tulee käyttämään kilpailua saattamaan yksityiset teollisuudet vähitellen ja huomaamatta yhdistymään, eikä rajusti kukistamaan niitä — sitä se koettaisi kaikin voimin estää. Tulisimme huomaamaan jotenkin pian kaikissa teollisuushaaroissa, joissa olisi yksikään yhteiskunnallinen tehdas, että sekä työläiset että kapitalistit tulisivat pyrkimään tähän tehtaaseen sen vuoksi, että se olisi kaikille paljon edullisempi kuin korporationien tehtaat ovat. Nykyään voi joku hyvin rikas tehtailija iskemällä kilpailijoitaan krottavasti kukistaa heidät ja jäädä kokonaisen teollisuushaaran herraksi. Meidän järjestelmämme valitessa tulisi valtio vähitellen — ilman anastusta, ilman että kenellekään vääryyttä tapahtuu — teollisuuden herraksi ja monopolin asemesta olisimme saavuttaneet sen, että kilpailua ei enää olisi olemassa, vaan sen tilalla yhteenliittäminen.”

Monta seikkaa tulisi muuttaa tässä ehdotuksessa työn järjestelämisestä, jonka kautta lyhyesti sä-

nottuna kollektivien monopoli astuisi kapitalistien tuomiokeuksien tilalle, ja joka johtaisi kilpailun lopettamiseen eri teollisuushaaroissa, mutta saisi aikaan kilpailun eri teollisuushaarojen välille. Mutta ottamatta lukuun näitä periaatteellisia kysymyksiä, olisi kummallista mielikuvittelua luulla, että kapitalismin nykyisen kehityksen vallitessa jotkut kooperativiset yhdistykset — vaikkakin saisivat valtiopuolia — voisivat kilpailla voitokkaasti suurten korporationien kanssa, jotka hallitsevat markkinoita.

Tuskin muualla kuin niissä tuotannonhaaroissa, joissa kapitalistinen kehitys vasta on alulla — esim. useimmissa maanviljelysteollisuuksissa — voisi tuotantoyhdistysten järjestelmä olla siltana täydellisen yhteiskunnallistuttamisen saavuttamiseen.

B. „Läpäisemisjärjestelmä.”

Sen sijaan että perustettaisiin uusia liikeyrityksiä, jotka kilpailullaan saattaisivat kapitalistiset liikkeet katoamaan, nykyaikainen sosialismi pyrkii yhteiskunnallistuttamaan kapitalistiset liikkeet joko luovututtamalla tai saattamalla valtion ottamaan osaa niihin. Viimeksi mainittuun järjestelmään kuuluu „vapaa yhteiskunnallistuttaminen”, jota E. Solvay ehdotteli Belgian senatille v. 1899.

Solvay halusi saada varoja valtiolle, mutta ei tahtonut niitä otettaviksi työläisiltä, samalla hän halusi ulottaa yhteiskunnallistuttamisen niin laajalle kuin mahdollista sortamatta kenenkään vapaut-

ta tai yksilöllistä yrittelijäisyyttä. Hän ehdotti sarjaa toimenpiteitä seuraavasti:

„Ensiksi olisi välttämätöntä ryhtyä korjaamaan lakeja, jotka koskevat korporationeja, että estettäisiin tulevaisuudessa sellaisten liikeyritysten perustaminen, jotka perustetaan alkuunpanijoiden yksinomaiseksi voitoksi ja osakkeenomistajien häviöksi. Voisimme esimerkiksi määrätä, että liikeyritysten perustajien on pysyttävä liikkeeseen osallisina vähintään viisi tai kymmenen vuotta; osakkaille ei tulisi maksaa — paitsi osinkoja liikevoitosta — muita maksuja kuin korkoa määrätyn taksan mukaan, j. n. e. Toimenpiteet, joita tätä varten ajottaisiin käyttää, olisivat tarkoin punnittavat, mutta joka tapauksessa olisi välttämätöntä että nykyään voimassa oleva lainlaadinta muutettaisiin, vieläpä niinkin, että estetoimenpiteet yleensä tulisivat perinpohjaisemmiksi kuin olen ehdottanut.

Epäonnistuneiden teollisuus- ja kauppayritysten lukumäärä tulisi näin suuresti pienemään, ja toiselta puolen koska sellaisten maiden kuin Belgian, Saksan ja Englannin hyvinvointi kasvamistaan kasvaa, niin kuka hyvänsä, jolla olisi tarpeeksi varoja ottaa osaa kaikkiin liikeyrityksiin, joita perustetaan, vaikkapa ollenkaan harkitsematta, voisi olla varma hyvistä tuloksista keskiarvojen lain johdosta, jota lakia kaikellaiset vakuutusyhtiöt menestyksestään saavat kiittää.

Minun mielestäni valtio voisi erityisen lain nojalla tulla täksi yleiseksi osakkaaksi kaikkiin liike-

yrityksiin, joita maassa perustetaan. Sillä olisi valta sanoa yleisölle: Tuokaa minulle rahaa niin paljon kuin tahdotte samallaisilla ehdoilla kuin kotimaisilla valtiolainoilla on; minä otan sen vastaan ja sijoitan sen passiivisena osakkaana kaikkiin liikeyrityksiin, joita perustetaan tai laajennetaan. Tämän sijoittamisen täytyisi tapahtua määrättyjen sääntöjen mukaan, jotka sitä varten täytyisi muodostaa.

Tällaisten olosuhteiden vallitessa valtiolla olisi tuskin ollenkaan vastuunalaisuutta sekä äärettömän pienet toimeenpanokustannukset, ja se saisi voittoa melkein yhtä paljon kuin on erotus lainoista maksetun koron ja liikeyritysten jakamien voitto-osinkojen keskiarvon välillä. Jota enemmän se saisi rahaa, sitä enemmän se laajentaisi osuuksiaan. Yksilöllinen yrittelijäisyys tulisi pysymään entisellään ihan koskemattomana, ja kuitenkin valtio niin paljon kuin olosuhteet sallivat yhteiskunnallistuttaisi yhä enemmän ja enemmän liikeyrityksiä. Voimpepa vielä kuvitella mielessämme teoretista yhteiskuntamuotoa, joka on johtunut siitä, että kaikki liikeyritykset ovat yhteiskunnallistuneet tämän vapausaatteen yhtämittaisen käytäntöönpanon kautta. Yksilöllistä yrittelijäisyyttä olisi aina pidetty täydellisesti arvossa, mutta tällä viime asteella sillä kuitenkin ei olisi muuta merkitystä kuin saattamaan niille, jotka ovat toimelijaita, suuremman palkkion työstään, teollisuus- tai liikepalkka yksinkertaisen virkapalkan sijaan.

Tämä on mielestäni tärkeä periaate. Se on selitys, johon olen pitkäaikaisen harkinnan perästä tullut, problemiin edistyksestä sekä yhteiskunnallisen kansanvaltaisuuden edistuksen rajoittamisesta ja samalla kertaan liikeyritysten yhteiskunnallistuttamisesta; edistys, rajoitus ja yhteiskunnallistuttaminen, jotka kansa itse olisi todella ja rauhallisesti valtiolle määrännyt poikkeamatta täydellisesti vaarasta hallitustavasta.”

Siis, valtio lainaisi tavallisella valtiolainakorolla niin paljon rahaa kuin kansalta saisi ja sijoittaisi rahan määrättyjä sääntöjä seuraten kaikkiin huomiota ansaitseviin liikeyrityksiin.

Seikka, jolla meistä näyttää uudelta ja tosiaanakin alkuperäiseltä Solvayn ehdotuksessa, ei ole aate yhteiskunnallistuttaa liikeyritykset saattamalla valtio ottamaan osaa yksityisten henkilöiden johtamiin liikeyrityksiin. Voimme luetella paljonkin esimerkkejä tällaisesta valtion osallisuudesta yksityisiin liikkeisiin Preussin valtiosta, joka jo on osakkeenomistajana Preussin pankissa, aina Belgian valtioon, joka monen yksityisen henkilön ohella omistaa osakkeita rautatieyhtiöön. Mutta meidän mielestämme järjestelmän alkuperäisyys on siinä, että sen pääperiaatteita on kieltämätön tosiseikka, että vaikka yksityiset kapitalistit voivat saada tappiota, niin kapitalistinen tuotanto kokonaisuudessaan välttämättä tuottaa voittoa, ja tämä voitto kasvamistaan kasvaa.

Jos sitten löytyisi joku — persoonallinen tai

persoonaton — jolla olisi tarpeeksi varoja ottaa osaa kaikkiin liikeyrityksiin, joita perustetaan, niin se voisi — keskiarvojen lain pakosta — olla matematisesti varma hyvistä tuloista.

Valtio voisi olla tämä joku asettamalla itsensä kaikkien pankkiiriksi, niiden, joilla on rahoja sijoittaa, ja niiden, jotka aikovat perustaa hyvän liikeyrityksen, välikädeksi. Ja näiden olosuhteiden vallitessa se saisi voittoa sen summan, joka on erotuksena lainoista maksetun koron ja niiden liikeyritysten, joihin se on osakkaana, jakamien voitto-osinkojen keskiarvon välillä.

Huomatkaamme kuitenkin, että tämä erotus olisi hyvin vähäinen, jos sitä olisi ollenkaan, niissä tapauksissa, kun valtio ottaisi osaa vanhoihin liikkeisiin, sellaisiin, jotka ovat perustetut niin kauvan aikaa sitten, että ne jo ovat varmalla pohjalla, sillä silloin olisi valtion maksettava osakkeista paljoa enemmän kuin nimellisarvon; ja tällä arvolla, jonka valtio niistä maksaisi, ei olisi mahdollisuutta suurestikaan kohota tulevaisuudessa. Sen vuoksi ei valtion osanotolla sellaisiin liikkeisiin olisi muuta merkitystä kuin panna alulle tai helpottaa niiden täydellinen yhteiskunnallistuttaminen — luovututtaminen, jota joistakin muista syistä ajatellaan edulliseksi.

Mutta toiselta puolen, kun on kysymys uusista liikeyrityksistä, näyttää Solvayn ”läpäisemisjärjestelmä” hyvältä keinolta saattaa valtio ottamaan osaa kaikkiin liikeyrityksiin ja saamaan aikaan kapitalis-

tisen järjestelmän muuttumisen täydellisesti yhteiskunnallistuneeksi järjestelmäksi.

Samaa mieltä Solvayn kanssa emme kuitenkaan ole siinä, kun hän sanoo että valtion ottaessaan osaa kaikkiin liikeyrityksiin, joita perustetaan tai laajennetaan, tulisi olla melkein passivisena osakkeenomistajana — että sillä ei olisi muuta tekemistä niiden suhteen kuin saada osansa voitosta.

Tämä osallisuus voittoon tekisi sen, että valtio olisi siveellisesti vastuunalainen niistä työläisistä, joita nämä liikkeet pitävät työssä. Sillä olisi osakkeenomistajana ja voitto-osinkojen saajana valta, ja sen velvollisuuskin olisi, pitää silmällä, että työpäivän pituus, palkkatariffi ja työläisten vakuutusjärjestelmä olisivat yleisen mielipiteen mukaiset. Ja samalla kertaa kuin valtion osuudet liikkeisiin kasvaisivat, lisääntyisivät myöskin sen vaikutusvalta ja velvollisuudet.

Täten Solvayn "vapaan yhteiskunnallistuttamisen" järjestelmä lopulta johtaisi samoihin seurauksiin kuin sekin suurteollisuuden täydellinen yhteiskunnallistuttaminen, joka on sosialistien ohjelmissa.

C. Teollisuuden täydellinen yhteiskunnallistuttaminen.

Jos hyväksymme kollektivisen aatteen, jonka päämääränä on kuntien tai valtion asteittainen pääteollisuuden haltuunottaminen sitten kun ne ensin on kansanvaltaistutettu, keskipakoistutettu ja ero-

tettu yksilöjen määräämisvallasta, niin selvää on että ensimmäinen hyökkäys olisi tehtävä luonnollisia monopoleja sekä keinoitekoisia monopoleja, jotka ovat saadut aikaan kapitalin keskittymisellä, vastaan.

Tosi on, että kun on kysymys monopoliseera- tuista teollisuuksista, niin kaikki todistelut, joita sosialismin vastustajat käyttävät puolustamaan yksilöllistä yrittelijäisyyttä ja kilpailun tuottamia etuja, kadottavat merkityksensä sen kautta, että kilpailua ei enää ole olemassa ja että korporationijärjestelmän vallitessa ei ole mitään syytä, miksi yksityisten virkailijoiden persoonallinen yrittelijäisyys olisi suurempi kuin valtion virkailijoiden, jos näillä jälkimmäisillä on samat edut ja sama toimintavapaus kuin edellisilläkin.

Mutta tekisimme liian pieneksi kollektivismin toiminta-alan, jos rajoittaisimme sen ainoastaan vanhoihin teollisuuksiin, jotka ovat keskittyneet, tulleet itsestään toimiviksi ja ovat laadultaan sellaisia, että niitä hallitus (sellaisena kuin se esiintyy nykyaikana) voi hoitaa. Sitä mukaa kuin ne (hallitukset) tulevat paremmin järjestetyiksi, kadottavat väitteet, joita oikeudenmukaisesti niiden teollisuuden haltuunottamista vastaan voidaan tehdä, voimansa.

Tuotannon kannalta katsottuna yksilöllisen ja kollektivisen johdon edut ja haitat käyvät selvemmiksi, kun asetamme vastakkain kummankin äärimmäisyydet niinkuin ne nykyään esiintyvät, käsityö-

läisen ja valtiomonopolin. Mutta kun yksilöllisen yritteliäisyyden edut — jotka vielä pitävät paikkansa — kapitalistisen keskittymisen ja korporationien laajenemisen edistyessä yhä pienenevät, niin kollektivisen tuotantotavan edut yhä suurenevat poliittisen ja yhteiskuntajärjestelmän kehittyessä.

Ensin meillä olisi polisivaltio, joka on äkkiä muutettu teollisuusjärjestelmäksi, jossa säilyisi raa-kuus ja joka maksaisi työläisilleen melkein yhtä huonot palkat kuin kapitalismin pahimmat orjain nykyrit ja vaikuttaisi yhteiskunnan johtoon huolenpidon valtion tuloista eikä yhteiskunnan hyvinvoinnista.

Sitä vastoin heti kun työväenluokka rupeaa ottamaan osaa yleisiin asioihin, kun politikalla ja virkapaikoilla ei ole mitään yhteistä ja kun teolliset olosuhteet vapautuvat hallituksellisista, niin kollektivinen tuotantotapa, joka on keskipakoistutettu ja yksinkertaistutettu, ottaa vähitellen haltuunsa teollisuuskorporationeiden hoidon edut, kuitenkin säilyttäen ja kehittäen yhteisen omistuksen etuja.

Ja lopuksi sosialistisessa yhteiskunnassa saisi yhteiskunnallinen trottavaisuus uutta vauhtia, jonka saisi aikaan voimien täydellisempi järjestely ja se, että kun kaikki olisivat samalla sekä tuottajia että kuluttajia, niin heillä olisi yhteisenä etuna lisätä kokonaistuotantoa.

4. Yhdistelmä ja johtopäätökset.

Nämä eri muodot yhteiskunnallistuttamista, joi-

ta juuri olemme selitelleet — suurteollisuuksien luovututtaminen, valtion osanotto uusiin liikeyrityksiin ja kooperatiiviset yhdistykset joko valtionavulla tai ilman — eivät suinkaan ole esteenä toisilleen. Päinvastoin on paljon mahdollisempaa, ettei yhteiskunnallistutettua tuotantoa, joka meistä näyttää teollisuusvallankumouksen välttämättömältä seuraukselta, voida saada aikaan ainoastaan käyttämällä yhtä ainoaa järjestelmää, vaan ennemminkin yhdistämällä kaikki menettelytavat, ponnistukset ja toimenpiteet, joilla on sama päämäärä — työtätekemättömien tulojen lopettaminen ja työvälaineitten kollektivinen haltuunottaminen.

Kuten Sidney Webb huomauttaa kirjasessa, jonka Fabian-yhdistys on julaisnut: "Ei yksikään järkävä sosialisti ajattele valtiolle mahdolliseksi ottaa ilman muuta heti haltuunsa sekatarakapuat. Vähittäiskauppa ja jotkut muut teollisuudet voidaan kansanvaltaistuttaa sellaisissakin tapauksissa, joissa valtio tai paikallishallinto vielä eivät voisi mitään."

Toiselta puolelta taas toivorikkaimpienkin yhteistyön kannattajien täytyy tunnustaa, että yhteistyön käytännöllinen ala, vaikka olisi kuinkakin laaja, ei hetikään ulotu tuotannon ja vaihdon kaikkiin haaroihin.

Vieläpä Englannissakin, tuossa yhteistyön luvatussa maassa, kehittyy kunnallinen sosialismi paljoa nopeammin kuin kooperatiiviset järjestöt. Pääoma, jonka kunnalliset viranomaiset käyttävät

yksistään kaasuvalaistusteollisuuteen, on paljoo suu-
rempi kuin Suurbritannian 1,767 kooperatiivisen yh-
distyksen pääoma yhteenlaskettuna.*)

Jos toivoo työläisten yksityisten yhdistysten
voivan ottaa haltuunsa suurtuotannon välineet, niin
on se itsensä ja työväenluokan nukuttamista vääril-
lä toiveilla. Kooperatiivisuus voi valmistaa alaa so-
sialismille, mutta se ei voi koskaan toteuttaa sitä.
Ei mikään muu kuin kapitalistiluokan kollektiivisen
tahdon kautta luovututtaminen voi saada aikaan
tuottajien täydellistä vapautusta.

Ja miten tämä on saavutettavissa — asteittain
tai äkkiä, rauhallisesti tai pakkokeinoilla, korvauk-
sella tai ilman — riippuu paha kyllä paljoo vähem-
män persoonallisesta tahdostamme kuin yhteiskun-
nallisista tapahtumista.

Tietysti jokainen kunnan mies tahtoi, vaikka-
kin se näyttäisi toivottomalta, että työläisten va-
pauttaminen ei maksaisi ihmiskunnalle niin paljon
veressä ja kyynelissä kuin ovat maksaneet kansa-
laissodat ja kansainväliset verilöylyt, jotka merkitsi-
vät kolmannen säädyn valtaan astumista. Mutta
kun näkee sen sokean, itsepintaisen ja raivokkaan
vastustuksen, jolla etuoikeutetut luokat aina vas-
tustavat alempien luokkien pienimpiäkin vaatimuk-

*) V. 1899 oli Englannin kunnilla sijoitettuna kaasu-
valaistus teollisuuteen 143,000,000 dollaria; kaikkien ko-
operatiivisten yhdistysten — tukkukaupatkin lukuunotettui-
na — yhteenlaskettu pääoma oli 129,000,000 dollaria.

sia, niin tulee ajatelleeksi seuraavia Schillerin sano-
ja, jotka hän antaa Wallensteinin puhua:

“Järki on suuri, mutta maailma on pieni. Eri-
koiset aatteet voivat säilyäkin, mutta avaruudessa a-
siat helposti törmäävät yhteen. Ja missä joku uusi
asia valtaa paikan itselleen, siellä täytyy toisen väis-
tyä — joko vapaaehtoisesti tai pakosta — sillä elä-
mä on taistelua, ja voima se on, joka voiton vie ”

Siis on köyhälistön voitettava tämä voima, joka
maailmaa hallitsee. Työläisten on kokoonnuttava
kansainvälisyyden lipun alle ja herätettävä niissä,
jotka vielä nukkuvat, luokkaetujensa tietoisuutta,
heidän täytyy herättävän kiihotuksen kautta pirs-
toa vanhanaikaiset opetukset, jotka määräävät sota-
joukoille ehdotonta tottelevaisuutta, heidän tulee
osottaa ääretöntä kärsivällisyyttä vallatessaan halli-
tuksen joka osan politillisen vallan. Heidän täytyy
yhtämittäisesti ja väsymättä työskennellen kohottaa
henkinen ja siveellinen voimansa yhtä korkealle kuin
heidän toimensakin ovat, ja heidän tulee valmistaa
työväenluokan vapaan ja vapaaehtoisen järjestämi-
sen kautta sukupolvia, jotka tulevat olemaan val-
miit yhteiskunnallisen työn tasavaltaiseen järjestä-
miseen. Sanalla sanoen sosialistiaatteen täytyy
tunkeutua kaikellaisiin laitoksiin, kaikkien aivoihin,
ja sen täytyy tehdä tyhjäksi kaikki vastarinta.

Nytkin jo tämä taistelu on käynnissä, ja erään
vastustajansa (Vilfredo Pareto, järkevimpää vastus-
tajia mitä sosialismilla on) tunnustuksen mukaan
voi sosialismi sanoa samat sanat, jotka Tertullianus

lausui kaksisataa vuotta Kristuksen kuoleman jälkeen häviävälle pakanuudelle:

“Me synnyimme eilen ja me nyt jo täytämme koko teidän maanne: teidän pääkaupunkinne, teidän linnoituksenne, teidän kaupunkinne, teidän kokouksenne, vieläpä teidän sotajoukkonnekin, teidän heimokuntanne, teidän palatsinne, teidän senatinne, teidän torinne: me emme jätä teille muuta kuin temppelinne.”

Ja nämä temppelitkin jo alkavat jäädä kylmille.

KUUDES LUKU.

Vastaväitteitä.

“Kommunismiin aikaansaama vapauden rajoitus olisi itse vapaus verrattuna useimpain ihmiskuntaan kuuluvain olentojen nykyisiin olosuhteisiin”

Walter Stuart Mills.

“Kaikki ihmiset ovat luodut vapaiksi ja erilaisiksi (luonteeltaan, voimiltaan, lahjoiltaan). Sosialismin päämääränä on säilyttää tämä luonnollinen erilaisuus ja käyttää sitä tuottamaan mahdollisimman suurta hyötyä.” Näin alkaa Grant Allen erään hauskan ja mieltäkiinnittävän tutkistelman, jossa hän todistaa, että sosialismi myöntämällä samat mahdollisuudet kaikille ja poistamalla perinnölliset etuoikeudet, jotka saattavat teollisuuden ja yhteiskunnan johtopaikoihin niin monta keskinkertaisilla lahjoilla varustettua ja kykenemätöntä henkilöä, ei suinkaan aseta kaikkia miehiä samalle astelle, vaan päinvastoin tulee aina asettamaan henkisesti ja siveellisesti vahvimmat etusijalle.

Lisäksi antaen kaikille mahdollisuuden täydellisesti kehittyä, pelastaen tietämättömydestä ja köyhyydestä tuhansia neroja, jotka eivät tarvitse muuta kuin vähän hyvinvointia ja valoa kukoistaakseen, kehittären järkipöisen järjestelmän kautta kaikkien työläisten yleistä ja teknillistä työkykyä se kohottaisi ihmiskunnan tietoisuuden korkeimpaan huippuunsa, ihmisen luonnon herraksi, josta seurauksena olisi vapaus, sanan korkeimmassa ja täydellisimmässä merkityksessä.

Kun tämä on köyhälistön vapautuksen päämäärä ja sen välttämätön seuraus, niin tulee kysyneeksi itseltään, mikä ihmeellinen väärinkäsitys voi olla syynä siihen, että miehet, jotka todennäköisesti ovat rehellisiä, kollektivismissa luulevat näkevänsä opin äärimmäisyyksiin menevästä yhdenmukaisiksi tekemisestä ja hirmuisen vaaran yksilöjen oikeuksille.

Esimerkiksi Flaubert kirjassaan "Education Sentimentale" kuvailee erästä vastenmielisimpiä luonteenkuvauksiaan — kotiopettaja Senecal — jonkunlaiseksi kollektivististen järjestelmien eläväksi kokoomukseksi (syntesiksi): „Hän tunsi Mablyn, Morellyn, Fourierin, Saint-Simonin, Cabetin, Louis Blancin, koko tuon raskaan kuorman sosialistisia kirjailijoita, jotka vaativat ihmiskunnan barakkien (sotilaskasarmien) tasolle, jotka tahtoisivat huvittaa sitä porttolassa tai asettaa sen myymäpöydän ääreen, ja kaiken tämän sekoituksen hän oli tehnyt itselleen siveellisen kansanvaltaisuuden ihanteen, joka oli samalla kertaa sekä farmin

että kehrutehtaan näköinen, jonkunlainen Sparta, jossa yksilö eläisi ainoastaan yhteiskuntaa varten, joka yhteiskunta olisi kaikkivaltijaampi, erehtymättömämpi ja jumalallisempi kuin suur-lamat*) ja Nebukadnezarit.”

Tämä on yhtä pontevassa kuin epäoikeudenmukaisessa muodossa — ja on turhaa lainata Spencerin tai Leroy-Beaulieun samansuuntaisia, vaikkakin heikommasti esitettyjä, purkauksia — päävastaväite, joka tehdään kollektivismia vastaan: valtion kaikkivaltius, kaikkien kansalaisten muuttaminen virkamiehiksi, keskuksena olevan vallan orjiksi, ja siitä seurauksena yksilöllisen yritteliäisyyden loppuminen; vapauden hävittäminen, kaiken sellaisen lopettaminen, joka tekee elämisen miellyttäväksi ja ihanaksi yksityisen ylellisyyden hienoudesta aina taiteen ihmeellisiin tuotteisiin saakka, jotka kaikki ovat liian hentoja voidakseen kasvaa barakkien ilmassa.

Selitys, jonka me olemme esittäneet kollektivismin pääperiaatteista, tekee selväksi, että nämä arvostelijat ovat erehtyneet ja että arvostelut lepäävät yksistään sillä, että on typerästi sekoitettu käsitteet kapitalistisessa muodossaan olevan valtion-työnantajan riistäntä ja työntekijöiden yhteistyön tuottama yhteiskunnallinen perintöoikeus. Kuitenkin lienee

*) Lama on tatarilaisten ylimmäisen papin nimitys ja buddhanuskoisten "paavi" Tibetissä.

hyödyllistä taasenkin väittää ja vielä kerran todistaa, että sosialistinen työnjärjestelmä — päinvastoin kuin mitä porvarit luulevat — tulisi lisäämään yksilöllistä yritteliäisyyttä, tulisi voimakkaasti laajentamaan inhimillistä vapautta ja antamaan uutta vauhtia tuotannolle teollisuuden, tieteen ja taiteen kolminaisuudessa.

1. Sosialismi ja yksilöllinen yritteliäisyys.

Nykyisen järjestelmän puolustajat, jotka väittävät että sosialistisen omaisuuden ja työn järjestelmän seurauksena olisi yksilöllisen yritteliäisyyden lamautuminen ja tuotannollisen uutteruuden loppuminen, sen vuoksi että sitä eivät enää persoonalliset edut olisi kannattamassa, aina asettavat "kollektivisen yhteiskunnan orjan" vastakohtaksi vapaan miehen, talonpoikaisomistajan, itsenäisen tuottajan — kaikki ne, jolle tehden työtä itselleen on suoranaisesti ja välittömästi edullista tehdä työtä niin paljon kuin mahdollista.

Huomauttakaamme ensiksikin, että tämä vertailu, vaikkapa se olisikin yhtä edullinen itsenäisille tuottajille kuin nämä miehet tahtoisivat sen tehdä, ei pidä paikkaansa; tosiasia on, että sosialistit eivät aijo erottaa työtä ja omaisuutta, kun ne ovat yhdistyneet, vaan sitä vastoin yhdistää ne, kun ne ovat erillään; heidän päämääränsä on luovututtaa yksistään kapitalistinen omaisuus, eikä heidän aikomuk-

sensa ole pakoittaa persoonallisen omaisuuden omistajia yhteistyöhön, jolleivät nämä sitä haluaisi.

He ainoastaan osottavat — ja kapitalistinen keskittyminen todistaa samaa — yksilöllisen yritteliäisyyden huonommuuden useimmissa tuotannon haaroissa, kaikissa niissä teollisuuksissa, jotka ovat tarkoitetut tyydyttämään tarpeita, jotka ovat yleisimmät ja ulottuvat laajimmalle.

Personallisen yritteliäisyyden kukka — olipa se kuinka loistava tahansa — lakastuu samoin kuin nuoret kasvit suuren puun juurella heti, kun kapitalistinen tuotantotapa jakaen työn pienten osien koneelliseen valmistukseen vähentää ammattitaitoisuuden pieneksi eikä jätä palkkatyöläiselle muuta yllykettä kuin pelon menettää työpaikkansa tai saada sakkoja, kun hän on päiväpalkkalainen; tai pelon siitä, että hän voi jäädä ilman välttämättömiä elintarpeita, kun hän tekee työtä kappalepalkalla.

Kehityksen tällä asteella yritteliäisyys on keskitetty yhtä hyvin kuin omaisuus ja tuotantokin. Sitä on tuskin muualla kuin kapitalistissa ja hänesäkin vain niin kauvan kuin hän itse — antamatta sitä palkkatyöläisten haltuun — johtaa liikettään. Hänelle tulee kaikki voitto, mutta hänen on vastuunalaisuuskin. Mutta vaikka tapahtuisikin liian usein että hän käyttää valtaansa väärin, niin häntä ei kuitenkaan oikeudenmukaisesti voida pitää yksinomaan paljaana parasitina.

"Nykyisten taloudellisten o'osuhteiden vallitessa," sanoo Charles Gide, "ei työnantaja ole yksin-

omaan ruumiillisen työn kauppamies, hän järjestää tämän ruumiillisen työn, joka on äärettömän tärkeä osa tuotannossa; hän määrää sen erilaisen toiminnan, hän panee sen tuottamaan enimmänsä hyötyä, ja hänellä ei ole hallussaan yksistään ruumiillista työtä, vaan kaikki tuotannon eri tekijät, kapitali, maa, rakennuspaikat — jotka usein eivät kuulu hänelle tai kuuluvat hänelle ainoastaan osaksi — jotka hän järjestää ja yhdistää määrätyn päämäärän saavuttamiseksi. Arvata edeltäpäin mitä halutaan, saada tuotanto pysymään yhdenmukaisena kulutuksen kanssa, määrätä millätavoin jonkun maan työ ja pääoma ovat käytettävät — nämä ovat työnantajan tehtäviä.”

Selvää on, että nämä tehtävät ovat välttämättä toimitettavat. Mutta yhä useammin ja useammin olemme nähneet, että kapitalistit suurten maanomistajien esimerkkiä noudattaen siirtävät työnantajan tehtävät palkatuille liikkeenjohtajille.

Niinkin aikaiseen kuin v. 1836 sanoi A. Ure, englantilaisten teollisuudenharjoittajain Pindaros*) niinkuin Marx häntä nimitti, että “teollisuusjärjestelmän sielu” eivät ole kapitalistit, vaan heidän liikkeenhoitajansa. Paljon suuremmassa määrässä on asianlaita niin nyt, kun korporationit ovat vallanneet useimmat teollisuushaarat.

Tietysti voimme vieläkin löytää jokaisen liike-

*) Kreikkalainen runoilija.

yrityksen alkuunpanossa yrittelijäisyyden toimintaa, yksilöllisiä joko rehellisiä tai epärehellisiä pönistuksia, mutta kun omaisuus tai liikeyritys on perustettu, niin ne kehittyvät omin voiminsa kapitalistisen kasaantumisen sekä työn ja toisten taitavuuden riistännän kautta, ja ennen kaikkea, kun ne siirtyvät perijäin käsiin, kapitalin omistajain persoonallisen toiminnan tilalle astuu persoonattoman korporationin virkailijain toiminta.

Pääasiallisesti kun on tälle asteelle tultu ovat kollektivisen haltuunottamisen edut enimmänsä silmään pistävät ja toiselta puolelta yleinen mielipide on valmis myöntämään että yksityisillä liikeyrityksillä ei ole mitään etevämyyttä yhteiskunnallisiin liikeyrityksiin verrattuina.

“Mikä hyvänsä,” sanoo John Stuart Mills, “jonka jätettynä itsestään toimivaksi, voivat toimittaa yksistään osakeyhtiöt (joint stock associations), voi valtio usein yhtähyvin ja joskus paremminkin tehdä, ainakin itse työhön nähden. Hallituksen johto on tunnetusti epärehellistä, huolimattonta ja tehotonta, mutta samoin on yleensä osakeyhtiöidenkin johdon laita. On tosi, että osakeyhtiön johtokunnan jäsenet ovat aina osakkeenomistajia, mutta kaikki hallituksenkin jäsenet ovat poikkeuksetta veronmaksajia; eikä johtokunnan jäsenille, enempää kuin hallitukseenkaan, asiain hyvin ja oikein johtaminen tuota aina yhtä suuria etuja kuin niiden huono ja epärehellinen johto voi tuottaa, vaikka ei otettaisikaan lukuun suoranaisesti heidän omia etujaan.

Nykyisten kapitalististen o'suhteitten vallitessa eivät valtion teollisuudet — olipa niiden järjestelmä kuinka huono tahansa — ole oikeastaan alemmalla kannalla kuin yksityisetkään yhtiöt teollisuuden kannalta katsottuina. Nämä jälkimmäiset vievät voiton ainoastaan kommersialiselta (kaupan) kannalta katsoen; silloin kun kilpailu pakottaa hakemaan kundeja (ostajia, kauppatuttavia), kun katsoematta täytyy käydä taistelua sanomalehti- ja muilla ilmoituksilla, kun täytyy muuttua ihmeeksi taidossa ja vehkeilyssä säilyttää kundinsa ja viekottella uusia kilpailijaltaan, silloin on valtio tosiaankin paljon huonompi kuin yksityiset korporationit.

Huomatkaamme kuitenkin, että tämä huonomuus, joka merkitsee paljon, kun on kysymys mahdollisimman suuresta voiton saannista, kadottaa merkityksensä, kun tulee kysymys hankkimisesta mahdollisimman suurista etuja kuluttajille. Tiedämme, että yhteiskunnallisen työn päämääränä ei enää ole tuottaa vaihtoarvoja, vaan käyttöarvoja tuottajien itsensä suoranaisten tarpeitten tyydyttämiseksi. Ja jos nytkin jo valtiomonopolit tuotantojärjestöinä kestävät vertailun yksityisiin yhtiöihin, niin on meidän sitä suuremmalla syyllä helppo näyttää toteen, että sosialistinen työn järjestelmä — kaukana siitä, että se vähentäisi tuotantoenergiaa ja veltostuttaisi yksilöllistä yrittelijäisyyttä — tulisi kiihottamaan niitä äärettömän paljon enemmän kuin nykyään valitseva järjestelmä.

Todistaaksemme tämän katselemme sitä ensin

työn suorittamisen kannalta, sitten työn johdon kannalta.

Mitä tulee työn suorittamiseen, niin ensiksikin on itsestään selvää, että kaikki nykyään käytännössä olevat keinot lisäämään tuotantoa — palkinnot, kappalepalkka, urakkatyö, y. m. — voitaisiin helposti käyttää sosialistisen järjestelmän vallitessa, jos olisi välttämätöntä turvautua sellaisiin keinoihin.

Kuitenkaan tällaisia keinoja ei voitaisi käyttää kuin hyvin rajoitetuilla aloilla. Urakkatyö ja kappalepalkka ovat mahdottomat useimmissa teollisuuksissa joko teknillisten syiden tähden tai liian usein tapahtuvasta väärinkäytöstä johtuneen vastarinnan takia. Täten jää päiväpalkka johtavaksi muodoksi, ja koska näin on, niin jokaisen täytyy myöntää, että kapitalistisen liikkeen palveluksessa olevalla käsityöläisellä, joka ei ole muuta kuin yliarvoa tuottava kone, ei ole mitään vaikutinta työhön paitsi nälän ja rangastuksen pelko. Senpä vuoksi hän ylimalkaan tekee työtä juuri niin paljon, että häntä ei sakoteta tai ajeta pois työstä. Mutta erityisesti tulevat nykyisen järjestelmän huonot puolet tuotannon kannalta katsottuina selvimmästi näkyviin niissä tuotannon haaroissa, joissa tarkastus on vaikea niinkuin esimerkiksi maanviljelystyössä.

“Paraimmassakaan tapauksessa,” sanoo Piret, “ei voi odottaa päivätyöläiseltä suurempaa toimelijaisuutta kuin mikä riittää estämään moitteita. Tämä mahdollisimman vähäinen määrä toimelijaisuut-

ta tulee yleiseksi päivätyöläisissä riippuen isäntäinsä tarkkuudesta ja vaatimuksista, ja lopuksi se juurtuu tavaksi, jota pidetään sääntönä. Vielä huonompi on asian laita palvelusväkeen nähden. Koska heillä ei ole pelkoa tulla karkotetuksi työstä päivästä toiseen paitsi jos he tekevät jonkun pahan virheen, ja koska heille maksetaan palkkaa ajan mukaan, niin hänellä ei ole mitään syytä tehdä mahdollisimman paljon työtä jossain määrityssä ajassa. Useimmiten he tekevät kaikki työnsä hitaudella, jota ei rajoita muu kuin moitteiden ankaruus, siitä on seurauksena, että sen sijaan että tekisivät työnsä toimelijaasti ja järjestelmällisesti, he tyytyvät kuluttamaan aikansa enemmän tai vähemmän laiskasti.”

Kuitenkaan ei ole tarpeellista nähdäkseen selaista mennä maaseudulle. Katselkaa kun jotain korjaus- tai koristetyötä tehdään teidän kotonanne. Katselkaa millä majesteettisella tyyneydellä ja hitaudella maalari liikuttelee pensseliään, ja te tulette huomaamaan loukattujen personallisten etujenne huomiokykyänne terästäessä, mitä seurauksia persoonallisten tai muiden korkeampien etujen olemattomuudesta on niille, jotka työskentelevät työnantajan hyväksi.

Tahdotteko nyt nähdä tämän hyvin tavallisen kuvan vastakohdan? Tahdotteko saada aavistuksen siitä, mikä yllyttäisi työhön yhteiskunnassa, jonka jäsenien sekä siveelliset että aineelliset edut riippuisivat yleisestä hyvinvoinnista? Menkää esimerkiksi johonkin sosialistien leipomoista Brysselissä, jo-

honkin noista tilavista ja puhtaista leipätehtaista, jotka ovat varustetut viimeisten keksintöjen mukaisella koneistolla ja jotka kuvaavat tänäpäivänä tulevaisuuden työpajojen yhtä lajia. Te löydätte siellä vapaita miehiä, joilla ei ole muuta “paasia” kuin he itse. He saavat kaksi dollaria päivältä,*) tekevät työtä kahdeksan tuntia päivässä samalla kun pienten leipomoiden “valkoset mainarit” tekevät työtä pienissä kellareissa kaksitoista, kolmetoista ja neljätoista tuntia päivässä nälkäpalkoilla — mutta noina kahdeksana tuntina sosialistiset työläiset tekevät työnsä innolla ja niin, että siitä on mitä suurin hyöty, riemulla he saavat aikaan itselleen ja veljilleen uuden ajan ihmeen leipien paljoudessa.

Eikö tämä ole sitova todistus — elävä todistus — että työn suorituksen kannalta katsottuna kollektiivinen järjestelmä, s. o. että järjestetty yleiseksi tehty yhteistyö olisi verrattoman paljon etevämpi nykyistä järjestelmää.

Mutta sitten meille kerrotaan, että on olemassa työn johtaminen (johtamistyö). Mistä tulette löytämään yhteiskunnallisten liikeyritystenne etunään yrittelijäitä miehiä, teollisuuskapteenoja, jotka nykyään johtavat kapitalistisia liikkeitä?

Vastaus on hyvin yksinkertainen: ilman että otetaan lukuun uusia kykyjä, jotka kehittyisivät

*) Kaikellaiset elintarpeet ovat Brysselissa melkein puolta halvemmat kuin Amerikassa.

täydellisen opetustavan kautta, niin olisivathan nuo nykyiset olemassa. Ne pysyisivät sinä, mitä ne ovat, ja jos olisi välttämätöntä käyttää keinoja, jotka nykyään ovat käytännössä, kiihottamaan heidän ahkeruuttaan, niin ei suinkaan ole mitään syytä, joka estäisi käyttämästä niitä uuden järjestelmän vallitessa.

Olemme nähneet, että kaikki mitä trustit voivat tehdä — keskipakoistetun järjestelmän, voitto-osuuden tai viranylennyksen toivon kautta — lisätäkseen liikkeenhoitajien tai virkailijoiden yrittelijäisyyttä ja vastuunalaisuutta, voi kollektivisuus tehdä yhtä hyvin omiin virkailijoihinsa nähden.

Kiiruhdamme kuitenkin sanomaan, että mahdollisuus pysyttää nämä erilaisuudet palkkioissa ei mitenkään tee niitä välttämättömiksi. Päinvastoin kaikki viittaa siihen suuntaan, että sosialistisessa yhteiskunnassa nämä alinomaa pyrkisivät väheneen, jolleivät kokonaan katoisi, koska ne eivät enää olisi välttämättömiä kiihottamaan järjellisiä työläisiä mahdollisimman suureen yrittelijäisyyteen ja toimelijaisuuteen.

On helppo ymmärtää, että asiat ovat toisin nykyään. Työtä tehdään ennen kaikkea rahan edestä, koska raha on miltei ainoa, josta yhteiskunnassa huomatuksituleminen riippuu, joka tekee aseman varmaksi ja riippumattomaksi, ja joka on ainoa keino saada useimmat elintarpeet, henkisetkin, mutta kun kerran tämä metallin kuninkuus on poistettu, kun kollektivinen omaisuus suo henkistä ja ruumiil-

lista hyvinvointia kaikille, niin kullanhimo väistyy toisten personallisten etujen vähemmän alentavien muotojen tieltä.

On varmaa, että kunnianhimo, halu päästä ylimälle asteelle työn valtakunnassa, tulee olemaan vaikuttimena työhön yhä enemmän ja enemmän sitä mukaa kuin taistelu taloudellisesta olemassaolosta kadottaa katkeruutensa.

Ja toiselta puolen olisi ihmisluonteen parjaamista olla ottamatta lukuun sitä asemaa, joka olisi altruistisilla (ihmisystävällisillä) tekijöillä sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa edut olisivat yhteiset sen sijaan, että ne olisivat vastakkaiset. Tämä tulee ilmi jo nykyäänkin sosialistisissa kooperativisissa yhdistyksissä, joissa näemme miesten sellaisten kuin Anseele ja monen muun vähemmän tunnetun, mutta yhtä innokkaan, tyytyvän työläisten palkalla saamaan aikaan ihmeitä, joita tarvittiin perustamaan Belgiaan yhteistyön (co-operation) vankan järjestön.

Ehkä sanotte, että nämä ovat poikkeuksia ja että ei ole oikein ottaa esimerkiksi poikkeuksia teollisuustuotannon työn suorituksen ja yhteiskunnallisen työn johdon valaisemiseksi. Olkoon niin; ottaamme sitten toinen esimerkki.

Epäilemättä myönnätte, että ammattisotilaamme, sotaväkemme upseerit, eivät edusta erityistä luokkaa, jonka siveellisyys, epäitsekkyys ja uhrautuvaisuus ovat erittäin paljon suuremmat kuin muiden luokkien. Mutta kertokaa heille, että maa

on vaarassa, että lipun kunnia on uhattu, että sota on julistettu, niin he heti hyökkäävät rajalle ja viimeiseen michään ovat valmiit antamaan henkensä tuon lipun puolesta, tuon maan puolesta ja tuon sodan puolesta — joka liiankin usein on epäoikeutettu ja halveksittavien tarkoitusten aikaansaama.

Koska tällaiset mielipiteet voivat tuollaista saada aikaan, niin voimmeko hetkeäkään epäillä, etteikö samaa toimintakykyä, samaa päättäväisyyttä ja samaa uskollisuutta voitaisi löytää teollisuusarmeijoiden virkailijoissa ja pääjohtajissa heidän työssään elämän hyväksi, kuin nykyajan sotajoukkojen upseereissa heidän työssään kuolon hyväksi?

Tietenkin me käsitämme sen, että taistelun kiihkö, joka kestää ainoastaan hetken, ja rauhallinen koko elämän iän kestävä toimelijaisuus ovat kaksi eri asiaa, mutta elkäämme unohtako, että niiden siveellisten tekijöiden vaikutus, joita juuri olemme esittäneet, tulisi lisäksi niille — eikä niiden sijaan — muille vähempiarvoisille vaikuttimille, jotka yhä olisivat käytännössä kollektivisen järjestelmän vallitseva.

Siiis meillä on oikeus olettaa, että yksilöllisellä yrittelijäisyydellä ja siitä johtuvalla yhteiskunnallisella tuottavaisuudella niin hyvin työn johtoon kuin suoritukseenkin nähden olisi mahdollisuus voittaa kaikki eikä menettää mitään, jos taistelu olemassaolosta ihmisten kesken muuttuisi heidän liittoumisekseen taisteluun luontoa vastaan.

2. Sosialismi ja vapaus.

“Sosialismia ja inhimillistä vapautta ei voida yhdistää.” Kuinka monta muunnosta tästä ajatuksesta onkaan sepitetty Eugene Richterin suhteellisesti vaikeatajuisista kirjasista aina noihin hienoihin ja siroihin “Lettres de Malaisie” saakka, joissa Paul Adam kuvailee meille erästä ikarialaista yhteiskuntaa, joka oli sulettuna Insulinde saareen ja joka oli muuten erinomainen, mutta jossa ei ollut vapautta muualla kuin syvällä erään vanhan espanjalaisen valtiomiehen sydämessä.

Ehkä jotkut muistavat “Figaron” erään vappunumeron, jossa erinomaisen hauskoissa pilakuvissa esitettiin kolme yhteiskunnan päämuotoa, mennyt, nykyinen ja tuleva — ehdoton yksinvaltiutus, porvarillinen tasavalta ja kollektivinen yhteiskunta.

Ehkä se seikka että fidjiläiset ihmissyöjät kutsuivat ihmisiä, joita he söivät, “pitkäksi silavaksi” saattoi pilakuvien piirustajan ottamaan kolmiosaisen kuvansa sikamaailmasta.

Ehdotonta yksinvaltiutta kuvasi summattoman suuren ruuhan ääressä oleva äärettömän suuri urossika, joka istui majestetillisena, koristettuna ja kruunattuna tilavassa aitauksessa, jota pienemmät siat, jotka eivät olleet varsin niin hyvässä lihassa, puolustivat laihoja „roskaväki”-sikoja vastaan.

Sitten tuli porvarivalta, jokainen omaksi hyväkseen: veräjät avoinna, aidat kaadetut ja koko sika-joukko ryntäämässä kuninkaallista ruuhaa kohti

suuremmat työntäen syrjään pienempiä ja väkevämmät rusentaen heikommät kuoliaiksi.

Lopuksi tuli tulevaisuuden valtio vastakohtana tälle melskeelle ja hurjundelle, siinä olivat kaikki siat yhtä suuria ja erityisissä aituuksissaan rauhallisina kukin oman ruuhensa ääressä.

Ehkä jotkut ihmiset, joiden ruuhet ovat tyhjä, ajattelivat, jos he sattuivat näkemään tämän kuvan, että he joka tapauksessa mieluummin valitsisivat sen yhteiskuntajärjestelmän, joka ratkaisisi ainakin leipäkysymyksen. Ja jos he aprikoivat asiaa tarkemmin, niin he varmaankin tulivat siihen johtopäätökseen, että kaikkein kauneimmat vapaudet maailmassa, jollei tuota kysymystä ole ratkaistu, sisältävät köyhälistön ainoan vapauteen — kuolla nälkään.

Vapautta takaamaan ei perustuslaki riitä, siihen tarvitaan vielä joko yksityistä tai kollektivista omaisuutta. Jolla ei ole mitään, hän ei voi tehdäkkään mitään. Se työmies, jolla ei ole jossain todellisessa oikeudessa sitä „perustuslakiosaa”, jonka Lassalle asetti yläpuolelle kaikkien kirjoitettujen pykälien, pysyy poliittisesti ja yhteiskunnallisesti riippuvana työvoimansa ostajista.

Jos tahdotte saada selvän hänen vapaudestaan, niin olkaa hyvä ja ajatelkaa, mitä tapahtuu vaalipäivänä, kun hän käyttää „ylimmän vallan oikeuttaan.”

Kuinka usein emme ole nähneet Ranskassa, jossa vaalitoimituksen salaisuus ei ole taattu, satojen

työläisten teollisuuskeskuksissa pudottavan vaaliuuraan työnantajien vaalilipun työnjohtajan tarkastuessa ja uhatessa työstä karkoittamisella!

Belgiassa, jossa vaalikoneisto suojaa äänestäjän vapautta paremmin, on kansalla ainakin oikeus salata itsensä.

Eristetyn verhon takana merkitsee hän vaalivirkailijoiden hänelle antaman vaalilipun. Salaa itsesi hyvin, toveri! Ei kukaan voi nähdä sinua, ei tarkastaja, ei työnantaja, ei virkailija. Salaa itsesi yhtä tarkoin, kuin jos aikoisit tehdä rikoksen. Olet siellä aivan yksinäsi omantuntosi kanssa. Olet vapaa kerran joka neljäs vuosi!

Mutta tämä minuutti vapautta — ja se on kallisarvoinen — eikö se ole itsessään todistus yhtämittäisestä orjuudesta? Eikö se näytä selvästi, että nykyisissä olosuhteissa ainoastaan niillä on vapaus lausua julki ajatuksensa, julistaa poliittinen kantansa, tunnustaa peittelemättä filosofiset ja uskonnolliset mielipiteensä, joilla on mitä sanotaan riippumattomaksi asemaksi, joilla on persoonallista omaisuutta takaamassa vapauttaan?

Sen vuoksi ainoa keino taata vapautta kaikille on antaa kaikille omaisuutta, ja suurteollisuuden järjestelmän vallitessa ainoa keino antaa omaisuutta kaikille on tuotannon ja vaihdon välineiden yhteiskunnallistuttaminen.

On tehty väitteitä, että parannuskeino tuottaisi vielä enemmän pahaa kuin itse tauti; sanotaan että yksilöllinen vapaus kärsisi vielä enemmän kansan-

vallasta, joka perustuu kollektiviseen omaisuuteen, kuin kapitalistivallasta, joka perustuu yksinomaisuuteen. Ja tätä tukemaan taas vedotaan kansalaisten etuihin tuottajina ja kuluttajina.

Tuottajien kannalta katsottuna voimme varmasti aluksi sanoa niiden työläisten puolesta, jotka nykyään työskentelevät kapitalistisissa teollisuuksissa, ja jotka tulisivat työskentelemään yhteiskunnallisissa liikeyrityksissä, että heillä vapautteen nähden ei ole muuta menetettävää kuin kahleensa, ja vaikka valtio-työnantaja pysyisikin nykyisenään, vaikka se säilyttäisi ehdottoman valtasakin kansanvallan kasvavan vaikutusvallan lieventämänä, niin se olisi ainakin yhtä helppo kärsiä kuin yksityisteollisuuden työnantajien yksinvalta.

Olettakaamme, että kollektivinen järjestelmä tulee yleiseksi, että eri luokkien yhteensulautumisen tähden valtion hallitustoimenpiteet vähenevät mahdollisimman pieniksi, että keskipakoistetussa ja itsestään toimivissa yleisissä teollisuuksissa jokainen ottaa osaa tuotannon yhteistyöhön. Kuinka voidaan väittää, että tuottajien vapaus vähenisi sen vuoksi että he ovat tulleet omiksi herroikseen ja omiksi työnantajikseen?

Kuitenkin näin väitetään. Luemme siitä surkeasta tilasta, jossa työläinen on, joka on karkoitettu kollektivisista työpajoista, joka on julistettu — ehkä salaisista syistä — teolliseen pannaan, joka kulkee pitkin katukäytäviä voimatta saada työtä

mistään. Mutta onhan selvää, että juuri tätä saavat aikaan joka päivä tapahtuvat pannaan julistukset kapitalistisen järjestelmän vallitessa, kun ne olisivat siveellisesti mahdottomia yhteiskunnassa, jossa työ olisi kaikille velvollisuus ja kaikilla tietenkin täytyisi olla oikeus siihen.

Yhtä mahdotonta kuin nykyisessä yhteiskunnassa olisi valtiolle, joka on rautatien omistaja kieltäytyä kuljettamasta jotakin matkustajaa, yhtä typerää on luulla, että kollektivisen järjestelmän vallitessa kieltäydyttäisiin ottamasta työhön jotakin kansalaista. Ja jos sanotaan, että yhteiskunnan yhdestä työpajasta karkoituksesta seuraisi karkoitus kaikista muistakin, on se sama kuin jos sanotaan että nykyisen kuntien itsehallinnon vallitessa, kun joku kaupunki kieltäytyy valitsemasta jotain opettajaa — esimerkiksi hänen poliittisten mielipiteitensä tähden — niin siitä seuraa, että maan kaikki muut kaupungit kohtelevat häntä samalla tavoin.

Työn ehdoton vapaus on mahdollinen ainoastaan yksilöllisissä liikeyrityksissä, jos nimitystä „työn vapaus” käytämme riippuvaisena yksistään luonnonlaeista, joka riippuvaisuus tulee yhä täydellisemmäksi kuta enemmän eristetty työ on. Sitä vastoin heti kun työ — mitä lajia tahansa — pakottaa yksilön liittymään täydelliseen kokonaisuuteen, tapahtuu hänen vapautensa rajoituksia. Sairaalan ylilääkärinä ja yliopiston professorina, joilla on määrätty työtunnit, rajoitetaan samalla

tavoin kuin käsityöläisiä rajoittavat tehdassäännöt.

Tätä järjestelyä, joka on välttämätön työn oikein suorittamiselle, ei sosialismi tule lopettamaan. Sen sijaan vain, että se nyt on liikkeenjohtajan, jonka edut ovat vastakkaiset työläisten eduille, yksinomaisena ja persoonallisena työnä, se tulisi olemaan työläisten itsensä — joilla on samat edut ja samat oikeudet — tahdon ilmauksena.

Näiden olosuhteiden vallitessa eikö ole selvää, että tämä kaikkien järjestely kaikkien hyväksi tulisi suojelemaan tuottajien vapautta paremmin, kuin nykyinen järjestely, joka kohdistuu kaikkiin muutamien harvain hyväksi? Lisäksi (päivä) työajan lyheneminen, joka seuraisi tasapuolisemmasta töiden jaosta ja siitä, että kaikki kansalaiset ottaisivat osaa yhteiskunnalliseen työhön, tulisi myöntämään työläisille tuon arvaamattoman suuren vapauden, oikeuden tehdä työtä elääkseen eikä elää tehdäkseen työtä, oikeuden pidättää itselleen joutoaikaa vapaaehtoisia toimia varten ja nauttia päivätyön loputtua niitä perhe- tai yhteiskuntaelämän iloja, jotka nykyään ovat kerrassaan kielletyt suurelta enemmistöltä ruumiillisen työn tekijöitä.

Uskomme, että olemme täten todistaneet, että tuottajien näkökannalta katsoen kollektivismi tulisi synnyttämään työn vapauden tehden lopun riistännän vapaudesta. Mutta elköämme unohtako, että on vielä olemassa toinenkin näkökanta. On vedottu

kuluttajien, yleisön ja ylipäänsä kaikkien kansalaisten etuihin.

Niillä on suuri — joko luuloteltu tai todellinen — pelko kollektivisen tahdon kaikkivaltaisuudesta.

Mikä tulisi olemaan painovapauden, kodin vapauden ja jokaisen tarpeittensa määräämisvapauden kohtalo yhteiskunnassa, jossa kollektivisuudella olisi ehdoton määräämisvalta kaikkien tuotteiden ja kaikkien töiden suhteen ja jossa se voisi virallisesti boikotteerata vähemmistöjä, jotka eivät tyytyisi sen johtoon? Ja selvät ihmiset puhuvat meille aivan totisina tulevaisuuden valtion onnettomista kansalaisista, jotka eivät saa lukea muita kuin virallisia sanomalehtiä, joiden on pakko asua koko ikänsä samassa huoneessa, samassa kasarmissa ja jotka saavan ruokansa samasta keittiöstä, josta piirin muutkin asukkaat.

“Sosialistisessa valtiossa,” huudahti eräs vapaa-mielinen puhuja muutamassa vaalikouksessa joku aika sitten,” meidän kaikkien täytyisi pitää sellaisia vaatteita, joiden muodon hallitus on määrännyt.”

“Mutta,” vastusti eräs työläinen, jolla oli jotenkin huonot vaatteet ja jota ei ollenkaan näyttänyt peloittavan tuo mahdollisuus, “ettekö te kannata maksuissa vapaata maallikko-opetusta ja koulupakkoa?”

“Kannatan kyllä!”

“No, miksi sitten pidätte niin surkeana sitä seikkaa, että valtio määräisi pukujemme muodon,

kun kerran pidätte aivan luonnollisena sitä, että se määrää lastemme henkisen kehityksen? Kuka hyvänsä kykenee kasvattamaan, se on myöskin täysin kykenevä vaatettamaan ja ruokkimaan.”

Tähän suoraan ja personalliseen todisteluun ei puhujamme vastannut mitään, mutta hyvin voi vastata hänen puolestaan, että valtion kaikkivaltaisuus kasvatukseen nähden ei ole parempi kuin olisi yhteiskunnan kaikkivaltaisuus ruokaan ja vaatekukseen nähden. Me yhdymme tähän täydellisesti ja tuhlaamatta aikaa vastaväitteisiin sitä typerää mielipidettä vastaan, että tuotannonvälineiden yhteiskunnallistuttamisesta seuraisi, että kansalaisten on pakko pukeutua samallaiseen univormuun tai syödä samoja ruokalajeja, olisimme ensimmäiset sanomaan, että jos kollektivismista välttämättömästi seuraisi valtion hallitusvallan kasvaminen ja poliisivaltion vahvistaminen sekä jos se saisi aikaan valtion mielivaltaisen sekaantumisen yksityiselämään, niin ei tosiaankaan kannattaisi settaa kollektivista tyranniutta kapitalistisen tyranniuden tilalle.

Olemme osottaneet kyllin selvästi sen välttämättömän tarpeellisuuden, että teollinen valtio erotetaan politillisesta valtiosta, että taloudelliselle järjestelmälle taataan täydellinen itsemääräämisoikeus yhteiskunnan politillisen järjestelmän vastakohtana. Sillä niin kauvan kuin epäselvyyttä näiden kahden välillä on olemassa, voi hallitus — niinkuin jokikinen päivä todistaa — ennakkoluulojen tai

politillisten etujensa vaikutuksesta käyttää väkivaltaa, joka sillä on toimittaakseen yleisiä palveluksia.

Sitten — ottaaksemme ainoastaan yhden esimerkin — meidän perustuslaillisessa Belgiassamme, jossa painovapaus muka on ehdoton, on rautateiden ministeri ottanut itselleen oikeuden kieltää myymästä sosialistisia julkaisuja rautatieasemilla ja muilla hänen määrättävinään olevilla paikoilla.

Lisätkäämme kuitenkin, että jos tämä sama ministeri tämän häiriön sijasta, jolla ei ole suurta käytännöllistä merkitystä, yrittäisi todella rajoittaa kansalaisten vapauksia, jos hän esimerkiksi kieltäytyisi kuljettamasta ja jakamasta postin kautta jotain määrättyä lajia julkaisuja, niin on varmaa, että hänet pian kukistaisi yleinen mielipide.

Nytkin jo voidaan sanoa, että vapautteen tottumus ja sen traditionit ovat kylliksi voimakkaita vastustamaan vallan väärinkäyttöä.

Vielä enemmän olisi asian laita näin enemmän tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, jossa hallituksen perustana on se ero, jonka olemme selittäneet olevan ihmisten hallitsemisen ja asiain hoidon välillä.

Näiden olosuhteiden valitessa me pyydämme kaikkia rehellisiä ihmisiä ajattelemaan, miten vapautta voisi rajoittaa se seikka, että yhä useampia ja useampia itsestään toimivia yleisiä laitoksia johdettaisiin yhteiskunnallisesti sen sijaan että ne jätettäisiin yksityisten johdettaviksi.

Onko yleisö nyt vähemmän vapaa matkustaessaan valtionrautateilla kuin matkustaessaan yksityisten omistamilla? Onko se vähemmän vapaa käyttäessään kunnan vesijohtovettä tai kunnan kaasulaitosta kuin jos se käyttäisi jonkun yksityisen yhtiön vettä tai kaasua? Eikö päinvastoin ole täysin selvä, että kapitalististen monopolien yhteiskunnallistuttaminen on todellisen vapauden pääasiallinen ehto?

Emme tietenkään väitä sitä, että yleisen vallan joka suunnalle ulottamisesta seuraisi ehdottomasti vapauden lisääntyminen. Päinvastoin on varmaa, että vallassa olevien luokkien kollektivisesta luovuttamisesta omaksi hyväkseen voi olla seurauksena Europan yksinvaltojen veromonopolit tai Paraguayan jesuitien patriarkaliseen kommunismiin tai taasen Kiinan keisarin mielivaltaiseen kommunismiin, joka on ollut suurena ilonaiheena porvarilehdille. Mutta ne, jotka väittelevät sellaisilla esimerkeillä kansanvaltaista sosialismia vastaan, eivät saisi unohtaa, että köyhälistön muuttaakseen kapitalistisen omaisuuden yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi tulee näyttää omaavansa niin suuren voiman järjestelmässään, joka saa aikaan sellaisen siveellisen ja henkisen edistuksen, että tulee typeräksi luulla, että sukupolvet, jotka kasvatuksensa saavat sellaisessa koulussa, tulisivat hetkeksikään kärsimään täydellisen vapautensa sortamista.

3. Sosialismi ja taide.

Olemme nähneet niiden, jotka itse ovat vähemmän toimelijaita, moittivan sosialismia siitä, että se heikentää yksityistä yrittelijäisyyttä, ja niiden, jotka itse ovat kaikkien mielivaltaisimpia työnantajia, taistelevan sitä vastaan ihmiskunnan vapauden nimessä. Tämän mukaan onkin odotettavissa, että vuorostaan ne porvarit, jotka ovat kaikkein vähemmän taiteellisia, rupeisivat puolustamaan taiteilijoita tuota "sivistymätöntä roskajoukkoa" ja "nykyaikaisia barbareja" vastaan.

Mutta meidän täytyy tunnustaa, että he eivät ole yksinään sitä mielipidettä. Filosofit, keksijät ja tiedemiehet semmoiset kuin A. Fouillee myöskin pelkäävät runoilijain, taiteilijain ja ajattelijain kohtaloa "materialististen kollektivistien yhteiskunnassa."

Eivätkö he tule ajetuiksi pois tasavallasta muita mutkitta? Ja vaikka myönnämme, että heidät armahdetaan, niin "millä tavalla aikoo kollektivinen yhteiskunta järjestää filosofin työn, joka on johtavien periaatteiden, olemassaolon loppumisen ja vieläpä "haudantakaisenkin" elämän tutkistelua? Onko mahdollista säätää ajatustyölle määrättyjä tunteja — esimerkiksi kahdeksan tuntia päivässä —, onko mahdollista määrätä, että Victor Hugon inspirationin pitää sattua kello seitsemän aamulla ja että kello yhdeksän sen pitää levähtää? Ja miten

tullaan tätä työtä arvostelemaan? Nerojen ajatuksilla ei ole mitään määrättävää taloudellista arvoa. Kun Galilei löysi Jupiterin satelliitit (Jupiter-tähteä kiertävät neljä "kuuta"), niin olisikohan kollektivihallitus arvannut, että näistä "kuista" on suuri hyöty tarkkoja karttoja valmistettaessa ja estämään kauppalaivoja haaksirikoista? Joutilaisuudesta, vieläpä laiskuudestakin, olivatpa ne sitten kuinka halveksittavia tahansa käsityöläisistä (muissa ihmisissä), voi olla hyötyä ja voivat ne olla välttämättömiäkin yhteiskunnalle, vaikka niistä on vahinkoaakin. Jos jokainen olisi auran kurjessa tai alasimen ääressä, niin ei olisi olemassa ketään noista haavelijoista, ei ketään noista laiskureista, joita tunnemme Socrateen, Archimedeksen tai Laplacen nimellä, ei ketään Dantea, Shakespearea tai Lamartinea."

Lyhyesti sanottuna on Fouilleen mielipide se, että sosialistinen yhteiskunta, joka olisi täydessä touhussa kasvattaa kaalia, ei perustaisi vähääkään ruusujen viljelemisestä. Aineellinen tuotanto sitoisi sen kaikki voimat. Jokaisella tulisi epäilemättä olemaan elämän välttämättömyydet, mutta ei kenelläkään mitään liikaa. Liikanaisista rikkauksista taiteilijat saavat leipänsä. Työttä saadut tulot antavat runoilijoille joutilaisuutta ja sen vuoksi kapitalistisen riistännän lopettaminen rajoittaisi taiteet tulevaisuudessa virallisen taiteen alhaiselle asteelle.

Vastatessamme näihin vastaväitteisiin on en-

siksikin tärkeää poistaa eräs väärinkäsitysten perus-syy.

Kaikki sosialistit, ja vieläpä materialistitkin, ovat yhtä mieltä Fouilleen kanssa, kun hän sanoo, että "kollektivistinen hallitus, joka yrittäisi järjestää ajatustyötä samojen taloudellisten ja hallituksellisten kaavojen mukaan, joiden mukaan se järjestäisi ruumiillisen työn, kuivaisi kaikki keksintöjen ja yhteiskunnallisen edistyksen — siihen luettuna taloudellinenkin edistys — lähteet." Me olemme vain pahoillamme, ettei Fouillee ole meidän kanssamme yhtä mieltä; kun huomautamme, että sellainen typerä ajatus ei ole koskaan yhdenkään sosialistisen teoretikon päähän pälkähtänytkään.

Te, jotka tällaisia satutte lukemaan, saatte olla varmat joka tapauksessa siitä, että tulevaisuuden Victor Hugot eivät tule olemaan riippuvaisia mistään tehdassäännöistä; kahdenkymmenennen vuosisadan Shakespearet, jollei heillä ole parempia elinkeinoja, voivat autautua näyttelijöiksi pieniin teatreihin, joissa merimiehet tapaavat käydä. Kaikesta päättäen voimme toivoa, että sosialismia valitessa elävät tähtitieteilijät, runoilijat, matemaatikot ja filosofit eivät tule vangituiksi kuten Galilei, maasta karkoitetuiksi kuten Dante, murhatuiksi kuten Archimedes tai myrkytetyiksi kuten Socrates. Mutta antaaksemme vastauksen vastauksen vakavampaan vastaväitteeseen, ei tosiaankaan olisi niin suuren filosofin kuin Fouillee tarvinnut valaista tätä

asiaa, jotta tyhminkin sosialisti tulisi käsittämään, että taiteen ja filosofian ensimmäinen tarve on vapaus. Koko kysymys on saada selvää tulisiko runoilijoilla, filosofeilla ja kaikilla niillä, joiden työllä ei ole välitöntä käytännöllistä arvoa, olemaan vähemmän todellista vapautta socialistisessa yhteiskunnassa kuin heillä on nykyisten olosuhteiden valitessa.

Ensiksikin on helppo huomata, että jos koskaan on ollut taiteen ja filosofisten tutkistelujen vapaata kehitystä estäviä olosuhteita, niin ovat ne kieltämättä löydettävissä porvariyhteiskunnasta, jota kokonaan hallitsevat raha ja yksityisedut.

Kaikesta huolimatta kukoistaa taide entisyyden raunioilla, nykyisyyden hämärillä aavikoilla raunioiden ja rakennusaineiden kehnouden rasittamana, kukkuloilla, joilla jo näkyy aamunkoitto ja joilta jo voi saada aavistuksen tulevaisuudesta, sen tähden, että sen elinvoima on yhtä vastustamaton kuin basillien kehittyminen seinien raoissa, katujen halkeamissa ja kaikkein vähimmän viljelykseen kelpaamattoman maan laihassa mullassa. Mutta huolimatta vastustamattomasta elinvoimastaan en estetinen (ihannetieteellinen, taiteellinen) tuotanto — ja samaa voidaan sanoa myöskin filosofisesta tuotannosta — hyvin herkkä kärsimään niistä epäedullisista olosuhteista, jotka sitä ympäröivät.

Suurelle enemmistölle ihmisiä, vieläpä porvarillisen ajattelun johtajillekin, estetinen nautinto ei

ole muuta kuin huvitusta ja ylellisyyden nautintoa. "Sille on omituista," sanoo Spencer, "että se ei ole yhdistynyt mihinkään tärkeään toimeen, toisin sanoen se ei tuota meille mitään erityistä etua, äänien, värien ja vieläpä hienojen tuoksujenkin sulo syntyy käyttämällä yhtä tai toista aisteistamme ilman mitään näkyvää etua. Siinä on jotakin, joka on joutunut mietiskelystä ja jotakin joutilaisuudesta; se on ylellisyyden nautintoa."

Ja luonnollisesti yhteiskunnassa, jossa melkein jokaisen täytyy kohdistaa kaikki voimansa jokapäiväisen leivän hankkimiseen, oikeutta tähän ylellisyyteen ei ole muilla kuin äärettömän pienellä vähemmistöllä.

Lois XIV aikana tuona vähemmistönä olivat hovin asukkaat. Sittenmin sinä oli aristokratien kerma. Nykyään on sinä yksinomaan porvaristo, tai oikeammin tuo pienen pieni osa porvaristoa, joka ei tee mitään paitsi vetää köyhälistöltä yliarvoa.

Jos laskemme pois ne liian harvat henkiset nautinnot, jotka kollektivisuus nytkin asettaa kaikkien käytettäväksi ja joita sitäpaitsi suurin osa käsityöläisiä ei ole tilaisuudessa maistaa, voimme sanoa, että yksistään porvaristolla, tuo la rikkaalla ja hyvinvoivalla luokalla, on rahaa ja aikaa, jotka ovat välttämättömiä, jos aikoo käydä kirjastoissa ja teattereissa, ja joita varsinkin tarvitaan kirjoja, kuvapatsaita, tauluja ja muita vaihtoarvoja, joissa kauheus esiintyy, valmistettaessa. Ja tämän henkisen

ja aineellisen monopolin nojalla sillä yksinään on valta määrätä mitä haluaa joko suoraan tai valtion kautta kaikille niille taiteilijoille, joita ei ole muuta elinkeinoa ja joiden on pakko miellyttää tätä luokkaa tai kuolla nälkään.

Tämä seikka selittää niiden taiteilijoiden keskinkertaisuuden ja niiden kiukun, jotka nousevat kapinaan, sillä omituista on kaikille taiteilijoille, jotka voivat personallisen omaisuutensa vuoksi, tai jotka pakottamalla itsensä ankariin kieltäytymyksiin, saavuttavat suhteellisesti itsenäisen aseman, heidän vastenmielisyytensä porvarillisia sääntöjä ja porvarillisia ihanteita kohtaan.

On joitakin, jotka tästä vastenmielisyydestä saavat sen suuttumuksen, joka itse luo suuria taide-teoksia, niinkuin Balzac kirjoittaessaan *Comédie Humaine*, Flaubert singotellessaan halveksumistaan vuoden 1884 kesäkuun voittajille vasten silmiä, Victor Hugo pilkatessaan toista säätyä, j. n. e.

Toiset epätoivoisina nykyisyydestä ottavat turvansa runoilijoiden pilvilinnoihin ja laulevat Mallarman kanssa Roman rappeutumisesta, tai istua kyyröttävät ikkunoissa, joissa he voivat kääntää selkensä elämälle tai hakea menneisyydestä, kristinuskon suurista vuosisadoista sitä inspirationia, jota he eivät nykyisyydestä löydä.

Vieläkin toiset, ja näitä on enemmän, etsien kannatusta kansan sieluista, jotka ovat heräämisil-lään, julistavat Wagnerin tavalla taiteen ja vallan-

kumouksen yhdistyneen voiton. Mutta olivatpa ne kuinka kauniita, kuinka jaloja tahansa, niin heidän työnsä eivät vielä ole muuta kuin ennustuksia. Ennen kuin uusi taide voi kukoistaa, niin laaja ja suuri taide kuin itse ihmiskunta, täytyy ihmiskunnan tuntee rauhaa, joka seuraa taistelua, joutoaikaa, joka seuraa työtä, ja aatteiden ja sydänten liittoa sen eripuraisuuden jälkeen, joka heitä tänäpäivänä eroittaa.

Se, mikä on ollut, ei ole enää olemassa, ja se, joka tulee olemaan, ei vielä ole. Todellisuus särkee haaveilun. Näillä, jotka laskevat uuden yhteiskuntajärjestelmän peruskivejä, on tuskin aikaa ajatella muita asioita, ja liian usein taitelijat, jotka puhuvat väkijoukoille, jotka vielä ovat kahleissa, saavat turhaan odottaa vastaavaa kaikua. Mutta kun vapautunut köyhälistö tulee elämään todellista inhimillistä elämää, kun kaikki työläiset tulevat olemaan tarpeeksi sivistyneitä hankkimaan taide-ihmeitä ulottuviinsa, kun kaikilla tulee olemaan päivätyön jälestä joutilasta aikaa, jota Fouillee oikein sanoo "yhteiskunnalliseksi välttämättömyydeksi" niin silloin, vasta silloin, vasta silloin lakkaa esteti-nen nautinto olemasta ylellisyyden nautintoa ja tulee yleiseksi tarpeeksi kaikille yhteiskunnan jäse-nille, silloin vasta tulee suuria, täydellisen kauniita taideteoksia syntymään yksityisen luojan, joka on varma, että häntä ymmärretään, ja häntä täydelli-

sesti ymmärtävän, hereillään olevan kansan hedelmällisestä liitosta.

“Mitä on tosiaankin taide,” kuten Gerge Sand ihmettelevän kauniisti huudahtaa, “ilman sydämiä ja mieliä, joihin sitä valaa? Aurinko, joka lähettäisi säteitään synnyttämättä mihinkään elämää.”

Mitä on se sitävastoin silloin oleva, kun kaikki kansat avaavat silmänsä sen valolle ja vähäpätöisimmissäkin tehtävissään kuvastavat sen säteilyä?

On tosi, että väitetään materialististen olosuhteiden estetiselle kehitykselle puuttuvan sosialistisessa yhteiskunnassa, missä taiteilijoilla, joilla ei enää ole varoja, mitä yksityisomaisuus heille antaisi, ei ole porvarillisia eikä kuninkaallisia suojelijoita, joiden yksityisestä ylellisyydestä he ovat eläneet.

Ei paljoa puutu, ettei tämä väite ole naurettava, kun se tulee porvarillisen yhteiskunnan — tuon henkisten työläisten yliopiston — ihailijoiden suusta. Täytyykö meidän muistuttaa heille, mitä keinoja useimpien noista työläisistä pitää käyttää jokapäiväisen leipämurun hankkimiseen, jota leipää Berlioz tapasi syödä rusinoilla höystettynä Henrik IV muistopatsaan juurella? Schiller oli historian professori. Ennenkuin Wagner kohtasi Baijerin Ludvigin oli hän pakotettu kirjoittelemaan myötasoittoa (accompaniment) La Favorite'en “kahdelle kornetille.” Beethoven kirjoittaa lähellä kuolemaansa eälle oppilaalleen Ries'ille: “Tämä sonati on kirjoitettu erittäin tuskallisten olosuhteitten vallitessa, sillä on

surullista, kun täytyy kirjoittaa leivän tähden. Siihen minä jo olen tullut.”

Tästä kaikesta jo käy selväksi, että kollektiivinen järjestelmä olisi paljon parempi nykyistä. Ne, joilla olisi joku muu elinkeino kuin heidän taiteensa, voisivat nauttia suurempaa vapaa-aikaa ja ne, jotka nyt tekevät työtä jollekin porvarilliselle tai kuninkaalliselle Maecenakselle (eräs vanhan ajan taideharrastaja), voisivat työskennellä, samoin kuin Rembrandt ja Hals kauvan aikaa sitten, ryhmille ja yhdistyksille, joiden kollektiivinen ylellisyys kunniakkaasti voittaisi yksityisen ylellisyyden turhamaisuuden ja sääliävät kokeilut. Ja lopuksi ne, joille kaikki virallisuus on vastenmielistä ja jotka mieluummin kääntyisivät suoraan yleisöön, tulisivat huomaamaan olevan paljon helpompaa tulla toimeen pensselinsä tai kynänsä tuotteilla, koska tämä yleisö olisi äärettömän paljon suurempi ja valistuneempi kuin tänäpäivänä on laita.

Turha olisi väittää, että suuri yleisö olisi luono tuomari, että se pitäisi suuremmassa arvossa häikäiseviä keskinkertaisuuksia kuin todella omintakeisia taiteilijoita. Eikö kokemus päinvastoin todista, että taiteen uusien aatesuuntien katkera vastustus ei ole kotosin itse kansasta, vaan on lähtösin etuoikeutetuista harvoista. Taideteokset, jotka todella ovat suuria ja joissa kuvastaa koko kansakunnan sielu, ymmärtää ensiksi kansa itse tai ainakin se osa

kansasta, joka ei ole pimeyden voimien täydellisessä orjuudessa.

Vielä enemmän tulee olemaan näin silloin, kun kaikki yksilöt, jotka muodostavat kollektivisen kokonaisuuden, tulevat tietoisiksi yksilöiksi, kun kaikki ihmisperheen jäsenet sen sijaan, että ne ovat ja kauneina itseään vastaan, tulevat löytämään laajemmalle pohjalle sen sivullisen yhteenkuuluvaisuuden, sen hedelmiä tuottavan solidarisuuden, joka vallitsi vanhan ajan kaupungeissa ja keskiajan maalaisyhdyskunnissa. Ja samoin kuin nuo kaksi ajanjaksoa, jotka ovat kunniakkaita aseita historian loppumatomassa kulussa, sosialismi tulee kruunaamaan yhteiskunnallisen työnsä uuden estetikan kukoistuksella.

Monesti on sanottu, että taide kaikissa muodoissaan ei ole muuta kuin enemmän tai vähemmän kiero, mutta kuitenkin luotettava peili yhteiskunnasta. Nyt siinä kuvastuu kuolevan porvariston pelottelemiset ja köyhälistön tuskat, vaivat ja myöskin toiveet, köyhälistön, joka elää ja kasvaa kärsimyksissä. Huomenna se tulee kuvastamaan sen onnellisen sukupolven tyyneyden ja rauhan, joka sukupolvi pelastuttuaan köyhyyden loasta on perustanut omien ponnistustensa kautta työn aateliuden ja veljeyden hallituksen.

* * *

Eräässä kauneimmista runoistaan Victor Hugo näyttää meille Olympus-vuoren satyrin (metsän ja

pellon haltija) astuvan karvaisena ja mustana jumalien ylpeään kokoukseen. He ottavat hänet vastaan nuhdellen. Hän vastaa uhmailevalla laululla. Mercurius antaa hänelle huilunsa, voitettu Apollo tarjoaa lyyryään. Vallankumouksellinen laulu kasvaa ja nousee kuin yhä enenevä huuto taivaan lakeen, laulaja itsekin kasvaa ja avaruuden äärettömyys menee hänen mustaan muotoonsa. Se on koko maailma, joka nousee ja kukistaa Jupiterin valtaistuimen.

Eikö sosialismi ole vuosisatojen legendan satyri. Alussa heikko niinkuin hänkin, loan ja karvojen peitossa, sitä kammotaan, kun se astuu esille. Jälkeenpäin, kun se rupeaa kasvamaan, pelätään sitä. Mutta huomatkkaa, se kasvaa yhä! Se ottaa Mercuriuksen huilun, sieppaa Apollon lyyryn, se kokoo itselleen kaikki taiteen voimat, kaikki tieteen aset, se kohoo niiden silmien edessä, jotka luulivat olevansa kuolemattomia, asettaen jalkansa valtaistuimelle se vuorostaan tulee huutamaan täydellä voimallaan heille:

“Kaikkien täytyy väistyä. Minä olen Pan*)! Jupiter, laskeu polvillesi!”

*) Muinaisten kreikkalaisten paimenten jumala.

Suom. muist.

Oikaisu.

Sivulla 60 suom. muistutuksessa sana completere pitää olla complicere.

SISÄLTÖ:

	Sivulla
JOHDANTO	3
ENSIMMÄINEN OSA.	
PÄÄOMAN KESKITTÄMINEN	9
I. Suljettu perhetalous	11
II. Vaihtrakauppa	
A. Kaupunkitalous	12
B. Kansallistalous ja maailmantalous	13
ENSIMMÄINEN LUKU. Personallisen omaisuuden	
taantu ninen	19
1. Talonpoikaiset omistajat	20
2. Käsiyöläinen	29
3. Pikkukauppias	37
4. Yhdistelmä ja johtopäätökset	47
TOINEN LUKU. Kapitalistisen omaisuuden kehitys	48
1. Osakeyhtiöt	49
2. Kapitalistiset monopolit	56
I. Renkaat:	
A. Hintarengas	56
B. Tuotantorengas	58
C. Menekkirengas	58
D. Voittorengas	59
II. Trustit	60
KOLMAS LUKU. Vastaväitteitä	70
1. Työläisten säästöt	74
2. Pääoman kansanvaltaistuminen	75
3. Pienten liikkeiden lukumäärän kasvu	78
I. Kauppaliikkeet	80
II. Maanviljelys	80
III. Teollisuus	82
4. Yhdistelmä ja johtopäätökset	84
TOINEN OSA.	
TUOTANNON JA VAIHDONVÄLINEIDEN	
YHTEISKUNNALLISTUTTAMINEN ...	89
ENSIMMÄINEN LUKU. Voiton kolme ainesta	94

1. Vaaranalaisuuspalkkio	95
2. Kieltäymyspalkka	98
3. Liikkeenharjoittajapalkka	101
4. Yliarvo ja voitto	105
TOINEN LUKU. Yhteiskunnallisen omaisuuden edut	110
1. Yleisten liikkeiden tuottama ylijäämä	112
2. Toimihenkilöiden asema	114
3. Raaka-aineiden osto	117
4. Tuotteiden hinta	119
5. Tuotteiden laatu	123
6. Tulevien sukupolvien etu	126
7. Yhdistelmä ja johtopäätökset	128
KOLMAS LUKU. Hoitokysymys	131
1. Köyhälistön valtiollisen vallan haltuunsa valloittaminen	132
2. Valtion talous ja kansan talous	134
3. Liikeshoidon keskipakoistuttaminen	139
4. Tulevaisuusvaltio	143
NELJÄS LUKU. Jakoperiaate	146
1. Oikeus työn täyteen tulokseen	150
2. Oikeus elämään	155
3. Yhdistelmä ja johtopäätökset	158
VIIDES LUKU. Toteuttamiskeinot	164
1. Luovututtaminen ilman korvausta	165
2. Luovututtaminen täydellä korvauksella	168
3. Luovututtaminen osittaisella korvauksella	170
A. Tuotantoyhdistykset	174
B. "Läpäisemisjärjestelmä"	177
C. Teollisuuksien täydellinen yhteiskunnallistuttaminen	182
4. Yhdistelmä ja johtopäätökset	184
KUUEDES LUKU. Vastaväitteitä	189
1. Sosialismi ja yksilöllinen yrittelijäisyys	192
2. Sosialismi ja vapaus	203
3. Sosialismi ja taide	213